

LONDON, 18. AVGUSTA 1975

LETO XXVIII. ŠTEV. 431-432

HELSINKI IN PORTUGAL

Če je politika umetnost možnega, potem sledi, da so Helsinki v svojem zaključku morali biti kompromis med dvema svetovoma. To nam je bilo jasno od vsega početka, saj ni bilo govora, da bi Sovjeti spremenili svoj sistem vladanja, Zapad pa se odpovedal Svobodi, s katero stoji in brez katere pade. V bistvu je šlo za kvalifikacijo takega kompromisa.

Rezultat konference ni bila neka za vse podpisnike obvezna deklaracija, kakor bi bilo sicer to želeti, ampak neke vrste priporočilo, po kakšnem kriteriju naj se razvijajo odnošaji med Zapadom in Vzhodom. Če primerjamo početne sovjetske predloge s kočno sprejetimi, potem vidimo, da so Sovjeti morali popustiti, sicer ne bi sami že zgodaj uvideli, da bo končni dokument možen samo kot napotilo, ali kot je rekel Harold Wilson, merilo, s katerim bomo v bodoče merili in presojali vedenje podpisnikov. Sovjeti so tudi odklonili ustanovitev stalnega urada, ki naj bi nadzoroval izvajanje resolucij, dasi so ga sprva sami forsirali. Zdaj je bilo dovolj, da se bodo podpisniki znova sestali po dveh letih v Beogradu, da bodo videli, v kolikšni meri je bil storjen napredek. Enako so Sovjeti odklonili obveznost, da svojim podložnikom objavijo besedilo dokumentov. To bi očitno bila preveč zapeljiva hrana za domače protestiranje. Čeprav so se nadejali in tudi stremeli v prvi vrsti, da bi konferenca potrdila status quo v Evropi, se je to sicer zgodilo, vendar pa ne v taki meri in v takšni obliki, kot so Sovjeti sprva hoteli. Jasno je, da je moral popustiti tudi Zapad v mnogih pogledih, ki so ga navdajali v prvih dneh pogovorov pred leti. Ta odstop resno stavlja vprašanje, če je potem bilo res potrebno, da so šli dokument podpisat prezidenti in predsedniki vlad, in niso tega posla raje opravili kar ministri za zunanje zadeve. Nam se zdi, da je imela glede tega Margaret Thatcherjeva prav in da bi Sovjeti morali plačati daleč višjo ceno za to zapadno koncesijo. Kot so se stvari na pogajanjih razvijale, so se zapadnjaki nazadnje morali predvsem osredotočiti na posel, kako Sovjetom zapreti vse možne luknje, da bi jim bilo pozneje kar le moč težko izigrati konferenco. Dvomimo, da so v tem popolnoma uspeli.

Verjetno bolj po naključju kot ne je portugalski Damoklejev meč ves čas visel nad Helsinkijem, čeprav predstavnika Portugala sprva niti ni bilo tam. Kot sodijo na splošno, in na to na zahodutudi opozarjajo, bo Portugal prvi, in morda celo temeljni preizkusni kamen tega podpisanega dokumenta. Ni dvoma, da se Zahod pri

tem ne šali, čeprav ni mnogo verjetno, da bi z oboroženo silo skušal odstraniti morebitno komunistično uzurpacijo oblasti na Portugalskem. Končno je taka uzurpacija lahko spretno kamuflirana - vsaj za nekaj časa. Toda gotovo je, da bi odprta, od Sovjetov podpirana uzurpacija oblasti pripeljala Evropo v novo hladno vojno.

Kljub temu pa je treba biti stalno na mrtvi straži, ker obstaja nevarnost, da bo Zahod tu ali tam spregledal sovjetsko igro ali pa zaradi ljubega miru popustil v malih stvareh, ki lahko privedejo do velikih, ko bo prepozno. Zgodovina se ponavlja in z jedjo rastejo apetiti.

Notorično dejstvo namreč ostaja, da Vzhod in Zapad ne govorita istega jezika in temu primerno tudi že razlagata helsinške zaključke. Medtem ko je na zahodu popolnoma jasno, kaj je treba razumeti pod svobodo informacij, osebnih in kulturnih stikov in slično, na vzhodu še vedno ostajajo mnenja, da so informacije nevarnejše od tankov. Kakor hitro 'prosti tok informacij' kvalificirate, ste že na tem, da mu pričnete zapirati pot. Črnilo na podpisih se še ni posušilo, pa smo že slišali iz sovjetskih ust, da je razlika med informacijami, ki "služijo namenom miru in zaupanja" ter informacijami, ki "širijo strup in razprtije". Seveda Brežnev ni dodal, da si Sovjeti prilaščajo monopol nad interpretacijo, kaj služi miru in napredku.

Treba je skrbno proučiti helsinško dokumentacijo in budno spremljati mednarodne razvoje ter stalno in hitro opozarjati vlade in vplivne faktorje na Zapadu. Ne gre se zanašati, da bodo zapadne vlade že same videle, saj se je samo nekaj dni po konferenci že omenjeni premier Harold Wilson v britanski Spodnji zbornici znebil tele kosmate: važna je razlika med finančno podporo, ki jo dajejo nekatere vzhodne evropske države komunistični partiji Portugalske, in med odprto vladno podporo. Kot da vlada in partija na Vzhodu nista eno in isto.

Zato sodimo, da je treba proučiti, v kolikšni meri je moč zbrati - po nekakšnem zgledu 'Mednarodnih juristov' ali 'Amnesty International' - ugledne in bistre može iz različnih delov Evrope in severne Amerike, ki bi kot psi čuvaji bdeli nad razvojem po Helsinkih. Če se ni bilo mogoče zediniti na ustanovitvi mednarodnega urada za nadziranje izpolnjevanja helsinških napotil, potem je to treba storiti na privatno pobudo, ali poluradno pobudo. Temu vprašanju je treba posvetiti posebno skrb in nujno. Ljudje na zapadu in vzhodu morajo vedeti, na koga se lahko obrnejo, kadar so v zadregi. Zato naj emigranti v internacionalah načno to vprašanje.

PRIZNANJE ZVEZNEGA PREDSEDNIKA

Rekli bi, da so koroški Slovenci nerodno reagirali na izjavo zveznega predsednika dr. Kirschlaegerja glede pomena slovenske gimnazije v Celovcu. Omenjeni gospod je namreč 14. junija letos izjavil v okviru neke diskusije v Hornu na Nižjem Avstrijskem, da 'so težave z Jugoslavijo nastale šele z vstopom maturantov slovenske gimnazije v javno življenje'. Vest je takoj razširila Katoliška tiskovna agencija; nanjo so reagirali koroški Slovenci negativno, njihovo nemško govoreči nasprotniki pa pozitivno. Slovenci so pozvali zveznega predsednika, da pojasni svojo izjavo, tem bolj, ker da je bila dana nekaj dni pred odprtjem novega gimnazijskega poslopja. On tega ni storil.

Kaj vendar naši rojaki na Koroškem, in z njimi oba kluba slovenskih študentov na Dunaju in v Gradcu, mislijo, da je naravna in patriotska dolžnost slovenske študirajoče mladine? Ta izjava dr. Kirschlaegerja je po našem mnenju samo dokaz, da je slovenska gimnazija izpolnila svojo naravno vlogo in nalogo, ker je pravilno pripravila slovensko študirajočo mladino, da se med drugim v življenju bori za naravne pravice svojega naroda. Brez te mladine, brez slovenske gimnazije, bi Nemci še vedno lahko govorili o Slovencih kot o kmetih, ki krave molzejo, koze pasejo in gnoj kidajo, ki da zato nimajo nobene pravice do političnega obstoja slovenske manjšine, ker da v njih ni zavesti, da so politični narod - in zato temu primerno tudi zaslužijo odgovarjajoče ravnanje od strani večine.

Še več: nobene skrivnosti ne bomo razkrili, ko ponovimo bojazen, izrečeno večkrat pred mnogimi leti, da bodo koroški Slovenci sicer s svojo gimnazijo dobili inteligenco, ki je prej niso imeli v dovoljni meri, da pa ne bodo mogli računati na politični prodor, ker nimajo za seboj zaledja, ker izgubljajo na terenu vsled stalno naraščajočega germaniziranja, prodajanja slovenske zemlje in podobno. Dogodki - in zdaj izjava zveznega predsednika samega - so pokazali, da pesimisti niso imeli prav. Dve ustanovi na slovenskem Koroškem sta, ki dan za dnem opravljata posel narodovega prebujanja in osamosveščevanja: družba sv. Mohorja in slovenska gimnazija, v tem redu in z rastočo važnostjo in odgovornostjo. Ne obratno. Vse ostalo - politične, kulturne, socialne organizacije slovenske narodne manjšine - so le produkt teh dveh stebrov Slovenstva

Kar je zvezni predsednik rekel, je logična posledica obstoja gimnazije, ki leto za letom daje zavedne in izobražene bodoče slovenske vodnike. To je poklon profesorskemu zboru slovenske gimnazije z najvišjega mesta v državi, to je priznanje slovenski mladini, ki po odhodu s slovenske gimnazije ni pozabila na svoj narod ampak izven šolskih klopi, z drugimi sredstvi, nadaljuje borbo za pravice tega v tla teptanega naroda. Ta narodno zavedna mladina je skupaj z maloštevilnimi starimi narodovimi vodniki pomladila boj za narodove pravice v tolikšni meri, da je morala temu prisluhni tudi mladina onstran meja v matični domovini in s svojim pritiskom izsiliti pri slovenskih in nato jugoslovanskih oblasteh, da

so se začele skrbneje in širše zanimati za probleme "na smrt obsojenega naroda" na slovenskem Koroškem. Dokaj dolgo je trajalo, da je zvezni predsednik prišel do tega spoznanja. Ali je morda pričakoval, da bo slovenska gimnazija vzgajala narodne renegate ali pa dvorne norce?

MUCHER IN HOLMAR

29. junija je gosposvetski župnik č. g. Wilhelm Mucher v Vernberku blagoslovil zastavo koroškega Abwehrkaepferbunda. V bistvu nič posebnega, saj vsakdo na tem božjem svetu želi imeti Boga na svoji strani, ga kliče za pričo in hoče njegovega blagoslova. Stvar postane kočljiva le, kadar zaide prizadeti na nevarno pot sovraštva ali podpihovanja sovraštva, kar se upira božji naravi in je po krščanskem nauku v nasprotju, kar je učil Jezus Kristus. Zgoraj omenjena prireditelje se je vršila pod geslom "Proti diskriminaciji Nemcev in windšcharjev v šoli in Cerkvi".

Kot je bilo pričakovati, je častiti - in sicer po zlivanju gnojnice na Slovence dobro poznani - gospod napadel cerkveno oblast, pozival h kaznivim dejanjem, hujska! proti slovenski narodni manjšini in podobno. Na vse to se škofijski ordinariat ni zganil, pa četudi je protestirala vsa slovenska Koroška, je posebej protestiralo 24 slovenskih duhovnikov in 7 bogoslovcev, je tudi protestiral Škofijski koordinacijski odbor. Končno je pod pritiskom takega javnega razpoloženja prevzvišeni gospod škof le dal neko pismeno izjavo, ki pa je zelo splošnega značaja in izzveni v nebogljenost stališče, da se Cerkev v še spornih vprašanjih ne more odločiti za eno stran - v kolikor ne gre za verska in npravna vprašanja - ko da niti pristojni strokovnjaki za manjšinska vprašanja ne najdejo skupne linije. Vse lepo in prav, toda kaj ima hujskanje proti sorojakom skupnega s spornimi vprašanji, kar zadeva Cerkev in njene služabnike? Ali postavljeno drugače: ali hujskanje proti sorojakom ne zadeva v bistvo krščanskega pojmovanja ljubezni, ali to ne zadeva krščanski verski in npravni nauk? Nočemo biti pretenciozni, toda prevzvišeni gospod škof bi moral ponovno v bogoslovnico, da bi si osvežil te sicer zelo preproste reči.

Ako gremo zdaj 25 let nazaj, potem vidimo, da je bil prevzvišeni gospod škof zelo nagel in konkreten, ko je zadevalo slovenskega duhovnika Tomaža Holmarja. Četudi v njegovem govoru ob odprtju šole v Potočah 18. septembra 1950 ni dokazov, da je "hujskal proti nemštvu", - in zahvaljujoč celovškemu NAŠEMU TEDNIKU sta bila oba dokumenta-govora objavljena v izvirnikih - ga je škof, na pritisk deželne vlade, degradiral v kaplana in ga premestil. In ker Slovenec Holmar ni mogel takoj na novo mesto, ker je moral urediti posle okoli svojega gospodarstva, ga je škof celo za nekaj dni suspendiral.

Dokler bodo škofje tako dvoilično tolmačili Kristusov nauk o ljubezni, naj se ne čudijo, da ljudje zapuščajo Cerkev in vero - in nasprotniki vere take primere

pridno izkoriščajo. Po drugi strani je pa mencavo stališče krškega škofa tudi poklon in zahvala Slovencem, ki so letos dali Cerkvi dva novomašnika, Nemci pa nobenega. Če bo prevzvišeni nadaljeval po tej poti, kmalu tudi nobenega slovenskega ne bo imel.

Ker so odpovedala vsa sredstva in prošnje, da se na en ali drug način po zakoniti poti napravi konec hujskanju gosposvetskega župnika proti Slovencem, ne preostane koroškemu Slovencem druga pot od tiste, ki smo jo Slovenci na Angleškem ubrali pred mnogimi leti: v podobnem primeru smo pisali kratko pismo z relevantnimi dejstvi raznim uglednim škofom po svetu. To naj zdaj store tudi koroški Slovenci sami. Pismo naj bo jedrnato, kratko, in v prilogi na čim bolj dokumentaren način obrazloženo, za kaj gre. Ne dvomimo, da krškemu gospodu škofu ne bo vseeno, kaj bodo njegovi sobratje po svetu mislili o njem. S svojim Bogom pa mora seveda opraviti on sam, kot bomo morali tudi mi.

JIH JE MATICA RES 'ODPISALA' ?

Poslednja tržaška MLADIKA (štev. 6-7) je objavila tri intervjuje s političnimi predstavniki Slovenske skupnosti glede izidov na zadnjih upravnih volitvah. Treba je priznati, da je nepodpisani vpraševalec dosti kritično formuliral vprašanja, čeprav jih je oblekel v nedeljsko obleko, brez dvoma iz obzira do vprašanih. Reči moramo, da smo od deželnega političnega tajnika dr. Štoke pričakovali kaj boljšega. Na nekatere, po našem mnenju ključne točke, sploh ni odgovoril ali pa jih je obšel, kot na primer "da matična domovina slabo razume" Slovensko skupnost, ali, da je imela Slovenska skupnost "večji zagon, ko je šla na volitve v koalicijski s Slovensko levico". Goriški politični tajnik dr. Damijan Paulin ni presenetil, ko je krivdo za izgubo pokrajinskega svetovalca na Goriškem zvalil na "nasprotno propagando nekaterih bivših članov Slovenske demokratske zveze, ki niso hoteli sprejeti nove stvarnosti in so iz osebne užaljenosti pozabili na skupne interese". Tu bi mu moral vpraševalec postaviti vprašanje, če niso morda nekateri člani Slovenskega ljudskega gibanja tri mesece pred volitvami iz osebnih interesov pozabili na skupne interese. Odgovor bi mogel biti zelo zanimiv. Iz trte pa je zvita trditev, da so nekdanji pozivi SDZ Slovencem, naj na parlamentarnih volitvah volijo Krščansko demokracijo, škodili tudi zdaj pri upravnih volitvah. Dr. Paulin je v hudi zmoti, če zares misli, da so tedanji pozivi v popolnoma drugačnih političnih prilikah zdaj povzročili porast glasov KD. Sam sebi namreč skače v usta, ko takoj nato prizna, da je bilo "pri teh volitvah veliko glasovnic uničenih, ker so volilci prekrizali znak lipove vejice in znak KD". Vzroka za to je kajpak iskativ majskem puču Slovenskega ljudskega gibanja.

Porazni - a obenem stvarni so odgovori dr. Rafka Dolharja, političnega tajnika iz Trsta, čeprav se je ustavil, ko bi moral sam postaviti vprašanje strankinih

odnosov z matično domovino, če bi hotel biti dosleden in iskren. Priznal je, da "naša matična domovina, ki je soppodpisnica pravnega akta, ki jamči naše pravice, že petindvajset let tolerira, da ga naša država ne izpolnjuje", kar "vsiljuje vtis, da nas je matica odpisala". Kakšno vlogo igra tu poklonitveni obisk Slovenske skupnosti v Ljubljani in nikdar objavljeni rezultati tistega obiska? Kaj so se šli v Ljubljani tedaj slepe miše, ko niso za visoko ceno, ki so jo morali plačati s takim poklonom, ničesar prejeli v zameno? Čeprav smo načelno bili vedno proti političnim sporazumom z matično diktaturo, smo vendar skušali razumeti poseben položaj narodnih manjšin. Toda tudi to ima svoje meje. Ko so šli koroški Slovenci v Ljubljano, so nekaj tudi dosegli in postopoma spravljajo preko matičnih oblasti svoj problem na svetovni oder, - seveda za neko ceno, ki pa se nam zdi spričo quid pro quo znosna, sprejemljiva. Kaj so dosegli Tržačani v Ljubljani, kaj so jim obljubili in na kakšne zahteve so sami pristali? Kaj zdaj tarnajo in obtožujejo Ljubljano, da jih je odpisala? Mar ne vidijo, da Ljubljani primorski zamorci niso več potrebni, ko so opravili svoj posel razbitja dveh demokratskih političnih strank za mejami? Kaj jim pisanje goriškega 'PIKA'-DNEVA neposredno po volitvah, ko se tako strupeno norčuje iz Štoke, Humarja in Dolharja, vendar ne pove, koliko je ura? Naj bodo vsaj zdaj možje in priznajo, da so ga polomili in da po tej poti ne bodo nikamor prišli. Naj nikar ne pisarijo, da je n. pr. Slovenska demokratska skupnost v Gorici zelo majhno omizje, kot je to storil goriški predsednik Slovenske skupnosti dr. Andrej Bratuž v argentinski SVOBODNI SLOVENIJI 17. aprila, kasneje v pa to isto zelo majhno omizje obtožujejo, da jim je odjedlo toliko glasov, da so izgubili pokrajinskega svetovalca.

Nikamor ne bodo prišli politično, če bodo na tak način varali sami sebe. Na prihodnjih volitvah utegnejo izgubiti celo deželnega svetovalca. Treba se je resno zamisliti ob tako katastrofalnem porazu, kot so ga doživeli na zadnjih volitvah, ko so samo na Tržaškem dosegli - kljub novim letnikom - 896 glasov manj kot leta 1973, ali v Zgoniku, ko so s 333 glasov padli na 274, nasprotniki pa so se dvignili od 378 glasov kar na 542. Ali v goriških občinah, ko so spet kljub novim letnikom dejansko povsod izgubili glasove. Ko prebiramo primorski nekomunistični tisk in izjave ter komentarje, se čudimo, kako malo ostrega posluha in čuta za stvarnost imajo politični dejavniki in kako radi sami sebi čestitajo, da se navsezadnje še niso tako slabo odrezali -, češ, kakor da bi končno moglo biti celo slabše... Prav gotovo tudi bo, če ne bodo pogledali dejstvom v oči in sebi izprašali vest, kje in zakaj so ga polomili. V politiki je samomor, če iz psiholoških razlogov, da ne bi demoraliziral še ostalih zvestih pristašev, njim in sebi prikrivaš dejansko stanje. Trenutno to godi, na dolgo dobo pa je to bumerang.

"Klub slovenskih občinskih odbornikov (na Koroškem) je na svoji zadnji seji sklenil, da bo svojo jesensko delovno sezono začel s prezentacijo natančne analize deželnozbornskih volitev", smo brali v NAŠEM TEDNIKU

letos 24. julija. Kdaj bomo kaj takega ali podobnega brali na Primorskem?

TREBA JE ZAKOPATI BOJNO SEKIRO NA PRIMORSKEM

Po ranih poročilih iz Gorice je videti, da se goriški pokrajinski svet do 4. avgusta še ni mogel kontituirati, ker tako leva koalicija komunistov in socialistov kot desna sredinska (krščanski demokrati, socialdemokrati in republikanci) nista mogli doseči absolutne večine za svojega kandidata. Prvi je dobil le enajst glasov, drugi pa samo 9 demokrščanskih, potem ko sta se dva socialdemokrata in en republikanec vzdržali glasovanja, da bi tako izsilili čim več koristi na drugih volitvah nekaj dni pozneje. (Štiriindvajseti svetovalec je misin) Tedad je bil izvoljen republikanski župan s pičlo večino enega glasu, potem ko je bil neofašist odsoten.

To mešetarjenje in žongliranje pomeni, da bi mogel biti pomen svetovalca Slovenske skupnosti, če bi bil izvoljen, izrednega pomena za koristi slovenske manjšine. V tej luči je zato treba presojeti spomladanski puč v Slovenski demokratski zvezi tem bolj resno, ker je nagnal vrsto slovenskih volilcev, da so iz protesta oddali prazne glasovnice. Če upoštevamo pri tem še dejstvo, da sta mogla socialist dr. Štefan Bukovec in komunist prof. Ivan Bratina takorekoč neovirano govoriti na seji pokrajinskega sveta v slovenščini, potem postane škoda zaradi izgubljene prilike tem hujša. Vprašujemo, če se more slovenski človek česa v življenju naučiti samo, ko jih je dobil po glavi? Žal, je to pogosto prepozno v življenju, čeprav v politiki to nikdar ne sme biti. Zdaj čakamo, kaj bodo ukrenili vodniki Slovenske skupnosti na Goriškem glede prihodnjih volitev, da bi pridobili tiste volilce, ki so oddali prazne glasovnice? Treba se je odločiti zdaj, ko je še čas - v eno ali drugo smer. Čakanje, češ, bo že čas zacelil rane, je v politiki najslabša rešitev, ker ni to nobena rešitev.

V Vidmu je prišlo do izrednega presenečenja, ko je kot izvoljeni pokrajinski svetovalec odstopil italijanski komunist Torondo in je bil na njegovo mesto imenovan Slovenec profesor Pavel Petričič. Ta je bil izvoljen na listi Komunistične partije Italije, kjer je takoj za izvoljenimi kandidati prejel najvišje število preferenčnih glasov. To je prvi Slovenec, ki je v videmski pokrajini postal pokrajinski svetovalec.

Prav ta videmski primer je izredno nevaren za bodoče volitve, ko se utegne gotovo število slovenskih glasov, ki so zadnjič volili za Slovensko skupnost ali pa so se vzdržali glasovanja, odločiti za KPI ali za italijanske socialiste, češ, po tej poti bomo dobili Slovenci več predstavnikov v zbornici.

Zdi se nam, da na to morajo računati v goriški Slovenski skupnosti in tudi zaradi tega ukreniti zdaj, doker je čas, da rešijo neznosni problem odnosov do Slovenske demokratske skupnosti. Ker so pristaši Slovenskega ljudskega gibanja ustvarili ta problem, morajo oni

dati pobudo vsaj za nekak modus vivendi, če že ne za polno normalizacijo. Čeprav ima morda užaljenost neko vlogo pri belih glasovnicah, - in nazadnje smo vsi krvavi pod kožo, - ne dvomimo, da so pristaši Slovenske demokratske skupnosti v srcu še vedno takšni domoljubi kot so bili za časov fašistične strahovlade in da ne bodo načelno odbili roke sprave. Oni dobro vedo, da v politiki ni - razen interesov - ničesar stalnega, in da današnji nasprotniki lahko postanejo jutrišnji zavezniki.

Najbolj nujno je, odstraniti domišljavost, ki prevladuje v Slovenskem ljudskem gibanju odnosno v Slovenski skupnosti, češ da so Demokrate prinesli naokoli in jih odrinili od oblasti. To ni niti točno niti važno, ko jim teče voda v grlo. Ni nobenega dvoma, da bo Slovenska skupnost morala plačati neko ceno za tako zblizanje z Demokrati. Razčistiti je treba vprašanje odnosov z Ljubljano, (kar posredno nakazuje tudi normalizacijo internih prilik na nekomunistični strani na Tržaškem). Ti odnosi so spričo zadnjih volitev in ponašanja Ljubljane do nekomunističnega slovenskega zamejstva - glej izjavi dr. Štoker in dr. Dolharja v MLADIKI - popolen fiasko. Na dnevnem red utegne kajpak priti tudi vprašanje bodočega deželnega svetovalca, pri čemer konkretno mislimo na osebo dr. Sfiligoja. Ni nobena tajnost, da mnogi, ki sicer podpirajo politiko Slovenske skupnosti, kritizirajo ali zamerijo neciviliziran način, kot se je postopalo z nekdanjim leaderjem Slovenske demokratske zveze in vodnikom Slovenske demokratske skupnosti. Če nič drugega, gre vsaj za neko moralno zadoščenje njemu osebno in preko njega tistim, ki so stali za njim in ob njem, ko je bil moč preganjan od fašistov in komunistov in je z malim številom pristašev v letih povojne rdeče strahovlade postavil temelje poznejše demokratične politične organizacije, brez česar tudi danes ne bi bilo Slovenske skupnosti. Po drugi strani se nam zdi nujno, da bodo morali Demokrati sprejeti neizogibnost enotne Slovenske skupnosti in da ne more biti povratka v krovni sistem. To pa seveda tudi pomeni, da je treba razčistiti, kako je z zadevo Slovenskega ljudskega gibanja kot trojanskega konja - ali partije v partiji - v Slovenski skupnosti.

Če bodo rešili to vprašanje v Gorici, potem utegne biti tudi to kažipot do sanacije notranjih razmer na Tržaškem, in posredno tudi do odnosov s Slovensko levico, o kateri je zadnje čase tudi zaradi običnih problemov politično tako malo slišati.

ODSTOP MSGR. SANTINA

Drugič v petih letih je tržaški škof msgr. Antonio Santin ponudil papežu svoj odstop. 27. junija je bilo ustreženo njegovi želji. Na izpraznjeno mesto Vatikan ni imenoval novega škofa ampak le goriškega nadškofa msgr. Pietra Cocolina za apostolskega administratorja. To bi kazalo, da mislijo v Vatikanu na končno rešitev meja štirih škofij (tržaško-kopske, goriške, reške in puljsko-poreške), ki so bile prizadete z zaključkom II. svetovne vojne pred tridesetimi leti. Bilo je celo namignjeno, da bi utegnili odpraviti goriško nadškofijo (kot

(Zaključek uvodnikov na zadnji str.)

TITO, JUGOSLAVIJA IN ZAHOD

/Spodnji članek je prevod iz angleščine - ld./

Predsednika Jugoslavije Tita močno skrbi prihodnost, toda ne toliko prihodnost jugoslovanske države, ogrožane od zunaj s strani Sovjetske zveze in od znotraj s strani šovinističnih separatistov - kot prihodnost komunizma v Jugoslaviji, ki ga hoče, po vsem videzu, ohraniti za vsako ceno. Na žalost sta prihodnost Jugoslavije in prihodnost jugoslovanskega komunizma v njegovi sedanjih oblikah videti vsaj v neki meri v protislovju; in tako je politika Tita zašla v slepo ulico in je zaradi tega izzvala živčne reakcije v vseh smereh.

PRVENSTVENI CILJ TITA: VLADA KOMUNISTIČNE PARTIJE.

V koliki meri se Tito oklepa komunizma (in ta beseda dandanes preprosto pomeni, vladanje komunistične partije), najbolje svedoči stališče, ki ga je zavzel med madžarsko vstajo leta 1956 - kot to opisuje v svojih 'Spominih' Svetozar Vukmanović-Tempo, zvezek II, str. 276:

Zdaj že lahko rečemo, da so prevladale proti-revolucijske sile, - je menil Tito. Po ulicah Budimpešte ljudje ne lovijo le tistih komunistov, ki so delali v varnostni službi in imajo na vesti zločine, ampak vse komuniste. To odpira pot za zmago tistih sil, ki se bore proti socializmu.

Zaradi tega položaja je romunska delegacija odpovedala obisk v Jugoslaviji. Jaz sam sem tudi odšel z Brionov, toda sem kmalu zvedel, da je tja prispel Hruščev, da bi se pogovarjal z Titom o položaju v Madžarski. Naši voditelji so dali svoj pristanek za sovjetsko intervencijo v Madžarski, tako da bi mogla sovjetska vojska preprečiti proti-revolucijo.

Titov govor v Pulju po dogodkih v Madžarski je odprl vrsto vprašanj, o katerih se je bilo treba pogovoriti.

Upravičeni upor in vstaja proti kliki, - je rekel Tito - se je sprevrgla v vstajo celotnega ljudstva proti socializmu. Tisti komunisti, ki so se znašli med uporniki, se na koncu niso borili za socializem, ampak za vrnitev starega režima.

Titova logika je povsem jasna: tudi če se ves narod dvigne proti svojim komunističnim oblastnikom, to ne upravičuje vstaje in prav je, da jo sovjetska vojska zaduši. V omenjenih 'Spominih' ni opisa o Titovem pristanku na sovjetsko zasedbo Češkoslovaške leta 1968, toda mnogi znaki kažejo v isto smer. Vsekakor ima Tito za seboj dolgo tradicijo, da postavlja komunizem - vlado partije - in lastno vlado nad vse ostalo. To stališče se je na primer odražalo v Titovem programu za vojno, ki je bil predložen na komunističnem posvetu v Zagrebu po nacistični invaziji Jugoslavije. Njega je zanimal

predvsem "neposredni komunistični prevzem oblasti" (Džilas, Spomini revolucionarja, New York 1973, str. 388) in ne borba proti Nemcem. Pri zasledovanju tega cilja se ni pomišljal v ničemer; pripravljen je bil skleniti dogovor z Nemci zato, da bi imel proste roke v borbi proti drugim jugoslovanskim gverilam (W.R. Roberts, Tito, Mihajlović in Zavezniki - 1941-1945, New Brunswick, N.J. 1973) in da bi preprečil zavezniško izkrcanje v Dalmaciji. S poskusom navezanja stikov s Hitlerjem niso imeli Titovi partizani nobenega opravka, saj o tem niti niso vedeli, toda zadeva je strahoten madež na Titu samem in razgalja njegovobrezobzbinost ter ošabnost. On ve vse odgovore in je zato moralno upravičen delati, kar hoče. Iz tega razloga so komunistične morilske ekipe delovale med vojno in skušale strahovati vsakogar, da bi se jim predal. Pisatelj Branko Čopić opisuje umore, ki so jih komunisti tja v en dan zagrešili nad jugoslovanskimi kmeti (v tem primeru Srbi) v svojem romanu "Slepi smodnik" (Rijeka 1963) in razlaga na strani 109, da je bilo pri vsem najhujše to, da nihče ni vedel, zakaj so pobijali ljudi; nekateri so mislili, da ubijajo bogate kmete, drugi da so njihove žrtve ljudje z verskimi nagnjenji in spet drugi, da so ubijali debele ljudi, ker so bili takomenovani "buržuji."

TITOVA ZUNANJA POLITIKA.

Ta, skorajda izključna, zaverovanost v vlado partije, h kateri se je ob koncu šestdesetih let, Tito vrnil po presledku približno desetih let, vnaša v Titovo zunanjo politiko protislovja. Med tem ko prihaja edina resnična nevarnost za Jugoslavijo od Sovjetske zveze, pa Tito trdi zdaj, da slednji nikoli ne bi prišlo na misel napasti Jugoslavijo (Centralni komite, 25. 2. 1975) in pridržuje svoje strupene napade in napade jugoslovanskega tiska za Zahod, zlasti še za Združene države Amerike. (N. Y. Times 25. 2. 1975).

Tako torej Tito brca tiste, ki so ga podpirali zadnjih 25 let s tem, da so stražili njegov hrbet z denarjem, in skuša omajati njihov položaj s propagando za komunizem in celo za Sovjetsko zvezo, ki jo naziva miroljubno državo v razliko od Združenih držav, ki da so napadalne. Na tak način izpodkupa lasten položaj; toda tega protislovja ne vidi zaradi svoje komunistične vneme. Titovi zunanji ministri v zadnjih 15 letih - Popović, Nikezić in Tepavac - so očitvidno razumeli nevarnosti take protislovne politike in so se prav zaradi tega sprli z njim.

Res je, da Titu njegov nagon za samoohranitev preprečuje popolno predajo sovjetskemu vodstvu. Zato Sovjetski zvezi ni hotel dovoliti pomorskih baz v Dalmaciji; toda med arabsko-izraelskim konfliktom jim je priznal pravico do poletov nad Jugoslavijo in tudi pristankov. Tito sam se že lahko spušča v tako delikatno taktiko. Toda tisti, ki jih zdaj pripravljajo za njegovo nasledstvo, se ne bodo mogli več upirati sovjetskim zahtevam, ker bodo preslabotni; morda se niti ne bodo želeli upirati, kajti kot pravoverni komunisti se bodo čutili ogrožane z vseh strani in bodo morda potrebovali sovjetsko podporo, da se bodo mogli ohraniti na oblasti. In ker so

ortodoksni komunisti, (ki vidijo v partiji in njeni vodilni vlogi nekaj, kar vse drugo nadkriljuje,) ne bodo hoteli apelirati na Zahod ali pa dovolj spremeniti svojega stališča, da bi pridobili ljudsko podporo.

CELOVITOST JUGOSLAVIJE.

Zahodni opazovalci že dolga leta hvalijo Titovo rešitev vseh nacionalnih problemov v Jugoslaviji. Te opazovalce so morale zaprepati hude hrvatske nacionalistične demonstracije leta 1971, čeprav je bilo jasno prebivalcem Jugoslavije, da so se za časa Titove vlade poglobila nacionalna nasprotstva, katera so pa zatri ali prikrili.

Eden od razlogov je bil to, da sleherni zatrti konflikt kaj rad postane nasilnejši. To se je zgodilo s srbsko-hrvatskim sporom med diktaturo kralja Aleksandra, in med Titovo vlado še v precej večji meri, kajti, Titova diktatura je bolj ofenzivna in traja veliko dalj časa. Po vrhu tega je v Jugoslaviji pod komunizmom več nezadovoljstva raznih vrst, kot ga je kdajkoli bilo v pred-vojni Jugoslaviji. Razlog za to je, da so komunisti venomer obljubljali, da bodo vse uredili, ustvarjali so brezmejna pričakovanja pa tudi globoka razočaranja.

Na žalost se v Jugoslaviji večina nezadovoljstva kaj rada sprevrže v narodnostne prepire; taka je pač narava države, ki jo sestavlja več različnih, pa vendar zelo sličnih narodov, kar je najslabša možna mešanica. Istočasno pa je navada komunistov, zvaliti odgovornost za napake na koga drugega, verjetno pripomogla k usmeritvi splošnega nezadovoljstva v šovinizem. Ta razvoj je celo preobrnil velik del Slovencev, ki so bili pred vojno skoraj enoglasno za Jugoslavijo, v separatiste.

Z uvedbo široke samouprave v vseh sestavnih republikah so ustavne spremembe proti koncu šestdesetih let skušale upoštevati nacionalistične težnje. Toda kakor hitro je ta reforma ustvarila na videz enotno fronto hrvatskega ljudstva s hrvatskim komunističnim vodstvom proti vsemogočnosti predsednika, je Tito, ki je sam Hrvat, najstrožje obsodil Hrvatsko.

Rezultat tega je bil silno vznemirljiv (glej Pismo iz Zagreba, ki ga je objavil Paul Lendvai v listu THE ENCOUNTER avgusta leta 1972). Da bi zadušil nezadovoljstvo Hrvatov, se je Tito moral znova obrniti na srbske vojake in policiste, ker mu skoraj ni ostalo nič zvestih Hrvatov. In tako je zdaj prepad med Srbi in Hrvatimi globlji kot kdajkoli poprej. Ko Tito ne bi ukrepal v taki naglici zaradi svojega užaljenega ponosa, bi morda moglo hrvatsko vodstvo usmeriti odvišno vnemo svojih pristašev v mirnejše vode in jim pokazati, da so gotove meje za tisto, kar lahko Hrvatje zahtevajo zase, ker morajo drugim tudi dopustiti iste pravice, kot jih žele zase.

Hrvatsko-srbski spor je moč rešiti samo s potrpežljivostjo in svobodo. Svobodno izvoljeni predstavniki obeh narodov se morajo pogajati glede rešitve, tako da bo svet videl, da je pravici zadoščeno in bodo postale vzajemne jasne. Predvojni sporazum med centralno

vlado in dr. Mačkom, voditeljem Hrvatske seljačke stranke, bi moral biti vzorec za reševanje tega vprašanja. Sam tisti sporazum je bil prepozno sklenjen leta 1939, to je tik pred izbruhom vojne, ki je vse odplavila.

Stališče, da Tito drži Jugoslavijo skupaj, je napačno; Tito je storil več kot kdorkoli drugi za zastrupljanje hrvatsko-srbskih odnosov. Nekateri ljudje celo trdijo, da je to delal namerno, da bi ga ljudje potrebovali za ohranitev Jugoslavije. Delovanje hrvatskih separatistov-teroristov je bolj razgibano kot kdajkoli poprej in uživa več zaslombe. To delovanje je odvrtno in obžalovanja vredno, vendar pa je njegova intenzivnost, če že ne obstoj, neposredna posledica Titovih diktatorskih metod. Obenem daje Titu upravičilo za politiko "trde roke," čigar glavna žrtev je združena fronta jugoslovanskih liberalno usmerjenih ljudi vseh naziranj, ki more edina nuditi pot k resnični rešitvi narodnostnih problemov.

JUGOSLOVANSKI "LIBERALCI":

Mož, ki je najboljšo razumel, kaj je treba storiti za rešitev hrvatskega vprašanja in je zato nasprotoval Titovi intervenciji v Zagrebu, je bil takratni srbski ministrski predsednik in bivši zvezni minister Marko Nikezić. Toda ravno zaradi tega in zaradi svojega "liberalizma" je bil odslovljen leta 1972. Nikezić je le eden od vrste "liberalnih" komunistov, ki so jih izkušnje zadnjih 30 let nekaj izučile in so bili pripravljeni v celoti nadomestiti dogmo s pragmatično politiko. Med nje gre šteti tudi predsednika slovenske vlade Staneta Kavčiča, ki je leta 1969 odklonil mesto zveznega ministrskega predsednika in pozneje še članstvo v zveznem prezidiju, ker se ni strinjal s Titovim načrtom ustavitve liberalizacije ter dejanske vrnitve k večji ortodoksnosti. Makedonski "liberalci" Milosavlevski, bivši generalni tajnik Zveze komunistov Makedonije, živi zdaj v Združenih državah Amerike.

Kazalo je, da so bili "liberalni" komunisti pripravljeni resno sodelovati z demokratičnimi zmerneži v iskanju praktične politike, morebiti tudi v zvezi z Djilasom. Hoteli so svobodno dogovor med narodi Jugoslavije in se niso ogrevali za Titovo pristransko nevrščeno. Želeli so si prave nevtralnosti in so bili voljni obnoviti zasebno iniciativnost, da bi bili kos sedanji gospodarski krizi, ko je pol milijona brezposelnih ljudi in jih en milijon dela v tujini. Tito je zaradi tega "liberalce" pokosil, toda še vedno so priljubljeni. To je priznal o Nikeziću njegov nasprotnik, pripadnik Nove Levice, profesor Miha jlo Marković.

"Liberalni" komunisti so skupno z demokratičnimi zmerneži edina skupina, ki je sposobna preprečiti Sovjetski zvezi prevzem Jugoslavije, in to z neposredno zasedbo ali s posredno, tako da bi postavila na oblast Jugoslovane sovjetskega kova, oziroma pridobila zase sedanje Titove sodelavce. Na žalost Tito sam, morda nenamerno, pripravlja pot za tak prevzem oblasti. "Liberalce" zatira s prav tako strogostjo kot staliniste in šovinistične teroriste, čeprav slednji še naprej kujejo zarote in gradijo svojo organizacijo, med tem ko

"liberalci" samo skušajo izražati tisto, kar misli večina ljudi.

Posledica je, da je položaj v Jugoslaviji precej podoben portugalskem. Zmerneži uživajo podporo ljudstva, toda dogmatiki dominirajo zaradi svoje boljše organizacije in trdne podpore iz tujine.

ZAHODNO STALIŠČE IN POLITIKA.

Tak razvoj je moč preprečiti samo, če bo politika zahodnih držav, malih in velikih, postala bolj subtilna. Doslej so se zahodni novinarji in diplomati vedli na način ki je bil zelo blizu oboževanja Tita. Tito ni mogel storiti nič napačnega in vsakdo se je ves čas bal, da ga ja ne bi žalil, kakor da bi bil Zahod odvisen od Tita in ne narobe. Če nekateri zahodni predstavniki menijo, da lahko z laskanjem pripravijo Tita, da se bo boril namesto njih, če Zahod sam ni pripravljen to storiti, potem se motijo. Še zdaleč ni gotovo, da bi se Tito boril na zahodni strani, če bi do tega prišlo. Doslej je svoje zahodne "prijatelje" prej obrekoval in se vdajal komunistični propagandi tudi v odnosih s Tretjim svetom ter med drugim hvalil Sovjetsko zvezo, kadar mu pač ni visela preveč okoli vratu. Kričeče občudovanje za to, ki ga je kazal Zahod, je oviralo sleherno načelno kritiziranje komunizma in ohranjevalo njegovo spoštljivost tudi v času, ko je bil sovjetski vpliv omejen zaradi gospodarskih neuspehov ali agresivnih dejanj, na primer Češkoslovaške. Hvaljenja titoizma je moralo tudi pripomoči k obuditvi marksizma proti koncu šestdesetih let in k sedanjim ekstremističnim tendencam v mnogih državah. Vzhodno-evropski voditelji kot Imre Nagy so drago plačali za verovanje zahodnim trditvam, da je Tito liberalno razpoložen in se mu niti ne sanja, da bi se vezal na Moskvo. Citat v začetku pove, da je storil prav to med madžarsko vstajo; to tudi pojasnjuje, zakaj je vrnil Nagyja Sovjetski zvezi, potem ko se je ta zatekel v jugoslovansko ambasado.

Titovi občudovalci razlagajo sleherno graje vredno početje Tita, češ da je potrebno, da se ne zameri Sovjetski zvezi, in sleherno zatiralno dejanje kot nekaj, kar je potrebno, da ostane Jugoslavija zedinjena.

Toda tudi če bi naj Titova proti-zahodna propaganda in notranje zatiranje dejansko mirili Moskvo in ne bi bila izvajana za dosego lastnih Titovih ciljev, so znaki, da taki poskusi prikupovanja sovjetski vladi niso zelo uspešni. Beograjski dopisnik časopisa NEUE ZÜRICHEN ZEITUNG piše dne 9. maja 1975, da se je sovjetski pritisk na Jugoslavijo komaj omilil s Titovim prilagovanjem sovjetski liniji v zunanji in notranji politiki. Človek bi celo mogel dokazovati, da Titovo približevanje razburja sovjetske voditelje, ker to spremljajo njegove trditve, da je on sam prav tako dober komunist kot oni in morda celo boljši. Čisto možno je, da bi bili sovjetski voditelji bolj zadovoljni, če Jugoslavija ne bi več zatrjevala, da je komunistična država, ampak bi bila nevtralna in na splošno prijateljska.

Seveda bi bilo blazno predlagati, naj zahod zavrže

Tita; toda človek bi rekel, da bi zahodna politika mogla postati bolj razločevalna in da bi bilo razčlenjevanje jugoslovanskega gospodarstva in politike manj zadržano. Realizem v tem pogledu je bil potreben za zaježitev sedanjega napredovanja komunistične ideologije v zahodni Evropi. Zahod naj bi dajal zaslonbo Titu v njegovem odporu proti sovjetskim kapricam, toda taka zaslonba ne terja od Zahoda, da bi molčal, kadar Tito napada Zahod sam ali udarja po liberalnih demokratih v Jugoslaviji in drugje. Podpiranje jugoslovanske neodvisnosti nikakor ne terja nekritičnega stališča do Titovega komunizma. Titu lahko samo koristijo stalni opomini, da se bo veliko lažje ustavljal sovjetskemu pritisku, če bo vodil bolj liberalno politiko in si pridobil ljudsko zaslonbo. Zahodne vlade naj bi tudi jasno predočile, da podpirajo v načelu demokracijo in svobodo. Bolj ko bo Tito videl, da je Zahod nenačelen pa četudi bi njemu samemu nekritično pomagal, manj mu bo zaupal in bolj se bo hotel na novo zavarovati pri Moskvi.

NA MNOGA LETA!

13. julija je obhajal 50 letnico rojstva g. Vinko Levstik, lastnik znanega hotela Bled v Rimu. Pestro mu je bilo življenje; s 17. letom, kot mladoletnik, je bil že talec v Belgijski kasarni v Ljubljani, ujetnik v Gonarsu, partizanski komandir čete po kapitulaciji Italije, vodnik domobranskega voda po prehodu iz partizanov, večkrat ranjen v bojih, se je maja 1945 umaknil na Koroško, odkoder so ga vrnil, a je pri Mislinjah pobegnil, pozneje prepeljal dve skupini iz domovine v Italijo, bil udeležen v akciji ppolk. Bitenca, tajnik taboriščnega odbora, emigracijski uradnik pri NCWC in nazadnje uradnik v rimskem turističnem uradu. Potem hotelir, član treh upravnih odborov italijanskih hotelirjev. Za vzorno voden hotel in turistično delovanje je prejel dve zlati in dve srebrni kolajni in nagrado dveh milijonov lir. Soproga ga, Danila živi s tremi hčerami v Trstu, da se morejo otroci šolati v slovenskih šolah.

† VILKO ČEČ

V Buenos Airesu je 19. maja umrl g. Vilko Čeč, lastnik tiskarne Vilko, kjer tiskajo večino slovenskih listov in revij. Bil je zelo priljubljen med ljudmi kot dober in plemenit mož, vesten obrtnik. Po mali maturi se je odločil za črno umetnost ter s pridnostjo in vztrajnostjo dosegel mesto višjega faktorja v Jugoslovanski tiskarni v Ljubljani. Bog mu bodi dober plačnik!

DRAGA 1975

V soboto 6. septembra se prično študijski dnevi v Dragi pri Trstu. Slovenski izobraženci bodo slišali predavanje kanonika dr. Lešnika iz Ljubljane o 'Demografski sliki slovenske družine danes in jutri'. Kanonik dr. Klinec iz Gorice bo povedal, kako je duhovščina pripravljala osvoboditev slovenskega naroda na Primorskem, a dr. A. Rejec iz Ljubljane bo govoril o organiziranem odporu slovenskega ljudstva na Primorskem pod fašizmom. I. Gregorič iz Postojne bo govoril o potrošništvu - rak rani naše družbe, dr. F. Rode iz Ljubljane pa o življenjski sili in notranji moči slovenskega naroda.

VOLILNI KVOCIENT IN USPEH V KRMINU

/Dopis/ =

Čeprav ne bi formalno mnogo oporekal poročilu Klicovega političnega sodelavca glede upravnih volitev na Primorskem (KT 430, str. 9 in 16), sem vendar mnenja, da poročilo potrebuje dopolnila:

Mesto svetovalca v goriškem pokrajinskem svetu ni Slovenska skupnost izgubila zaradi višjega kvocienta, ampak zato, ker ni prejela vseh prejšnjih glasov tako v goriški kot v ostalih treh slovenskih občinah, in ker poleg tega tudi ni pridobila treh najmlajših letnikov. Če bi ji vsi ti glasovi ne manjkali, bi Slovenska skupnost prav verjetno ohranila pokrajinskega svetovalca; tudi spričo dejstva, da se je število glasov za pokrajinski svet v Krminu povečalo za dobrih 72, pa tudi v furlanskih občinah jih je bilo precej več kot prejšnje čase. Višji kvocient je res bil, bilo pa je tudi mnogo več volilcev.

Vprašanje uspeha v krminski občini je bolj komplicirano. Do letos je v krminski občini navadno Slovenska demokratska zveza postavila svojega kandidata na listo italijanske Krščanske demokracije. Ta je bil vedno izvoljen in je skrbel za koristi tamkašnjega slovenskega občestva. V zadnji mandatni dobi sta bila v krminskem občinskem svetu dva slovenska socialna demokrata, od katerih je bil Gradnik, pesnikov nečak, celo podžupan.

Kolikor vem, je za zadnje junijske volitve italijanska Krščanska demokracija ponudila mesto na svoji listi slovenskemu industrijalcu Ivanu Prinčiču, za katerega mi je bilo rečeno, da je bil pripravljen kandidirati. Toda proti temu je bilo vodstvo Slovenske skupnosti, ki je hotelo za vsako ceno postaviti svojo "neodvisno" listo (torej ne listo pod imenom Slovenske skupnosti). Na tej listi sta kandidirala tudi oba socialna demokrata, ne pa Ivan Prinčič.

Tako se je zgodilo, da imajo zdaj v krminškem svetu svojega zastopnika samo Slovenci-komunisti, ki so dobro preučili položaj in temu primerno ukrepali. Če bi isto storila tudi Slovenska skupnost, bi poleg Slovenca komunista imeli v občinskem svetu verjetno še tri Slovence, in sicer Ivana Prinčiča in dva socialna demokrata. Ta krminski primer kaže, kam pripelje nepremišljena politika, pa četudi jo nekateri imenujejo "načelno". Kaj pomaga namreč, če "pridobiš" na svoji listi 141 glasov, če pa izgubiš tri mesta v občinskem odboru, med katerimi verjetno celo podžupansko. Rezultat je, da imaš svojo listo, nimaš pa nobenega pomembnega vpliva na politiko, kar bi mogel sicer doseči z lahkoto in pri tem ne bi ničesar izgubil.

P.

KDO JE TISTI, KI SE JE PRVI LOTIL POBIJANJA NA SLOVENSKEM?

Pred menoj ležita dve knjigi, ki sta izšli pred kratkim in zadevata medvojna leta v domovini. Prvo, novi zvezek "Bele knjige," so izdali bivši slovenski protikomunistični borci v Ameriki, kot dopolnilo prve-

ga zajetnega zvezka 450 strani, ki je izšel leta 1970. V tem zvezku so objavljena nova imena pomorjenih in padlih Slovencev v času komunistične revolucije 1941-45. Zvezek tudi vsebuje nekaj krajših zavezniških dokumentov. Če pomislimo, da je k številu 1142 Slovencev, navedenih v prvem zvezku, in pomorjenih, preden je počila ena sama puška proti od komunistov vodenim partizanom, zdaj dodanih še 181 novih imen, kar da 1323 žrtev, ki niso padle v bojih, - potem je to porazna obsodba komunistične strahovlade na Slovenskem pred nastankom prve vaške straže odn. partizanskega napada na prvo četniško edinico pomladi 1942. In je čisto verjetno, da ta seznam niti ni popoln.

Zanimivost iz zavezniškega dokumenta je, da so Angleži vrnili "12196 Hrvatov, 5480 Srbov, 8263 Slovencev in 400 Črnogorcev". Toda pri slovenski številki je treba vedeti, da ne vključujejo niti bolničarskega vlaka z okoli 160 osebami, niti ne novomeške skupine, ki je štela precej preko tisoč mož, ki so jo zajeli partizani že pri Zidanem mostu. Jugoslovanske oblasti molče, kaj se je zgodilo z vrjnimi osebami. Zanimivo je, da Jugoslavija ni podpisala mednarodne konvencije o pogrešanih osebah, kar bi omogočilo, da stopi na pozorišče Mednarodni rdeči križ.

Drugo knjigo je napisal Jože Vidic "Po sledovih Črne roke," izdala pa jo je Založba Borec v Ljubljani. V stvari gre za nadaljevanje Belogardizma Frančka Sajeta, le da se ta v veliki meri bavi s "Plavo gardo", to je Mihajlovičevimi četniki, ki jih hoče v bistvu pokazati kot navadne morilce, ki so po naročilu ali z vednostjo Gestapa organizirali in vodili svojo "Črno roko." Kot enega glavnih virov za svoje pisanje se poslužuje izpovedi Janka Sokliča iz Jesenic, ki je bil v času okupacije dvojni agent - za Nemce in četnike. Tega človeka so po končani vojni komunisti ujeli na Primorskem, nakar je v zaporu pripovedoval vse mogoče, le da bi si rešil življenje. Po lastni izpovedi in Vidičevem pisanju je iz ljubljanskih zaporov pobegnil v Italijo, vendar obstaja sum, da so ga komunisti izpustili s posebno nalogo proti četnikom-emigrantom; do teh je res prišel, vendar mu ti niso zaupali. Ker so komunisti imeli v rokah njegovo ženo in sina, je bil kajpak primoran vrniti se, nakar so ga postavili pred sodišče in 1948 ubili. Temu delu sledi dolg opis domobrantskih "Črnih rok".

Vidic seveda izhaja iz poznanege stališča, da je imela Osvobodilna fronta monopol za borbo proti okupatorju in da je bil vsakdo, ki se je tega posla lotil mimo Fronte, izdajalec. Po tej logiki je prišlo potem do notoričnih VOS-ovskih likvidacij. To je ljudi pognalo v protirevolucijo in velik del v odprto sodelovanje z okupatorjem. V tem, kako Vidic prikaže formiranje prve četniške, to je protiokupatorske borbene edinice in njeno likvidacijo, je novo potrdilo, da je komunistom v vsej tej "narodno osvobodilni vojni" šlo edino za povojno oblast, saj so imeli četniki posebno naročilo, da ne smejo napadati partizanov in jih tudi niso. Vredno je citirati:

"Ko govorimo o tajnih belogardističnih vojaških organizacijah od 1941. do sredine 1942. leta, moramo vedeti, da so bili ti vojaki le na spiskih in ne v vojašnicah in dejansko pod orožjem (npr. člani Slovenske in Sokolske legije). Prvo oboroženo skupino je s pomočjo članov Pobratima in v sodelovanju s Slovensko (klerikalci) in

/Konec na 27.strani zg./

PONIŽANJE JOSIPA VIDMARJA

Dr. Ciril Žebot

Profesor gospodarskih ved

Georgetown University, Washington, D.C.

O Josipu Vidmarju bi ne mogli reči, da je skromnost med njegovimi poglavitnimi čednostmi. Med krepostmi njegovega osebnega uveljavljanja pa je bila znana posebna sposobnost preprečiti, da bi ga ponižal kdo drugi. Končno pa je Vidmarju spodletelo. Ponižal ga je Edvard Kocbek, oziroma Vidmar se je ponižal sam zaradi Edvarda Kocbeka.

Skoraj panični partijski naval na Edvarda Kocbeka po izidu njegovega tržaškega intervjuja je dal več kot slutiti, da ga bodo poleg že prejšnje prepovedi političnega udejstvovanja in omejitev publicističnega delovanja doletele še druge neprilike. Uvoz Pahor-Rebulovega spominskega zbornika za Kocbekovo sedemdesetletnico je bil prepovedan, in Kocbek ni mogel odgovarjati na potvorbe, napade in grožnje v slovenskem režimskem (edinem) časopisju.

Dovolj je torej bilo razlogov, da Kocbekov primer zbudi pozornost vsaj v bližnjem svobodnem tisku zunaj Jugoslavije. Med drugimi sta o Kocbekovem intervjuju ter režimski reakciji nanj napisala zelo vidna komentarja v znanem FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG E. Reissmueller, nekdanji dopisnik tega dnevnika v Beogradu in sedaj eden njegovih uglednih urednikov, ki je tudi avtor zelo znane knjige o Jugoslaviji (1972), in H. Boell, vodilni nemški povojni pisatelj, bivši predsednik mednarodnega Pen in nosilec Nobelove nagrade za Književnost.

NERESNO IN NADUTO PISMO

To je bil trenutek za Josipa Vidmarja. Ali iz lastne pobude s privoljenjem partije ali po njenem naročilu (v razliki od Kocbeka je Vidmar preko OF prešel v partijo) je kot predsednik Slovenske Akademije znanosti in umetnosti napisal "odprto pismo" Reissmuellerju in Boellu (DELO, 7. junija). Čeprav razen nezasluzeneega trajnega predsedstva Akademije Vidmar s tema pisateljema svetovnega slovesa nima primerljivih dosežkov niti v skromnejših slovenskih merilih, jima v pismu bere levite, kako bi morala gledati ne le na Kocbekov primer, temveč sploh na celotno čudo "samoupravne in neopredeljene" Jugoslavije (o kateri je Reissmueller - ne Vidmar - napisal obširno knjigo).

V "odprtem pismu" Vidmar govori podobno kot partijski funkcionarji preko domačega režimskega tiska govoričijo slovenski javnosti, ki jih ne more ne spraševati, ne jim ugovarjati ali odgovarjati. Vidmar tega "pisma ni napisal z razumskimi argumenti na osnovi dokazanih podatkov. V njem se ne dotakne Kocbekovih konkretnih obtožb partijskega vodstva, zaradi katerih režim Kocbeka preganja, temveč namesto tega zanika dejstvo preganjanja in izpodbiја Kocbekovo zgodovinsko legitimacijo, ki da je Kocbekovim obtožbam posebno

težo. Vidmarjevo pismo je očitno bilo namenjeno za domačo partijsko potrebo kot "prestižno" dopolnilo prejšnjim napadom na Kocbeka od strani kričavih partijskih funkcionarjev in forumov.

Vidmar trdi, da Kocbek ni bil med ustanovitelji Osvobodilne fronte. Trditve pa ne dokumentira, niti je ne obrazloži, temveč jo naslanja na svojo prav tako nedokumentirano in neobrazloženo prejšnjo trditev, da Kocbek "ni pripadal krščanskemu socialističnemu delavskemu gibanju, katerega predstavniki so bili med ustanovitelji Osvobodilne fronte". Tako imamo Vidmarjevo nepodprto trditev proti Kocbekovemu pričevanju, v katerem je Kocbek vsaj ponazoril svoje predvojno in medvojno udejstvovanje. Vidmarjevo zanikanje Kocbekove legitimacije pa je še šibkejše, če vprašamo, katere izmed treh "ustanovnih skupin" pa je v OF zastopal Josip Vidmar, ki so mu celo dali naslov "predsednika".

V svobodnem svetu bi taka nesoglasja glede dejstev razrešili z objavo vsega dokaznega gradiva ali z neposrednim soočenjem prič. V razmerah sedanjega staropartijskega režima v Jugoslaviji pa je moral Kocbek svoje izpovedi objaviti v zamudni knjižni obliki v Trstu, partija pa ga poljubno napada v dnevnem časopisju v Ljubljani, ki je Kocbeku zaprto. Tudi Vidmar sam se je vključil v to farso "svobode" in že zaradi tega v svetu njegovega "pisma" ne bi mogli jemati resno.

Da Vidmarjevo odprto pismo ni bilo napisano za njegova ugledna naslovljenca, temveč za domačo partijsko baražo proti Kocbeku, postane jasno že v drugem odstavku, kjer Vidmar trdi, da "V Kocbekovem primeru... ne gre za svobodo besede in vrh tega se Kocbeku ni zgodilo nič" (sic!) Vidmar navaja, da je Kocbekova TOVARISHIJA izšla v dveh izdajah in da je Kocbek "pred nedavnim lahko izdal svojo tretjo zbirko pesmi, prav te dni pa knjigo esejev", pri tem pa zamolči, da v teh literarnih delih ni politično "kočljivega" pričevanja, ki označuje Kocbekov tržaški intervju. Vidmar tudi ne pove, in tudi drugje nismo tega brali, da je pred nekaj leti iz Kocbekovega stanovanja izginil rokopis za tretjo knjigo njegovih oz. povojnih spominov. Pahorjev intervju s Kocbekom je po vsej priliki le kratek spominski povzetek iz zaplenjenega rokopisa; in še tega povzetka ni mogel objaviti v Ljubljani, temveč je moral za objavo angažirati, in s tem pri režimu matične države politično so-kompromitirati, dva ugledna zamejska slovenska pisatelja. In vsem trem so zanikali možnost, da bi na ljubljanske časopisne napade in grožnje tam odgovarjali. Vsa ta dejstva, ki jih je Vidmar nepošteno zamolčal, imajo isto osnovno razlago: v sedanji "samoupravni" Jugoslaviji se mimo partije ne smeš politično udejstvovati, ne politično pisati; kaj je "politično" pa samovoljno odloča partija. Kdor se za "politiko" ne zmeni, ga pomanjkanje te državljanske pravice osebno ne prizadeva, dokler na lastni koži ne občuti življenskih posledic partijskega političnega monopola. Po vsem svojem bistvu in preteklosti Kocbek ni eden teh. Trditi torej pa, kot je to v svojem "pismu" storil Vidmar, da "v Kocbekovem primeru ne gre za svobodo besede" in da "se Kocbeku ni zgodilo nič" (podčrtal CAŽ), je tako neresno kot je nepošteno.

Toda partija je Vidmarju pripravila poseben adut, da ga zaigra proti temu osnovnemu dejstvu. Ko ga pokaže, poskuša Vidmar biti celo duhovit: "Partija je zagrešila hudo netaktnost nasproti Kocbeku, ker je njegov intervju, objavljen v Italiji, ponatisnila pri nas doma." (Podčrtal CAŽ). To so res storili v NAŠIH RAZGLEDIH dne 9. maja - toda šele dva meseca potem, ko je v Trstu izšla - v Jugoslaviji pa bila prepovedana - Pahor-Rebulova knjiga. Poleg tega je tu še vprašanje, zakaj niso intervjuja ponatisnili v DELU in drugih slovenskih dnevnikih, v katerih po izidu tržaške knjige skoraj ni bilo dneva, da se ne bi kak partijski funkcionar ali forum razpisal proti Kocbeku, Rebuli, Pahorju, "emigrantom", "reakciji", itd, itd.

Toda Vidmarjeva duhovitost je tu končala v spodrljaju. Črno na belem je potrdil, da skrbno omejeni ponatis Kocbekovih odgovorov ni bil plod koražne uredniške odločitve NAŠIH RAZGLEDOV, temveč je bila to politična odločitev partijskega vodstva: "Partija je zagrešila . . ." se je Vidmarju v šali zareklo. Ena izmed osnovnih značilnosti svobodnih dežel pa je, da o tem, kaj se tiska, ne odloča državna oblast, čeprav je oblast v svobodnih deželah - v nasprotju s sedanjo Jugoslavijo - svobodno izvoljena in periodično zamenljiva.

Ko se je Vidmar tako nerodno skliceval na partijski ponatis Kocbekovega intervjuja v NAŠIH RAZGLEDIH, je s tem tudi izzval vprašanje, za kaj se je partijski sinodrij dva meseca po izidu tržaškega izvornika odločil v Ljubljani ponatisniti Kocbekov intervju. Vidmar nam tega ne bi povedal, moremo pa ugibati iz poznanih okoliščin. Zadostuje nekaj retoričnih vprašanj:

Ali je tržaški izvornik Kocbekovega intervjuja v začetku maja že bil toliko razširjen po Sloveniji, da zakasneli in omejeni ponatis v NAŠIH RAZGLEDIH ni mogel napraviti znatne dodatne škode, to je, ne tolikšne, za kolikor je partija precenjevala zunanje-propagandni učinek tega ponatisa?

Ali je poleg zunanje-propagandnega razloga partijo nagnilo k ponatisu tudi Kocbekovo nespremenjeno ponavljanje partijskega klišeja o "beli gardi" ("poganski"), ki ga partija porablja kot svoje pra-opravičilo tudi za tiste grehe ki jih Kocbekov intervju očita partiji?

Ali so partijski prvaki morda tudi presodili, da jim je Kocbekova objava že tridesetletne "javne tajnosti" o množičnem pokolu vrnjenih domobrskih ujetnikov dala priliko, da se te moralne more vsaj za nekaj časa otresejo s tem, da Kocbekove javne obtožbe formalno ne zanikajo, kar je neprimerno lažje storiti, kot pa naravnost in izrecno priznati ta vnebovpijoči zločin, se zanj javno opravičiti in sprejeti neizmerljivo pokoro?

Zdi se mi, da so ti trije razlogi skupno ustvarili kontrolirano izjemo, da je vsaj ljubljanski štirinajst-dnevnik "za inteligenco" objavil enkratno nepartijsko razmišljanje,

Za Vidmarjem se je oglasil še njegov protežiranec Jože Javoršek (Brejc), ko je v podkrepitev Vidmarjevega "pisma" v naslednji prilogi DELA (14. junija) objavil satirične litanije "prošenj" Heinrichu Boellu, O vsebini in stilu Javorškovega napada ni kaj novega pripomniti. Omenil bom pa dve pointi v Javorškovi satiri, ke sta tako zelo značilni za sedanji staropartijski režim.

Kakor vsi drugi udeleženci režimske gonje proti Kocbekovemu pričevanju, se tudi Javoršek "kakor hudič križa" izogiba Kocbekove izrecne obtožbe množičnega umora vrnjenih domobrancev več tednov potem, ko so le-ti bili položili orožje angleški vojski v Avstriji, ki jih je utaborila v Vetrinju, nato pa zvijačno zapeljala in predala partijskim oblastem v Jugoslaviji. Sledeči pokol deset tisoč ukljenjenih slovenskih mož, ki niso hoteli nazaj v Slovenijo pod režim stalinistične partije, ni mogel biti kaj drugega kot premišljen in načrtno izveden umor iz motiva stalinistične likvidacije brez kakršnihkoli olajševalnih okoliščin. Ker partija niti potem, ko se je odločila za ponatis Kocbekovega intervjuja te Kocbekove obtožbe ni zanikala, pomeni, da je ta svoj slovenski genocid končno vsaj posredno priznala. Poskušala pa se bo braniti posledic tega priznanja. V tej zvezi je iskati posebno partijsko koristnost Javorškove satire. Iz svojega naravnost patološkega sovraštva do Kocbeka Javoršek poskuša tudi po partijskem ponatisu Kocbekove obtožbe in posrednem priznanju njene resničnosti to nesporno krivdo satirično zamegliti z ironično pripombo, da se Kocbek "tako nežno in s tako nebeško oliko poteguje za naše mile domobrance in za mile nemške ujetnike (ki jih Kocbek sploh ne omenja - CAŽ), skratka za vse tiste, ki so tako vneto in dosledno klali naš ljubljani narod."

Ta Javorškova publicistična pokvarjenost dramati-zira prepada, ki loči civilizirano družbo (v kateri so medčloveški odnosi pravno urejeni tako, da morejo le kvalificirana sodišča po posebnem dokaznem postopku izreka-ti sodbe in kazni proti ugotovljenim osebam za takó dokazana jim njihova specifična dejanja, ki so bila po veljavnem pravu opredeljena kot zločini, predno so bila storjena) od nasilnih režimov, ki samovoljno odločajo o življenju in smrti, svobodi in nesvobodi, gospodarstvu in kulturi ter o vsej politiki družbe in njenih udov. Javorškova partija in njen neprizivni režim sta izpričala, da sta na tem bregu prepada.

Druga omemba v Javorškovi satiri, ki zasluži pozornost, je njegov demagoški apel Boellu, naj se namesto za Kocbeka zavzame za koroško manjšino. Boell ni Avstrijec, ne politik, ne diplomat, in Nemčija ni sopolpisnica avstrijske državne pogodbe. Boellov ugled izvira iz njegove izredne umetniške osebnosti. Njegov protest je pomemben in učinkovit če ga skrbno ohranja za izbrane primere, ko gre za politično preganjanje (omejavanje stvarjalne svobode) večjih umetniških osebnosti. S tega vidika in na tej ravni se je Boell zavzel za Kocbeka in s tem napravil Sloveniji zelo dragocen kulturni poklon. In zdi se, da njegov protest v tem primeru ni bil čisto zaman.

Nezadovoljivo stanje in nerešeni problemi slovenske koroške manjšine so predmet državne in mednarodne politike; v primeru koroških Slovencev še prav posebej spada v pristojnost zunanje politike in diplomacije Jugoslavije kot matične države koroških Slovencev, ki je poleg tega tudi ena izmed petih zaveznških sopolisnic avstrijske državne pogodbe. In kako sta vladi v Ljubljani in Beogradu to svojo politično vlogo doslej vršili? Po rezultatih zelo neuspešno, v načinu pa z gostobesednimi protesti, pavšalnimi notami, s sporadičnim časopisnim hrupom in podobno propagandno šaro. Še do danes pa nista stvarno opisali in opredelili manjšinskega stanja, podrobno ugotovili specifične pomanjkljivosti oz. kršitve (ne) izvajanja manjšinskih določb avstrijske državne pogodbe, ne predložili jasnih zahtev oz. predlogov za uresničljivo popravilo ugotovljenih pomanjkljivosti in kršitev. Tudi nismo slišali, da bi se jugoslovanska vlada s potrebno diplomatsko resnostjo in mirno odločnostjo obrnila na zaveznške sopolisnice avstrijske državne pogodbe za skupno diplomatsko akcijo pri dunajski vladi v smislu potrebnih sprememb na Koroškem.

Javorškova demagoška "prošnja" Boellu, naj se namesto na Kocbeka potegne za koroške Slovence, naj bi pomagala odvrniti pozornost od režimskega omejevanja svobode Edvardu Kocbeku (in tolikim drugim). Pri količkah razmišlja jočih Slovincih pa je nasprotno le še podčrtala nepripravljenost ali nesposobnost staropartijskega režima v Beogradu in Ljubljani, da bi se konstruktivno in uspešno zavzel za izboljšanje slabega manjšinskega položaja na Koroškem.

BEOGRAJSKI STALINIZEM

En teden za Javorškom se je v sobotnem DELU dne 21. junija oglašil tudi Ivan Potrč, predsednik Društva slovenskih pisateljev, s še enim "Pismom Heinrichu Boellu." Tudi on se je skliceval na ljubljanski ponatis Kocbekovega intervjuja in se pohvalil, da je ponatis "predlagal Socialistični zvezi ... ta naš slovenski pisateljski svet" (primerjaj z Vidmarjevo verzijo; - CAŽ), čeprav "so bili ljudje, ki jih je motilo, da je bil klevetniški intervju objavljen v dnevih našega obletniškega slavlja" (Ni res, da je izvirni Kocbekov intervju sovpadel s proslavami tridesetletnice; sovpadnost je bila plod partijske panike, ki je obletniško slavlje spremenila v baražne napade na Kocbeka.) Vendar - nadaljuje Potrč - "navkljub vsem tem za Pahorja in Kocbeka žalostnim in tragičnim (sic!) ugotovitvam, nihče ne misli ... da bi se moglo Kocbeku pri nas kaj zgoditi."

Kakor Vidmar se je tudi Potrč izognil temeljnemu dejstvu, da v sedanji Jugoslaviji ne moreš objavljati, kar partiji ni pogodu, ne moreš učiti, česar partija ne odobri, ne moreš dobiti položaja, če nisi "moralno-politično ustrezen". V tej celotni razsvetljenosti problema postane razvidno, da sta Vidmar in Potrč pod svojo apologetsko frazo, da se Kocbeku ni, ne more in ne bo "zgodilo nič" mislila samo na take fizične represalije kot ječa, odvzem potnega lista, pokojnine ali stanovanja in druge jugopartijske oblike "gulaškega otočja." Toda za področja duhovnega ustvarjanja, miselnega oblikovanja in družbenega upravljanja ima "samoupravni" režim v

sedanji Jugoslaviji širša sredstva zatiranja. Skoraj iste dni, ko so Vidmar, Potrč in Javoršek prepričevali Reissmullerja in Boella, da se brez potrebe bojita za svobodo v Jugoslaviji, je DELO poročalo:

O SVOBODI TISKA, RADIA, TV, ZALOŽNIŠTVA IN ŠOLSTVA

"Danes mora ves (sic!) tisk socialistične samoupravne družbe izraziti skupne interese delavskega razreda ... ter utrjevati pridobitve socialistične revolucije ... morajo partijska glasila, glasila socialistične zveze sindikatov, mladine, tovarniški listi, lokalni časniki, osrednjidružboslovni, naravoslovni in drugi časopisi, založništva in RTV ... postati področje in metoda delovanja komunistov ..." (Franc Šali, član Izvršnega komitaja CK ZKS, DELO, 31. maja, 1975, str. 2).

"Potreba po revolucionarnem, borbenem tisku, radiu in ... televiziji ... Prva naloga tiska, radia in TV je boj ... za ... oblast delavskega razreda ... Tisk, radio in televizija ne morejo biti ... zgolj sredstvo obveščanja in informiranja, marveč sredstvo osveščanja ljudi ... (Franc Popit, predsednik CK ZKS, DELO, 12. junija 1975, str. 16)

"Med temeljnimi pogoji, ki zagotavljajo razmah in prodor politične publicistike, je treba omeniti ... novo prakso v celotnem izobraževalnem sistemu, v katerem je marksizem kot ideologija Zveze komunistov ... idejni temelji vse vzgojno izobraževalne dejavnosti ... razvejano, programsko opredeljeno založništvo (podčrtal CAŽ) ... ob družbeni podpori in z večjo angažiranostjo družbenopolitičnih organizacij ... (S posvetovanja o idejno političnih vprašanjih v založniški dejavnosti, ki ga je v Beogradu organiziral Izvršni komite CK ZKJ; DELO, 14. junija 1975 str. 23)

O SVOBODI V "KADROVSKI POLITIKI"

"... preteklost staršev ... ne more biti edino (podčrtal CAŽ) merilo ... Moralno-politično je ustrezen vsak človek, ki sprejema interese delavskega razreda, socializma, samoupravljanja in politike ZKJ ter se bojuje zanje," podčrtal CAŽ). (Miroslav Stojanović, POLITIKA; ponatis v DELU, 11. junija 1975 str. 7)

FAJFARJEVO SVARILO KOCBEKU

Ni čuda, da je spričo tako sistematičnega porivanja vsega v ponovni "beograjski stalinizem" (THE NEW YORK TIMES, uvodnik 25. februarja 1975) Tone Fajfar bivši krščanski socialist in že davno član partije, v nekem zagonetnem pismu Kocbeku z dne 19. marca 1975 (ponatisnjem v NAŠIH RAZGLEDIH, 9. maja 1975) na povedal nevarnost in grožnje Edvardu Kocbeku v zvezi z njegovim tržaškim intervjujem: "Ko bo nasrečna knjiga v Trstu izšla, seveda ne bo mogla ostati brez odziva. Hudo mi je žal, ker nisem uspel, da bi ti prihranil nove in hujše težave" (Podčrtal CAŽ; NR idem str. 250).

Prosimo, dopolnite na str. 21, prvi stolpec, 6. vrsta od spodaj: zdaj pa izdaja 'Na pragu sutrašnjice' kot 'tromesečni časopis za...

Tako je danes vseobsegajoče partijsko vposeganje in kulturno zatiranje v Jugoslaviji. Namesto, da bi se Vidmar in Potrč kot predstavnika slovenske kulture borila proti temu resničnemu zlu, sta se v službi partijskega vodstva spravila na njegovo posebno žrtev in svojega kolego, Edvarda Kocbeka. Ko naj bi skrbno in odločno varovala vsak ped svobode v slovenski znanosti in umetnosti, sta postala posebno režimsko orodje za njuno zatiranje. S pridružitvijo partijski gonji proti Kocbeku sta se Vidmar in Potrč moralno razveljavila, obenem pa sta pred svetom omadeževala slovensko znanost in umetnost, ker na vrhu svojih predstavniških ustanov brez protesta trpi take partijske priganjače.

Josip Vidmar pa je doživel še posebno osebno ponižanje. Ugledni evropski dnevnik, kateremu je poslal svoje "odprto pismo," je odklonil njegovo objavo. To prestižno klofuto si je Vidmar sam izzval s tem, da je v "pismu" neresno in naduto poskušal Kocbekov primer postaviti na glavo. Namesto Vidmarjevega pisma je FRANKFURTER ZEITUNG objavila (in še objavlja) nadaljnje podatke o zatiranju v Jugoslaviji.

Škoda je Josipa Vidmarja, toliko obetajočega neklerikalnega avtorja "Kulturnih problemov slovenstva" v času šestojanuarske diktature. Še bolj pa je škoda toliko obetajočih povojnih slovenskih talentov, ki jih je partija z Vidmarjevo pomočjo uničila. Največja pa je škoda, ki jo je staropartijski preobrat decembra 1971 povzročil Sloveniji in drugim narodom v Jugoslaviji s tem, da je potlačil obete razvoja k dogovorjeni konfederaciji ter resnični demokraciji in stvarnemu samoupravljanju.

Sem pa med tistimi, ki ne morejo sprejeti površnega pesimizma, da bodo doraščajoči rodovi, v partiji in izven nje, dolgo prenašali to naključno prekinitev zgodovinskega razvoja k boljšemu.

PISMO AKADEMIKA MAKSA ŠNUDERLA KNJIŽEVNIKU EDVARDU KOCBEKU IN ODGOVOR NANJ

Ko je akademik in ljubljanski univerzitetni profesor dr. Makso Šnuderl, sicer bolj poznan kot predsednik partizanskega sodišča v famoznem Kočevskem procesu leta 1943 proti četnikom in vaškim stražarjem, prebral letoš pomladi tržaško knjigo 'Edvard Kardelj, pričevalec našega časa', je sedel in napisal tovarišu Kocbeku protestno pismo. V prijemu mu je omenil, da pismo sicer lahko pokaže svojim prijateljem zunaj ali ga objavi, in tudi jaz bom kopijo pokazal, če bi kdo to upravičeno želel. Za pismo je kajpak zvedelo partijsko vodstvo, nakar je urednik NAŠIH RAZGLEDOV želel njegovo objavo. Dr. Šnuderl je odlagal, dokler ni prejel Kocbekovega odgovora (datiranega 20. maja) in dokler ni FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG 22. maja objavila člankov J. Reismuellerja in H. Boella. To dvojje je odvezalo Šnuderla 'od nadaljnje privatizacije mojega pisma', kot je to obrazložil uredniku NAŠIH RAZGLEDOV 16. junija ter mu izročil korespondenco. V naslednjem objavljamo Šnuderlovo pismo Edvardu Kocbeku, kot so ga objavili NR 20. junija.

Pismo

"Tovariš

Edvard Kocbek, književnik,
Ljubljana.

V Ljubljani,

dne 6. maja 1975.

Tovariš Pavle,

Moram Ti pisati to pismo, ker sem preveč pretresen, ogorčen in užaljen radi Tvojih 'Odgovorov' v Tebi posvečeni in po Tebi imenovani knjigi v izdaji 'Zaliva' v Trstu. Ne vem, kolikokrat sem začel to pismo, spet in spet prebral Tvoje "pričevanje", in še odlašal z oddajo tega pisma. Končno sem spoznal, da radi odgovornosti pred samim seboj ne smem molčati, da moj molk ne bi pomenil, da sprejemam to, kar si po več kot 30 letih na novo odkrival. Nisem prišlaš Tvojega in sploh nobenega krščanstva, nisem bil in nisem član ZK, sem samo "kulturno primitiven" (72. str.) svobodomislec, socialist in z vsem žarom Slovenec in Jugoslovan. Zato se ne bom ukvarjal s Tvojim krščanstvom in še manj s pisanjem izdajateljev knjige, pa tudi komunistov ne bom branil, saj se znajo braniti sami, če se jim bo zdelo potrebno. Hočem pa kot pravnik analizirati Tvoje dejanske trditve.

Naj v naprej povem, da sem prizadet in užaljen zato, ker iz vse vsebine Tvojega pisanja nujno izhaja, da smo vsi drugi nekomunisti, ki smo bili s Teboj vred, eni v manjši, Ti v večji meri, vmešani v dogajanja med NOV, bedaki, ker nismo ničesar opazili, spoznali, videli ali izvedeli (niti od Tebe) od vsega tega, kar zdaj odkrivaš, zatrjuješ in inkriminiraš v tem svojem zapisu. Mar mi vsi ne bi bili slaboumni, da nismo spoznali nasilja in tihega terorja nad Teboj in Tvojo skupino, če bi bilo le količkaj resnice na tem? Saj smo marsikaj izvedeli in nam eno ali drugo ni bilo prav, a o tem, kar Ti zdaj odkrivaš, se nam še sanjalo ni! Kako pa bi si mi sploh mogli misliti, da si deloval pod nasiljem in tihim terorjem, da si bil preganjan na jug, da se nisi smel vrniti v Slovenijo itd. - ko smo pa videli, kako si se ves čas sončil v milosti komunistov z najvišjimi državnimi funkcijami! Ti ne pišeš resnice, jo potvarjaš in marsikaj zamolčiš.

Sodbo o preteklih dogodkih je treba pisati objektivno in na podlagi nespremenljivih zgodovinskih dejstev, jih ne pretresati skozi naočnike politične ideologije ter imeti pred očmi vso veliko odgovornost za resnico v tej sodbi. Brez užaljenosti in kakršnekoli strasti, zagnanosti in artizma. Sicer je taka sodba pamflet. To se je pripetilo Tebi. Zato mislim, da Tebi ne gre za resnico preteklosti, temveč da si hočeš to preteklost prikrojiti v neke svoje posebne namene, ki jih prikrivaš, a se le očitno vidi, da se uveljavljaš v vlogi političnega voditelja. Spoštujem Te kot pesnika, a za zgodovinske resnice licentia poetica ne velja, to veš sam bolje.

Vprašujem se, čemu je sploh bilo treba, da si zdaj po 30 letih vse to napisal? Čemu in komu v korist? Sebi gotovo ne. Ali za klerikalne ostanke doma in tiste v emigraciji, ki so Ti zamerili, da si bil v partizanih in podpisal Dolomitsko (Pugleško) izjavo? Pa se pred takimi sedaj opravičuješ, kakor da bi se nečesa bal, pred čemer bi imel rad čistejši obraz? Ali zavidaš tistim

beograjskim profesorjem, da protijugoslovanska propaganda ne prišteva tudi Tebe med te mučence nesvobode vesti v Jugoslaviji? Pa bi rad služil za dokaz, kakšen duhovni teror vlada v Jugoslaviji? Kaj hočeš - ali postati mučenec ali voditelj? Zakaj torej? Vse to mi brodi po glavi, ko iščem vzrok za Tvoje početje, ki ga globoko obžalujem.

Kot izvor "nove gonje" proti sebi ob Tvoji sedemdesetletnici navajaš "nove notranje in zunanje težave režima" (128 str.) Gonje? Mirno si sprejel sugestijo tega izraza od vpraševalca. Mar si, Kocbek, res tako pomemben, da bi se izplačala kakšna gonja proti Tebi? Neki zapisi v DELU so Te razdražili. Kritike literarnih del, mnenja političnih ljudi o Tvoji politični vlogi niso gonja. Ti si pa na videz užaljenosti iz muhe napravil slona.

Potem si odgovoril, da so vzrok te gonje nove notranje in zunanje težave režima. To floskulo si povzel iz bojnega arzenala nasprotnikov Jugoslavije, na primer iz avstrijskih časopisov, ki trdijo, da se Jugoslavija zavzema za Koroške Slovence zaradi - notranjih in zunanjih težav režima. No vidiš, od kod jemlješ vzorec za svoje fraze! Ali morda pričakuješ, da se bo pozornost naše ali mednarodne javnosti obrnila proč od pozornosti do teh težav - radi afere Kocbek? Vse kar je prav, to je megalomanija! Mnogo si res kot pesnik, nisi pa nič kot politik, v katerega areno se spuščaš, saj si bil vedno v glavnem apologet svojega posebnega krščanstva. Le radi svoje književne pomembnosti lahko škoduješ, ker se zdaj pridružuješ tistim zunaj države, ki prežijo na Jugoslavijo kakor mrhovinarji s suhega drevesa emigrantov, ki v duhu že vonjajo smrad plena po baje razkrajajoči se Jugoslaviji. Ali Te je zajel strah: Quid miserus sum dicturus, ko bodo prihajali ti na belem konju?

Dovolj o tem. Na straneh 130 in 135 govoriš o tem, da je v partizanih začel delovati tihi teror in da se je pri opraviilu glede Dolomitske izjave partija poslužila nasilja. Kako si ob tem mogel v tej izjavi reči: "Krščanska socialistična skupina se je pridružila ustanovnemu sestanku OF kot izraz revolucionarnih demokratičnih procesov med slovenskimi množicami. - Vse tri skupine (to je KPS, krščanski socialisti in Sokoli) ugotavljajo, da sta KPS in njeno vodstvo avantgardno vlogo s pravilno politično linijo in organizacijo OF slovenskega naroda tudi dejansko izpričala. - Druge izmed ustanovnih skupin ne organizirajo samostojnih strank ali političnih organizacij... ne čutijo in ne vidijo nobene potrebe za posebne lastne stranke in politične organizacije... priznavajo KPS kot edino politično stranko. - Krščansko socialistična skupina OF ostane sicer izraz prehajanja slovenskih katoliških množic na napredne nacionalne pozicije ter njihovega sodelovanja na takih pozicijah. Zaradi tega krščanska socialistična skupina ne organizira in ne bo organizirala posebne lastne politične organizacije." Zdaj po več ko 30 letih izvemo mi nepartijci, v kaki nevarnosti smobili pred komunisti, celo fizično nasilje nam je pretilo! Ali sta tudi Breclj in Fajfar, člana Tvoje skupine in IOOF, in morda tudi

Sokol Rus, postali žrtve nasilja, ki so bili tudi pri razgovorih in podpisu Dolomitske izjave? Sploh izhaja iz Tvojih izvajanj, da je šlo le za Tebe in da se je vse vrtele okoli Tebe in ne Tvoje skupine.

Glede suverenega telesa KPS (132.str.) se je "v razvoju dogodkov pokazalo," da je ta podvržena CK jugoslovanske partije. Kaj pa je zapisano v Dolomitski izjavi? "Komunistična partija Slovenije je kot sestavni del Komunistične partije Jugoslavije..." Nič novega se torej ni pokazalo v razvoju dogodkov v tem oziru. Vsi smo vedeli, da je slovenska partija pokrajinska organizacija KPJ, kakor je bila na Hrvaškem, v Srbiji in Makedoniji. Vsi smo vedeli da v NOV in OF ne gre le za izgon okupatorjev, temveč tudi za revolucijo zoper prejšnji družbeni red, ki ga je branil belogardizem. Vsi smo vedeli za vodilno vlogo partije in to sprejemali. Pred kom drugim kakor pred klerikalci in emigranti se opravičuješ, da si v izjavi pristal na enotnost našega osvobodilnega gibanja in na to, da OF ni koalicija. To Tvoje izmikanje je "izraz zadrege". In ob vsem tem dogajanju si prestajal, to izvemo sedaj, ne sejah IOOF cele dneve "torture" in "Kalvarijo" - počakaj, zakaj pa samo Ti, Tvoje tovarišija v IOOF ne in tudi kdo drugi iz Tvoje skupine tudi ne. - Kaka zmeda in zmes!

K najhujšim trditvam si se povzpel s tem, kar si napisal o odnosu partije do bele garde (144. in 145.str.): "Bela garda se je pojavila za partijo kakor naročena, ker je dobila partnerja za državljansko vojno, ki jo je tako potrebovala..." Ko se je pojavila bela garda, sem - "na obrazih partijcev spoznaval radost nad takim pravšnim in cenanim pojavom svojega pravega nasprotnika".

To je več kakor absurd, tega Ti noben pameten človek ne bo verjel in vse Tvoje poznejše delovanje v OF in državnem organizmu to demantira. Če si res kaj spoznaval na obrazih partijcev, potem je bilo to ogorčenje, srd in taka odločnost, kot so jo pokazali komunisti v Glavnjači in na moriščih širom Jugoslavije. Ali je mogoče, da je tako nesmiselno trditev spočel Kocbek sam? Ali mu ni tega interpoliral kdo drugi? Tako se venomer vprašujem, ko ponovno prebiram te vrstice iz Tvojega odgovora. Zaboga vendar, saj se je vendar z nastopom domobrancev skrajno poslabšal politični in vojaški položaj za OF in komuniste!

20.000 domobrancev je vpričo ljubljanskega škofa in generala Rosenerja priseglo Hitlerju. Več jih je bilo kakor partizanov takrat! Imeli so nemške komandante, nemško orožje in opremo, motorizacijo in aviatiko, vse pomožno zaledje Ljubljanske pokrajine, domala vse duhovništvo! Mar se komunisti niso zavedali, kaj jih lahko čaka od take premoči? Koliko izgub je bilo v bitkah, koliko od domobrancev poklanih simpatizerjev OF in KPS v zaledju? In tega bi se naj komunisti veselili! Ta trditev presega vse meje človeške dojemljivosti!

In zakaj so se po Tvojem partijci tako veselili pojava bele garde? Zato, praviš, ker se bodo po zmagi v državljanski vojni lahko polastili oblasti v Sloveniji! Kaka logika! Brez državljanske vojne bi po izgonu okupatorja in uničenju bele garde prav tako imeli za seboj

ogromno večino slovenskega ljudstva (dokaz uspeh na volitvah 11. novembra 1945), kakor so ga imeli med NOV, in še povrh Tvoj pristanek v Dolomitski izjavi in Tvojo izjavo z dne 2. decembra 1945, o kateri bom govoril pozneje. Saj je glavna zasluga partije za našo osvoboditev ravno v tem, da je z Of in bojem potegnila za seboj slovenske množice.

Še lepša pa je tale: Komunisti - pišeš - so se veselili nastopa bele garde tudi zato, "ker je to vplivalo na vrednotenje krščanstva pri nas, krščanskih socialistih." Partiji je bela garda služila kot integracijsko sredstvo (144. str.)", ker so tako lahko odrinili Kocbeka in njegovo skupino od vodstva, saj zdaj lahko sami vodijo in odločajo po svoje. Samo "odkrižati" se jih morajo!

Mar res niso imeli komunisti druge možnosti, da bi Tebe in Tvoje nevtralizirali kakor samo državljansko vojno? Spet megalomanija! Saj si bil samo preprost predstavnik ene od skupin v OF. Ne poveš, kakšno konkretno duhovno ali fizično nasilje in teror si doživel in kako. Morda to, da si bil prisilno na visokem položaju v Beogradu in nisi smel domov, ker si bil v zlati kletki? Toda littera scripta manet v Dolomitski izjavi in vse Tvoje sedanje pleteničenje okoli motivov in neizpoljenih obljub je tarnanje in pranje pred tistimi, ki so Te od zunaj napadali. Kakor da se otresaš madeža, da boš, ko esetai homar in vznikne Ilion sveti čist pred obličjem tako zaželenega bodočega režima, na katerega že designirani nosilci v tujini prežijo kot na mrhovino. Žal, take misli me obletavajo, ne morem si pomagati, Duriefst die Geister!

In ker komunistom nastop bele garde še ni bil dovolj močan, da bi te odrinili, je partija sklenila (142. str.), da se Te "odkriža" in da je "prišlo do pravega sklepa za Tvojo postopno destitucijo." Sklenili so, poslati Te na 1. zasedanje AVNOJ. In kako so se Te odkrižali? Vkljub tihemu terorju zoper Tebe si ostal član vodilnega organa IO OF menda do leta 1948, čeprav si v tem odboru prestajal torture in Kalvarijo. Za Kočevski zbor 1. do 3. oktobra 1943 si napisal enodejanko "Na Hmeljniku," udeleževal si se mnogih zborovanj, določen si bil z Vidmarjem in menoj za organizacijo kulturniškega kongresa, prebil si oktobra in prve dni novembra 1943 v podzemskem bunkerju ob nemški ofenzivi (le zakaj nam nisi v temi in tesnobi pripovedoval o tihem terorju in o nasilju komunistov nad seboj?) Romal si novembra 1943 v Jajce in si celo ta doživljaj pred par leti lepo opisal v posebni knjižici Mohorjeve družbe. Nisi se izmotaval od te poti, kakor si je to upal nekdo drugi iz Tvoje skupine. V Jajcu si imel govor in brez ugovora sprejel položaj poverjenika za prosveto v NKOJ, se dal prepeljati na Vis, 7. marca 1945 sprejel položaj ministra za prosveto v prvi vladi DFJ in to ostal še leta 1946, ko si "smel" oditi v Slovenijo in to kar za podpredsednika Prezidija Ljudske skupščine LR Slovenije! Na seji IOOF dne 13. oktobra 1944 nam je bilo poročano, da si bil celo pri papežu v Rimu, in da so Ti tam obljubili obsoditi belo gardo in zamenjati ljubljanskega škofa. Jaz sem k svojemu zapisu v svojem dnevniku

dodal hudobno: "Menda je imel Vatikan več od Kocbeka kakor pa on od Vatikana." (moj dnevnik III str. 289.). Kako priložnost si imel v Rimu, da bi se umaknil vsemu, nasilju, tihemu terorju, torturam in Kalvariji!

Malce zapoznelo tožiš danes kakor Ovid Ex Ponto o svoji Kalvariji (146. str.) ko si se srečnejši kakor Ovid, "smel" vrniti pregnanec v Slovenijo, ki pa so jo tovariši med Tvojo odsotnostjo uredili že po svoje! Mar nisi bil, če ne vedno telesno, pa politično vedno navzoč v Sloveniji? Bil si član IOOF, na I. zasedanju SNOS v Črnomlju 1. februarja 1944 si imel na proslavi "resen, globok in premišljen govor" (moj zapis III. str. 141). 11. novembra 1945 si v Sloveniji kandidiral za ljudskega poslanca v Ljudsko skupščino FLRJ in za Ljudsko skupščino v Sloveniji prav tako. Prejel si Spomenico 1941, red Osvoboditve in morda še kaj. Bil si režimski človek. In da bi ne bil vedel, kaj se je doma dogajalo za časa Tvojega pregnanstva v Beogradu, preden si se smel vrniti, to je pravcata raca!

Naj v tej zvezi spet citiram svoj zapis v dnevniku, (Pripomnim, da sem od aprila 1941 do konca 1945 sproti dnevno zapisoval vse, kar sem doživel, izvedel, spoznal itd. Ta v celoti ohranjeni dnevnik ni literarno delo kakor Tvoja "Listina," temveč zgolj zgodovinsko gradivo.) Na strani IV, knjige dne 3. 12. 1945 sem zapisal:

"Sinoči smo bili na sestanku pri Kocbeku jaz, Svetek, Fajfar, Žumer, Canjkar in Kocbekov brat. Kocbek je govoril zelo pozitivno. Vsi smo bili soglasni, da je partija izvršila veliko delo in da ji pripada vodstvo, da pa smo prevzeli s tem, da je ona to izvršila, delo osvobojenja, na sebe tudi hipoteko, ki je v vodstvu in posebnosti te partije, in da se moramo po tem ravnati. Vsi smo soglasni v tem, da gospodarski program partije in tudi glavna politična načela niso ovira za naše sodelovanje in da se z vsem soglašamo. - Na vprašanje Jožeta Kocbeka, zakaj jaz nisem član partije, je Edi lepo odgovoril, da kot umetnik priznavam svojstvu duhovnega sveta, ki ga ni mogoče vskladiti povsem s svetovnim nazorom dialektičnega materializma. - Pač pa smo vsi izrekli nezadovoljstvo s tem, da nimamo parlamentarnega kluba in da se govorniki določajo brez sporazuma z nami."

To je bilo v skladu s Tvojo resnično politiko taktat in ne s tisto, ki jo sedaj opisuješ v svojih Odgovorih. Saj ne boš mogel trditi, da tega sestanka ni bilo ali da sem napisal nekaj neresničnega? Izdam Ti, pa naj to partija izve ali ne, da sem bil v tistem času iz osebnih razlogov besen na partijo in Kidriča in se celo ukvarjal z mislijo, da pojdem za advokata v Maribor nazaj. Ker pa mi je bila Resnica vedno dražja od Platona in Cicera, sem tako zapisal, ker je bilo to res in ker smo res tako sklenili.

Mar ni bilo to v skladu z Dolomitsko izjavo iz januarja 1943, da prevzame KPS iniciativo za OF... za osvoboditev in združitev slovenskega naroda? Mar nisi Ti sam dosledno svojemu dotakratnemu delovanju z režimom pozneje prevzel funkcijo v Prezidiju Slovenije in nisi dvignil krika radi tega, kar so storili partijci za

časa Tvoje odsotnosti iz Slovenije?

Pozneje, menda leta 1948, si se zgrozil radi zatrjevanega pokola domobrancev. To zdaj spet premlelaš. Trdiš o "pokolu" se opira na neka pisma domobrancev, ki so se baje rešili pokola. To je sam na sebi šibek dokaz glede na izvor teh pisem in se tudi ne pove kje, ne zdaj ne kako se je vršilo tako dejanje in tudi števila poklanih ne pove. Če pa je kaj je bilo in karkoli takega bi že bilo, je to obsojanja vredno. Pri vsej obsodbi tega bi pajaz taka dejanja razumel, četudi ne odpustil. A la guerre comme a la guerre. Saj veš, kakšne resnične pokole so vršili domobraneci najbolj leta 1944 kot Črna roka, pri Urhu in drugod. Če ne veš, si preberi mojo knjigo, napisano sredi leta 1944 v partizanih in tam natisnjeno, "Domobrantsko-fašistični teror na Slovenskem," Ali počeš razumeti partizanov, če so res morda zaradi svojih od domobrancev poklanih svojcev iz besnosti ali maščevalnosti storili domobrancem kakšno zlo, ko so jim padli v roke ptiči iz gnezda, v katerem so se kotili taki klavci? Ne odobravam tega, a razumem, čeprav nisem prepričan, da bi se kak eventualni dogodek mogel imenovati pokol. Ne razumem pa Tvoje zavzetosti za te domobrance.

Še vedno se zastavljaš za to kvazikrščansko tolpo, gnezdo klavcev, za domobrance - ali pa si se zdaj zanimal za pokol tistih žrtev, ki so jih poklali domobranci? Za te izpričane (po dokazih tudi v moji knjigi) resnične in množične pokole? Kje je bila tedaj in je sedaj Tvoja krščanska harizmatika? Nisi me vprašal, kaj se je dogajalo s temi žrtvami, ko si vedel, da sem kot predsednik Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev ugotavljal take od domobrancev poklane žrtve. Zdaj se zanimaš samo za to, kar bi prispevalo k Tvojemu sovražstvu do našega režima in do socialistične Jugoslavije. Trdiš, da si hotel radi tega pokola nad domobranci demisionirati, pa tega nisi takrat storil radi kominformovske zadeve (str. 147), da bi s tem počakal na "čistejši čas." Demisioniral pa nisi nikoli, nasprotno praviš, da so Tvoj odstop izsili (str. 159.) "Torej, kako? Kaj Te sili v taka nasprotja? Pozneje si celo tukaj (ne v Trstu) izdajal knjige, sprejel Prešernovo nagrado in uživaš ministrsko pokojnino.

In še nekaj. Vprašam Te, ali je Tvoje krščanstvo identično s humanizmom, etiko in moralo, ki so vedno bili moja deviza kot svobodomisleca? Ko je bilo na procesu v Kočevju 10. oktobra 1943 17 slovenskih belogardistov - domobrancev radi krvavih rok obsojenih na najhujšo kazen pred javno razpravo sodišča, sem prebiral prošnje obsojencev za pomilostitev na IOOF, ker sem bil tedaj na bazi 20. Ti si bil tedaj član IOOF jaz še ne. Pri branju prošenj sem opazil, da je bil med obsojenci jugoslovanski oficir, ki se je zagovarjal, da je bil premlad, da so ga zavedli tovariši, da ni poznal političnega položaja in da je pripravljen vstopiti v našo vojsko. To me je prizadelo in govoril sem s Teboj kot članom IOOF o tem. Čakal sem Te pred barako izvršnikov. Bilo je 12. oktobra 1943 popoldne. Ko si prišel ven od seje, si mi dejal - potrpi, po svoji navadi sem to takoj zapisal

v svoj dnevnik: "Na današnji seji ni IO pomilostil nikogar in Kocbek mi je dejal, da je on sicer mehak, pa ni mogel biti za to, da bi se kateri pomilostil." Kaj Ti je vtilo toliko trdote, da nisi mogel biti za to? Kje je bilo tedaj Tvoje krščansko srce, ko je mene bolelo moje humanistično srce? Kje je Tvoja karizmatična človečnost? Nisi se izgovarjal, da bi se bal nasilja ali tihega terorja.

Žalosten sem, da sem moral radi sebe napisati to pismo in izgubiti vero v človeka. Vem, da si pretrpel mnogokrat v zadnjih letih in prestal hudo izgubo. Toda nametal si blata na veliko dobo, ponižal našo borbo, naš idealizem, veselje in trpljenje (tudi moj sin je pustil tam svoje mlado življenje) in koristil s tem samo sovražnikom Jugoslavije in nikomur drugemu, najmanj pa samemu sebi.

Pozdravlja Te Makso Šnuderl

P.S. To pismo lahko pokažeš svojim prijateljem zunaj ali ga objaviš, tudi jaz bom kopijo pokazal, če bi kdo to upravičeno želel."

Odgovor

"Spoštovani tovariš Makso, Ljubljana, 20.5.1975
odgovarjam na Tvoje pismo:

Tržaško brošuro za mojo obletnico sta izdala Boris Pahor in Alojz Rebula in njeno vsebino tudi sam napisala. Prosila sta me le za intervju in ga objavila, vendar mi svojih prispevkov nista pokazala, ker sta me po vzgledu jubilejnih zbornikov hotela presenetiti z vsebino in mi delo prezentirati za mojo obletnico.

Šele takrat sem prebral njuna prispevka in jima povedal svoje dopadanje in svoje nezadovoljstvo. Med spodsrljaji in hibami je tudi Rebulova neokusna pripomba na strani 72 o "kulturno primitivnejšem dr. Maksu Šnuderlu." To sem Rebuli tudi takoj sporočil. Tako ni mogoče govoriti o nobenem osvobodilnem kulturniku, še manj pa o tako zaslužnem možu, kakor si Ti.

Jaz se Ti osebno opravičujem za ta hudi spodsrljaj in Te prosim, da mi verjameš, da bi ga pri priči črtaš, če bi imel pravico vpogleda nad rokopisom ali nad korekturami.

Razumem torej Tvojo prizadetost. Pretresen sem prebral vse, kar si napisal v svojem vročem pismu o gradivu, na katerega si raztegnil svojo užaljeno optiko. Govoriš o stvareh, ki se jih ne bi dotaknil, če Te Rebula ne bi prizadel. Takšni smo pač ljudje. To Tvojo krivično jezo razumem, vendar Ti predlagam, da se o teh stvareh pogovoriva rajši čez p t let, ko bova laže ugotovila, kaj je osebni interes in kaj je skupni blagor.

Še enkrat ponavljam, da mi je žal za Rebulovo nepremišljeno izjavo o Tebi, in Te pozdravljam

Edvard-Pavle Kocbek

PS. Z odgovorom sem pozen, ker me daje srce."

Po poročilu TANJUGA 14. avgusta so v Jugoslaviji aretirali šest novih kominformističnih agentov, ki so jih obtožili sovražne propagande.

KDO JE NAROČIL VRAČANJE DOMOBANCEV LETA 1945

(Od našega sodelavca)

Sledeč zakonskim določbam so britanske oblasti po tridesetih letih odprle državne arhive iz leta 1945. To je bilo leto vrnitve deset in deset tisočev protikomunistov iz Avstrije in Nemčije sovjetskim in satelitskim oblastem, torej tudi Jugoslaviji.

Gre torej za dokumentacijo, ki naj tudi razkrije ozadje vrnitve preko 11.000 slovenskih domobrancev in četnikov, katere so nato komunisti zverinsko pobili, in česar se je nedavno dotaknil tudi Edvard Kocbek, ko je odgovarjal na vprašanja Borisa Pahorja.

Na žalost odprti arhivi še ne pojasnijo v celoti tega ozadja, ker manjka še dokumentacija britanskega ministrstva za vojsko. Vzrok je dvojen: britansko ministrstvo za zunanje zadeve je hotelo uradno preiskavo v ministrstvu za vojsko, kdo od častnikov je odgovoren za preuranjeno vračanje, medtem ko so še potekali razgovori med Londonom, Washingtonom in sredozemsko komando, kaj storiti s predanimi protikomunisti. Če je britansko ministrstvo za vojsko na to zahtevo ministrstva za zunanje zadeve pristalo, je bila preiskava otežkočena, saj je v drugi polovici leta 1945 že potekala demobilizacija vojevanja site vojske. Že zaradi tega in pa zaradi dokaj počasnega poslovanja britanske administracije, se je cela reč nujno zavlekla v leto 1946. Prihodnje leto utegnemo zato zvedeti, kaj je bilo na stvari.

SEDEM DOKUMENTOV

Uredništvo NOVE HRVATSKE v Londonu je pregleдалo zadevne arhive in našlo:

1. Pismo dr. Miha Kreka od 1. junija 1945 angleškemu ministru Dicku Lawu; priloženi dve izjavi slovenskih prič vračanja.

2. Dr. Krekovemu pismu priloženo pričevanje partizanskega oficirja Branislava Todorovića, ki je bil prisoten pri divjaškem ravnanju z vrnjenimi in je kot zvezni oficir med jugoslovansko vojsko in zavezniškimi četami v Avstriji, pobegnili na zapad.

3. Pismo narodnega poslanca Guy Lloyda narodnemu poslancu Noelu Bakerju, ki je delal v brit. ministrstvu za zunanje zadeve (29. avgusta). Vse v zvezi z dr. Krekovim pismom pod 1.

4. Pripombe J.M. Addisa, šefa južnoevropskega odseka v zunanjem ministrstvu, na dr. Krekovo pismo (30. avgusta).

5. Napotila istega Addisa svojemu nasledniku J.R. Colvillu, ko je bil prvi koncem septembra 1945 premeščen.

6. Poročilo J. R. Colvilla svojemu šefu J. G. Tahourdinu, in

7. Pismo Tahourдина A.C.W. Drewu v ministrstvu za vojsko,

*

PREURANJENA AKCIJA

Glavne značilnosti omenjenih dokumentov so:

1. Dr. Krek zahteva takojšnjo ustavitev vračanja, češ da so bili domobranci orientirani prozavezniško in se niso nikdar borili proti zaveznikom.

3. Ker minister Law ni ničesar odgovoril dr. Kreku, češ da bi to bila kršitev protokola in bi mogli v Beogradu to smatrati kot sovražno potezo do jugoslovanske vlade, je Lloyd poslal dr. Krekov elaborat Noelu Bakerju in ga zaprosil, da se pozanima o stvari.

4. Addis piše, da je bila izročitev domobrancev od strani 8. armije strašna napaka. Popravili so jo šele, ko so teden dni pozneje javili vračanje glavnemu štabu.

5. Addis piše, da ne more zaključiti poročila za poslanca Lloyda, ker mu manjkajo podatki iz ministrstva za vojsko, šlo pa je za tole:

Britansko zunanje ministrstvo in ameriški State Department (ministrstvo za zunanje posle) ter Vrhovno zavezniško poveljstvo v Sredozemlju so se prve dni maja sporazumeli, da se odporiškim in kvislinškim formacijam na področju Julijske krajine ne sme dovoliti, da bi se borile z zavezniški ali sodelovale z njimi. Treba jih je tretirati kot Sovražno predano osebje (Surrendered Enemy Personnel). Ta navodila so se nanašala samo na Julijsko krajino in ne na Avstrijo, kot bi se sicer morala. (Vzrok je verjetno v tem, ker je bila v tistem času Avstrija še pod Nemci, dočim so četniki in ostali prekoračili Sočo že 1. maja in so se torej prej predali zaveznikom, ki so bili tako soočeni s problemom samo v Julijski krajini, o bodočem problemu v južni Avstriji pa seveda še niso vedeli. Op.) Iz dokumenta se je dalo sklepati, da sovražno predano osebje ne bo vračano v Jugoslavijo, čeprav izrečno to ni bilo rečeno. Šele 17. maja je vrhovno poveljstvo za Sredozemlje nujno zahtevalo navodil iz Londona in Washingtona, kako postopati s četniki, Hrvati in drugimi v južni Avstriji. Na to zahtevo britanskega generalštaba, ki je gornje posredoval iz Sredozemlja, je britansko ministrstvo za zunanje zadeve odgovorilo, da je treba četnike zadržati kot sovražno predano osebje, hrvaške ustaše pa vrniti v Jugoslavijo. Britanski generalštab je v tem smislu poslal brzojavko zavezniški vojni misiji, narkar je ameriški generalštab vztrajal in dosegel, da je treba vse jugoslovanske kvislinške formacije tretirati enako in zadržati. Zadevno sporočilo je bilo na to od strani zavezniškega generalštaba 20. junija poslano Vrhovnemu zavezniškemu poveljstvu za Sredozemlje.

Toda britansko ministrstvo za zunanje zadeve je iz neke druge brzojavke 29. maja zvedelo, da je med tem, ko so se med Londonom in Washingtonom dogovarjali glede skupne politike (glej zgoraj), britanski V. korpus že 24. maja vrnil 900 Hrvatov. Ministrstvo za zunanje zadeve ni nikdar prejelo kakega obvestila vojaških oblasti v Italiji glede tega vračanja, in Addis ni vedel, če je vojno ministrstvo kdaj tudi odredilo ustavitev takih vračanj. Addis piše, da v ministrstvu za vojsko iščejo podatkov glede tega, a da Lloyd ni moč odgovoriti, dokler nima jo dokumentacije iz vojnega ministrstva.

/Konec na zadnji strani drugi stolpec zgoraj/

'Jugosloven', ki izhaja na Švedskem, je meseca aprila letos objavil zanimivo pismo dr. Ante Ciliga uredniku 'Jugoslovena' Marku Milunoviću. Naslednje je prevod tega pisma:

DR. ANTE CILIGA:

TITO IN NEREŠENO NARODNOSTNO VPRAŠANJE JUGOSLAVIJE

Tito je pustolovec velikega formata in je, za pustolovca izredno vztrajen na sprejetem stališču ali liniji. Po očetu Hrvat, po materi Slovenec, je Tito podedoval in združil v sebi vse pozitivne in negativne lastnosti obeh narodov. Že od mladosti anacionalen in takrat germanizirani Avstrijec, je Tito šele v Rusiji postal socialist oziroma komunist, potem ko je tri leta opazoval revolucijo, (kar je bilo eno leto po razsulu Avstrije). Od Avstrije, in kasnej od Sovjetske zveze je prevzel misel, da ima v večnacionalni državi en narod povsem naravno pravico do hegemonije in da se drugi narodi, tudi povsem naravno, morajo zadovoljiti z gotovimi 'pravnicami', z nekim minimumom nacionalnih svobod in pravic.

Tito se je vrnil iz Rusije na Hrvaško (to se pravi v Jugoslavijo) šele pozimi 1920-21, za časa "Obznane in zloma Komunistične partije."

Ta zlom je postal še bolj globok v teku 1921-22. Parlamentarne volitve marca 1923 so to potrdile. Tito je ostal pasiven opazovalec tega zloma.

Kot je bilo videti se je Tito po dokončni utrditvi tega zloma spomladi leta 1923 vrnil v Moskvo. Konec leta 1925 so ga Rusi poslali v Jugoslavijo, potem ko so mu dali posebno politično, in mislim, tudi vojaško izobrazbo. Iz konspirativnih razlogov se Tito ni namenil naravnost v Zagreb, (policija bi se v tem primeru bolj podrobno zanimala za tega človeka in odkrila njegovo novo bivanje v Rusiji ter njegovo nedavno vrnitev), marveč se je najprej namenil na deželo, v Kraljevico.

V Zagrebu se je pojavil šele leto dni kasneje, jeseni 1926, hitro postal tajnik Zveze metalcev in konsolidiral ta sindikat. S tega položaja je v začetku 1928 napravil svoj prvi partijsko-politični vzlet in začel svojo partijsko-politično kariero. In na tej Titovi partijsko-politični genezi se velja ustaviti, ker ona temeljito osvetljuje njegovo politično fiziognomijo.

Potem ko je bil zlom KPJ potrjen na volitvah marca 1923, je Moskva zaključila (na osnovi referata bolgarskih komunistov), da je vzrok zloma komunistične partije Jugoslavije treba gledati v "nihilističnem" odnosu KPJ napram "nacionalnemu vprašanju" nesrbskih narodov v Jugoslaviji. Po tej moskovski pobudi je prišlo v drugi polovici 1923 do velike diskusije v KPJ o "nacionalnem vprašanju." Ta diskusija in borba sta se nadaljevali še naslednji dve leti, 1924 in 1925. To je bil čas ofenzivne politike Kominterne, pod vodstvom Zinovjeva, proti centralni Evropi, Balkanu in Zahodni Evropi nasploh.

V teh dveh letih leve ofenzivne politike Moskve, je KPJ opustila stari koncept "narodne edinosti" Srbov-Hrvatov-Slovencev, jih priznala kot posebne narode in tudi priznala, da Makedonci niso Srbi, KPJ je do leta 1923 zastopala centralistično ureditev Jugoslavije. Potem je KPJ prešla na federalistično pozicijo in pod pritiskom Moskve priznala tudi "pravico do odcepitve," do formiranja posebnih držav Slovenije, Hrvaške in Makedonije...

Leta 1926 je Moskva preko Kominterne, ki jo je takrat vodil Buharin, stoodstotno menjala svojo taktiko na Balkanu, nasproti Jugoslaviji. Kot je znano, je Buharin takrat zagovarjal statično, defenzivno politiko (glede linije Kominterne in v sami Rusiji). Glede na Jugoslavijo je Buharinska linija pomenila, da se eksplozivno "nacionalno vprašanje" nesrbskih narodov pusti ob strani in da se politična akcija KPJ mora koncentrirati na socialnih problemih, na sindikalni borbi.

Nato avtor ugotavlja, da je bil v dobi Zinovjeva cilj moskovske politike na Balkanu oslabitev dominacije Pariza in Londona, čijih glavno oporo je predstavljala Jugoslavija. Kot sredstvo te sovjetske politike je bilo treba izkoristiti nesrbske narode in preko njih sprožiti nacionalno vprašanje. To politiko je podpirala velika večina nesrbskih komunistov, dočim so bili srbski komunisti proti njej in so se zadovoljili le z avtonomijami. Potem avtor nadaljuje:

V dobi moskovskega razbijanja Jugoslavije, od leta 1923 do 1925, je bil Tito v Moskvi. Zato tudi uradni hvalisavi življenjepisci molče preidejo preko teh let Titovega življenja. Ko se je Tito konec leta 1926 vrnil na Hrvaško, je Moskva preko Buharina (ki je v zimi 1925-26 zamenjal Zinovjeva na vodstvu Kominterne), vpejljala tudi v Jugoslaviji in do nje taktiko, ki je pustila ob strani nacionalno vprašanje in nacionalne spore in se preko KPJ koncentrirala na socialnem vprašanju, na sindikalni borbi in na ostvaritvi posameznih demokratičnih zahtev.

Na splošno vzeto, je nova linija Moskve odgovarjala konceptiji Sime Markovića. Zato je bilo logično, da je Buharin preko izfabriciranega Tretjega kongresa KPJ pripeljal Simo Markovića na vodstvo partije, na funkcijo političnega sekretarja KPJ.

Ko je Tito v jeseni leta 1925 prišel v Kraljevico, je bil Zinovjev pred padcem. Ko pa je Tito v jeseni leta 1926 prišel v Zagreb, sta bila Buharin v Kominterni in Sima Marković v KPJ na vrhuncu svoje moči. Tako je začetek Titovega partijskega delovanja sovpadal s politiko Buharina in Sime Markovića v KPJ.

Leto dni kasneje, na jeseni 1927, se je objektivni položaj v Jugoslaviji močno spremenil. Medtem ko je leto dni prej, v času Tretjega kongresa KPJ, Radić, potem ko je priznal monarhijo in Vidovdansko ustavo, sedel v beograjski vladi (sam ali preko zastopnika svoje stranke), sta se sedaj, jeseni leta 1927, Radić in njegova Hrvatska seljačka stranka nahajala v najostrejši opoziciji, Radiću in HSS pa se je pridružil še Svetozar Pribičević in njegova Stranka samostojnih demokratov. Nacionalno vprašanje, hrvaško-srbski in drugi nacionalni spori so se razplamteli

kot vulkan. Tako je bilo težko zanikati važnost in težo nacionalnega vprašanja. To je bilo jasno večini komunistov in večini v Centralnem komiteju. Toda Sima Marković tega ni hotel videti, tega ni mogel dojeti; v novi zaostri tv nacionalnega spora med Zagrebom in Beogradom je videl le prehodno, površno in kratko epizodo. V jeseni leta 1927 je trajal nekoliko mesecev spor med večino Centralnega komiteja KPJ in Simo Markovićem o važnosti nacionalnega vprašanja, pomenu spora med Zagrebom in Beogradom in važnosti bloka Radić-Pribičević.

To pa se je godilo brez predhodnega pristanka Buharina, Kominterne in Moskve. Tudi za Buharina sta bili opozicija Radić-Pribičević in zaostritev hrvaško-srbskega spora postranske in epizodične važnosti. Zato je po mnenju Buharina in Sime Markovića KPJ morala še naprej puščati ob strani nacionalno vprašanje.

Da bi zagotovil ponovno zmago svoje stare politične linije, je Buharin zamislil obširen in "temeljit" manever. Pri tem mu je bil desna roka, ter glavni pomočnik in izvršitelj Jožef Čižinski, imenovan "Milan Gorkić."

Najprej je Buharin proglasil odstavitev Sime Markovića in postavitev Djure Cvijića kot politično neumestno in nerealistično odločitev CK KPJ in kot izraz frakcijske, grupaške borbe intelektualcev.

Druga poteza je bila, da je bilo iz Moskve v Jugoslavijo poslanih petnajst ljudi, kateri bi morali mobilizirati bazo, članstvo partije, in apelirati na delavce, da naredo konec "frakcijski borbi intelektualcev" in da obnovijo partijsko edinstvo z "delavskim vodstvom" na čelu in da puste ob strani (to je ne da bi odprto poudarjali) nacionalno vprašanje in nacionalne spore in da se koncentrirajo na delavskih socialnih in sindikalnih problemih. Petnajst "komisarjev," poslanih iz Moskve, je mobiliziralo partijo. Do odločilne bitke je prišlo koncem februarja 1928 v Zagrebu, na mestni konferenci zagrebske organizacije, ki je bila takrat najbolj važna partijska organizacija v Jugoslaviji.

TITOV NASTOP

Toda večina mestnega komiteja je podprla odločitev centralnega komiteja KPJ o odstitvi Sime Markovića in je videla v bloku med Radićem in Pribičevićem važno silo za rešitev hrvaško-srbskega spora in za demokratizacijo v Jugoslaviji. V imenu tega je odbila besedni napad Buharina in Kominterne proti jugoslovanskemu CK. V tem duhu je sekretar mestnega komiteja Dušan Grković, Srb in Hrvaške, predložil poročilo konferenci.

Vzporedno poročilo v duhu odločitev Buharina in Kominterne je predložil Matija Brezović, številka 2 v grupi petnajstorice, ki je bila poslana od Buharina in Gorkića iz Moskve in ki je kot tak že zavzemal mesto sekretarja partije za Hrvaško. Njegovo poročilo ni bilo posebno prepričljivo. Med poslednjimi v diskusiji je govoril Tito, ki je bil takrat še samo Josip Broz.

Imeti upanje v Radića in Pribičevića pomeni imeti upanje v Buržuazijo. To ni komunistično, to ni delavsko, je dejal Tito. Samo komunistična revolucija bo rešila

nacionalno vprašanje in spore. Naša linija mora iti naravnost za osvojitve oblasti po komunistih, po KPJ. Da se to doseže, je potrebno imeti strogo partijsko edinstvo in novo, delavsko vodstvo partije. Komunisti-delavci bodo končali notranje partijske borbe in frakcije, ki so bile izzване predvsem po intelektualcih... S svojim govorom je Tito ustvaril odločno večino med 32 delegati konference za linijo Buharina in Kominterne.

Večina zagrebskega mestnega komiteja je tako prešla na kominternsko linijo, potem ko se je ugledni član komiteja, Andrija Hebrang, pridružil Titu. Po direktivi Moskve, se je konferenca potem obrnila s pismom na vodstvo Kominterne, da naj intervenira proti "frakcijski borbi" v KPJ. Tako "zaprosena" od baze, od najboljše partijske organizacije, se je Moskva obrnila s poznanim "Odpriim pismom," v maju tega kritičnega leta 1928 na članstvo KPJ.

Na koncu je zagrebska februarska konferenca volila novi mestni komite in sekretarja tega komiteja. Konferenca je predložila Andrijo Hebranga za to mesto, a Hebrang je to ponudbo z hvaležnostjo odbil in predložil Josipa Broza, kasnejšega Tita.

Potem ko je bil pòleti istega leta (1928) izvršen v beograjski skupščini smrtonosen atentat na Stjepana Radića, je moral priznati tudi Buharin, na katerega je že Stalin pritiskal, aktualnost in težo nacionalnega vprašanja v Jugoslaviji. Po novi direktivi Kominterne se je morala KPJ pripraviti za eventualno državljansko vojno med Zagrebom in Beogradom in s tem namenom je morala sestaviti poseben "Vojaški komite," nastopiti skupaj s HSS, prvenstveno z levim krilom in mladino HSS ter z njimi začeti zbirati orožje. Josip Broz je bil imenovan za predsednikatega vojaškega komiteja; začel je zbirati orožje s levim krilom HSS in z mladimi člani HSS.

Na samem vrhu moskovskih "komisarjev" je jugoslovanska policija dobila sodelavca in informatorja v osebi Matije Brezovića. S pomočjo tega je bil zaprt Josip Broz, ki je pred tem že prešel v ilegalo. Dne 14. novembra 1928 je bil Josip Broz sojen. Imel je zelo revolucionaren govor, vendar samo po socialni liniji. Ni bilo niti besede o nacionalnem vprašanju, niti besede o podrejenosti in preganjanju hrvaškega naroda, niti besede o umoru Radića, niti besede o HSS.

Anacionalen Tito je govoril dosleden sam sebi. Obsojen je bil na pet let ječe. V položaju, ko je bil en narod podrejen drugemu, ne priznati to dejstvo, ali pa ga zamolčati, ne mešati se v tak nacionalen spor in v tako nacionalno borbo, pomeni v resnici, čeprav indirektno, delovati v korist onega naroda, ki vlada in tlači ta drugi narod. Potemtakem je bila tako Buharino va pozicija kakor tudi Brozova na konferenci februarja 1928 v korist enostranske srbske nadvlade, srbske hegemonije v Jugoslaviji.

Takšno je bilo Titovo osnovno stališče do nacionalnega vprašanja in do nacionalnih sporov v Jugoslaviji v letih 1927-29, vse do Rankovićeve zarote z Moskvo

proti Titu. V tistih 35 letih (od 1927-65), je bila ta pozicija stalno in direktno protihrvaška. In vedno, enkrat indirektno in drugič direktno, je bilo to stališče v korist srbske hegemonije. Po odstranitvi Buharina iz Kominterne jeseni 1928, je Stalinova Moskva v teku navedenih 35 let dvakrat usmerila KPJ proti režimu srbske hegemonije. Prvič, v prvi dobi diktature kralja Aleksandra, v letih 1929-32, Tito je to dobo prebil v ječi. Iz Lepoglave je imel polno možnosti pobegniti. Toda on je raje hotel odsedeti pet let v ječi kot pa tedaj, za časa takratne politike Moskve, biti na svobodi in v borbi.

Drugič: po puču 27. marca, po Hitlerjevem napadu na Jugoslavijo, zlomu in razpadu prve Jugoslavije in proglasitvi Nezavisne države Hrvatske. V tej drugi situaciji, se je Tito (preko svojega Politbiroja), uprl Stalinovi novi direktivi: začeti od razpada Jugoslavije in odcepljenja Hrvaške od Srbije, kot o gotovih dejstvih.

Tito in njegov Politbiro so ostali tudi po 27. marcu to je od 6. do 10. aprila 1941, pri prejšnji Stalinovi liniji (in KPJ liniji): "obramba Jugoslavije pred fašistično nevarnostjo in agresijo." Ko se je zagrebški mestni komite izjavil za sprejem Stalinove nove linije, so Tito in njegov Politbiro dovolili uničiti zagrebški mestni komite preko svoje infiltracije v ustaško policijo, s tem, da so ga izdali tej policiji kot "nevarne komunistične teroriste." Skorajšnji Hitlerjev napad na Rusijo je preprečil, da se Titova odklonitev Stalinove nove direktive ni spremenila v spopad s Stalinom. Po 22. juniju je bil Stalin ponovno za ono staro parolo: "obramba Jugoslavije - odpor fašizmu".

Za pravilno razumevanje strategije komunistične Moskve napram Jugoslaviji je treba upoštevati, da je moskovska strategija imela stalno pripravljene dve taktiki: razbijanje Jugoslavije, ker je ta pod srbskim hegemonističnim režimom Pašića in kralja Aleksandra služila kot glavna opora Pariza in Londona na Balkanu. Ko je bil (sredi 1932) Hitlerjev prihod na oblast že viden in potem ko je bil Hitler že na oblasti (od januarja 1933) in je Nemčija zopet postala močna vojaška država, je bila Moskva proti razbijanju Jugoslavije, ker bi to razbijanje bilo v korist krepitve Nemčije, ki je v novi situaciji, od 1932-33, predstavljala glavno nevarnost za Rusijo. Tedaj je Moskva bila za status quo, za ohranitev Jugoslavije in je dala KPJ sledeče direktivo: "obramba Jugoslavije pred fašistično nevarnostjo."

LIKVIDACIJA GORKIĆA

To je osnovna shema politike Stalinove Moskve in KPJ od srede 1932 (ko je Stalin postavil na čelo KPJ Jozefa Čižinskega - Milana Gorkića). Leta 1936 (meseca junija - julija) sta Stalin in Dimitrov dodala Gorkiću, političnemu sekretarju KPJ, Josipa Broza Tita, kot organizacijskega sekretarja, in sta podaljšala in okrepila linijo "obrambe Jugoslavije pred fašistično nevarnostjo." Pri tem je tudi ostalo, ko je bil začetkom leta 1938 Tito imenovan za generalnega sekretarja KPJ (potem ko je bil Gorkić odstavljen, zaprt in ubit kot dozdevni

"angleški vohun"), in vse do aprila 1941 ko je Stalin bil pripravljen sprejeti Hitlerjev napad na Jugoslavijo, računajoč, da bo tako Hitler bolj gotovo nadaljeval svojo vojno proti zahodu do končnega in popolnega izčrpanja Hitlerjeve Nemčije in Zahoda, tako da bi potem, na koncu, Stalin pogoltnil celo Evropo, ali vsaj njen največji del.

Ko je maja 1934 Tito prišel iz ječe, je Hitler že trdno sedel na oblasti, kralj Aleksander pa je bil blizu svoje smrti (marsejski atentat). Stalinova taktika "Obramba Jugoslavije pred fašistično nevarnostjo," to se pravi taktika jugoslovanskega status quo in podaljšanje srbske hegemonije, je bila v polnem razmahu. Stalinova taktika in Titova strategija sta tedaj korakali vstric. Za kratek čas sta se Stalin in Tito razšla in sta se po 22. juniju 1941 zopet našla skupaj na paroli "obrambe Jugoslavije" in borbe proti fašistični agresiji.

V dolgi dobi, od sredine 1932 do aprila 1941, so bile določene nianse in zapletene taktične poteze v omenjeni shemi, toda kot postranske jih tu ne navajam.

Iz vsega navedenega je lahko opravičljivo zaključiti, da je vsa Titova politična linija, od zagrebške konference do Rankovićeve zarote (1964-65) bazirala na direktni ali indirektni obrambi koncepta in režima srbske hegemonije v Jugoslaviji, in da je na temelju tega možno nazvati Titovo politiko kot "srbokomunizem."

V tej Titovi taktiki in strategiji (kakšne so bile do Rankovićeve zarote), v tem Titovem "srbokomunizmu", pa obstoja en element, ki z določeno upravičnostjo zbuja občudovanje, rezerve med srbskimi nekomunisti. Tito je bil za srbski hegemonistični režim v Jugoslaviji, toda tak, ki ga ustvarja KPJ, odnosno on, Tito, kot diktatorski šef te partije. Na tem vprašanju se je razlikoval, tako na predvečer zadnje vojne, kot med vojno, od Stalina.

Potem avtor nadaljuje, da je od srede 1936 do avgusta 1939, t.j. do pakta s Hitlerjem, Stalin naročil jugoslovanski partiji sodelovanje s 'srbsko demokratsko opozicijo', ki jo je preko Srbskega kluba vodil prof. Slobodan Jovanović, h kateremu je tudi večkrat prišel Milan Gorkić. Toda takemu sodelovanju se je upirala večina KPJ s Titom, češ da nočejo biti Slobodanov privesek, ko vendar lahko sami vodijo politiko. Stalin je toleriral obe nijansi, pravoverno Gorkićevo in diferencirano Titovo; šel je celo tako daleč, da je naročil, naj se parola "obrambe Jugoslavije" ne izvaja na Hrvaškem, potem ko se je CK KPH izjavil proti Jugoslaviji. Potem avtor nadaljuje:

Razlika med Stalinom in Titom se je pojavila za časa vojne, po Hitlerjevem napadu na Rusijo. Oba, Stalin in Tito, sta bila za skupno borbo komunistov in srbskih prozahodnih nacionalistov proti nemškemu okupatorju. Toda Stalin je zahteval, naj bo na čelu te skupne fronte (dokler ne doseže sovjetska armija Balkana in Jugoslavije) general Draža Mihailović, uradni predstavnik uradnega srbskega, odnosno srbsko-jugoslovanskega odpora. Tito je bil tudi za skupno fronto, toda pod pogojem, da sta od samega začetka, KPJ in on na čelu te fronte, in ne Draža Mihailović in srbski prozahodni nacionalisti.

Tito je bil za režim srbske hegemonije ravno tako kot Slobodan Jovanović in Draža Mihailović. Toda Tito je bil proti temu, da bi srbsko hegemonijo ustvarjala Draža in Slobodan in drugi tradicionalni srbski nacionalisti. Tito je bil samo za tak srbski hegemonistični režim, na čelu katerega bosta KPJ in Tito, torej: srbsko-komunistični, hegemonističen po nacionalni liniji, toda s komunistično socialno linijo gospodarske razlastitve srbske in druge jugoslovanske buržuazije in s komunistično negacijo politične oblasti in politične svobode, ki sta tradicionalni srbskim strankam in ljudem.

Po Rankovičevi zaroti je Tito postopoma, zamaskirano z različnimi diverzijami, potuhnjeno, sistematično začel z likvidacijo dotedanjega političnega in nacionalnega hegemonističnega srbskega režima. Tito je moral pod pritiskom Moskve in Sofije takoj likvidirati srbski hegemonistični režim v Makedoniji. Toda likvidacijo režima na Kosovu in v Bosni-Hercegovini, in delno tudi v Vojvodini in Črni gori, je Tito podvzel povsem na svojo lastno pest. To je naredil z očitnim ciljem, da tako oslabi pozicijo Srbije in srbijanskih komunistov, da pripravi likvidacijo hegemonističnega režima v samem centru, v Beogradu. Z znanim "Pismom" in z odstavitvijo reprezentativnega srbijanskega komunističnega vodstva liberalne in nacionalne orientacije Marka Nikežića - Latinke Perović, je Tito to tudi uresničil. Danes stoji v Beogradu na čelu centralne vlade bosansko-hercegovski musliman, na čelu gospodarstva Makedonec, medtem ko drugi Makedonec predstavlja KPJ na mednarodnih konferencah, a Albanec Kosova stoji na čelu Titove Zveze mladine Jugoslavije.

Toda to so pravzaprav izvršilci, sluge in napol zavezniki prave vladajoče diktature trojke: Dolanc - general Potočar - Kardelj, prvi kot sekretar partije, drugi kot šef general štaba in tretji kot splošni politični Titov namestnik. Ta trojka, s soglasnostjo in podporo Tita, je prava diktatorska oblast današnje Jugoslavije. Vsi trije so Slovenci, medtem ko je sam Tito pol-Slovenec (po materi). Zato se mora upravičeno govoriti o "slovenski fazi" Titove diktature, medtem ko se je do Rankovičevega pada lahko upravičeno govorilo o srbsko-hegemonistični eri Titove diktature.

Odstavitev hrvaškega vodstva demokratske in nacionalne orientacije Savke-Tripala, je bila velika diverzija, tako da so lažje pripravili in izvršili odstranitev srbijanskega vodstva. Tito danes vlada proti celemu srbskemu in celemu hrvaškemu narodu, dozdevno v imenu "internacionalizma," katerega uresničujejo Titovi komunisti malih narodov Jugoslavije, pod komando slovenske diktatorske trojke in samega Tita.

/Prevod BP/

DR. CILIGA IN RIMSKI 'IL TEMPO'

/Od našega sodelavca/

Kaže, da je dr. Ante Ciliga zadnje čase spremenil svoje mnenje, kot ga je izrazil v zaključku dopisa v švedskem JUGOSLOVENU, da namreč Slovenci Dolanc, Potočar in Kardelj vedrijo in oblačijo v Jugoslaviji.

Rimski IL TEMPO je 14. junija objavil njegov članek, ki razkriva, da je prišlo v Jugoslaviji do neke vrste notranjega udara, ki pa ga niso dovolj zapazili v tujini. Tito je ostala le lupina oblasti, predvsem za zunanji svet. Formalno ima vso oblast osemčlanski "Svet za zaščito ustavnega reda," pod predsedstvom dr. Bakarića. Dr. Ciliga je mnenja, da je stvarna oblast v rokah trojke: dr. Bakrića, ki je po zakonu rotacije itak prvi podpredsednik republike, potem Minića, ki je zunanji minister, ter generala Nikole Ljubičića, ki kot zvezni obrambni minister bdi nad vojsko. Po mnenju dr. Cilige hoče ta trojka preprečiti po Titovi smrti prodiranje Sovjetov v jugoslovansko politiko.

Tito se je sicer vedno ogreval za posameznika, ki naj bi bil njegov naslednik (npr. Edvard Kardelj), da bi bila tako ohranjena kontinuiteta režima. Toda notranji udar sredi februarja letos je zmešal njegove načrte. Dr. Ciliga trdi, da novi voditelji niso Titovi sovražniki, ampak hočejo imeti vajeti državne uprave v rokah pred njegovo smrtjo.

KDO JE DR. ANTE CILIGA ?

Spredaj objavljeni "članek" dr. Ante Cilige v stvari ni bil zamišljen kot članek, ampak le širši izveček iz pisma, ki ga je v okviru korespondence dr. Ciliga pisal Marku Milunoviću, uredniku švedskega JUGOSLOVENA in tajniku "Socialistične stranke Jugoslavije v emigraciji." V tem dopisovanju sta namreč pričela "uravnavati krive Drine," kar je potem pripeljalo do gornjega zapisa. Ozadje notranjih borb v komunistični stranki Jugoslavije, kakor jih opisuje dr. Ciliga, ni samo zanimivo ampak tudi pojasnjuje, kako se je Tito politično vedel v partiji in nakazuje, do česa lahko pripelje "nacionalno vprašanje" v bodočnosti. Vendar pa je treba vedeti, kdo je dr. Ciliga, da bi bolje razumeli pomen njegovega pripovedovanja; in to je bil namen mojega pogovora z njim.

Dr. Ante Ciliga je danes star okoli 80 let in živi v Rimu. To je poslednji živi član vodstva Komunistične partije Jugoslavije iz srede dvajsetih let tega stoletja. Pravtako skoraj edini od jugoslovanskih komunistov, ki jih je v Rusiji zagrabil stroj Stalinovih čistk, ki pa je uspel ostati pri življenju in se vrniti v Evropo. V letih 1922 do 1925 je bil generalni sekretar KPJ za Hrvatsko in direktor BORBE, ki je tedaj kot tednik izhajala v Zagrebu. Od leta 1924 je bil član Centralnega komiteja KPJ in od zime 1924-25 član Politbiroja KPJ.

Ker je bil rojen v Istri, je bil italijanski državljan, zato ga je jugoslovanska oblast aprila 1925 izgnala iz Jugoslavije. Sicer pa dr. Ciliga dobro razume slovenski jezik, saj je od maja do novembra 1919 javno in ilegalno deloval v Sloveniji.

Naravno je, da se je dr. Ciliga po izgonu iz Jugoslavije napotil v Rusijo, saj mu ni bilo povratka v Italijo, kjer je že leta 1921 vodil v domačem okraju oboroženi

odpor proti fašistični kazenski ekspediciji.

V Rusiji je živel od jeseni 1926 do decembra 1935, najprej tri leta v Moskvi kot profesor na partijski šoli KPJ, četrto leto pa kot profesor na komunistični univerzi (na fakulteti političnih ved) v Leningradu. Moskvo je moral zapustiti zaradi opozicionalne kritike in delovanja. Iz istega razloga je bil potem tudi maja 1930 aretiran in skupaj z Dragičem in Dedičem obsojen na tri leta zopora, ki so ga omenjeni preživeli v osrednji politični kaznilnici Sovjetske zveze na Uralu.

'OSVOBOJEN' OD KAPITALISTOV

Za tem je moral Ciliga v ignanstvo v Sibirijo za dve leti in pol. Rešil ga je Roosevelt, ki je jeseni 1934 vzpostavil diplomatske odnose s Sovjeti in ob tej priliki izposloval od Stalina zakon, po katerem je mogla zloglasna tajna policija GPU kaznovati tuje državljane samo z izgonom iz Rusije. Na ta zakon se je skliceval Ciliga in tako se je decembra 1935 končalo njegovo izgnanstvo v Sibiriji.

Potem srečamo dr. Ciliga v Parizu, kjer je pri ugledni založbi Gallimard na začetku leta 1938 izdal svojo prvo knjigo o Rusiji "Au pays du grand mensonge" (V deželi velike laži). To laž je Ciliga videl v tem, da je Stalin s svojimi perletkami dosegel velike uspehe v tehničnem in gospodarskem pogledu, toda vse je počivalo na krivici in pravem političnem suženjstvu ter imperialističnih aspiracijah. Ta knjiga je bila prevedena na več jezikov. Po vojni je Ciliga objavil drugo knjigo o Rusiji: "La Sibirie, terre d'exil et de l'industrialisation."

V času svojega bivanja v politični kaznilnici na Uralu je Ciliga revidiral svoj leninizem in marksizem. Smatrajoč komunizem kot doktrino birokratskega državnega kapitalizma, se je izrekel za levi "samoupravni" socializem, s svobodnim političnim in kulturnim življenjem.

Po sporu med Titom in Stalinom (junija 1948) je Ciliga objavil knjigo "Yougoslavie sous le menace interieure et exterieure". Tu je Ciliga podprl Tita proti Stalinu, toda je vztrajal, da glavna nevarnost ne preti Jugoslaviji od zunaj, češ da verjetno ne bo prišlo do napada Rusije na Jugoslavijo. Po njegovem leži glavna nevarnost znotraj Jugoslavije zaradi nerešenega "nacionalnega vprašanja," v prvi vrsti zaradi odsotnosti ravnotežja med Srbi in Hrvati. Na osnovi tega istega stališča je dr. Ciliga 1972 objavil svojo naslednjo knjigo v italijanščini, ki je lani tudi izšla v francoščini: "La crisi di Stato della Jugoslavia di Tito."

V zapadnem svetu je dr. Ciliga izdajal (1961-1973) "Bilten hrvatske demokratske i socialne akcije," zdaj pa časopis za dialog o demokratskih, nacionalnih in socialnih problemih hrvatske borbe." Zavzema se za suvereno hrvatsko državo, je za pravo jugoslovansko konfederacijo ali pa za miren fazid.

Kakšno stališče je dr. Ciliga zastopal v usodni diskusiji o nacionalnem vprašanju, ki so jo leta 1923

začeli v KPJ na zahtevo Kominterne in bolgarskih komunistov? Medtem ko se je glavni voditelj srbskih komunistov in teoretik KPJ Sima Marković izjavil v svoji knjigi "Nacionalno pitanje u svetlosti marksizma" za pokrajinske avtonomije v okviru monarhije (kot je bila npr. leta 1939 ustanovljena Banovina Hrvatska), je Ciliga v BORBI odločno zagovarjal tezo revolucionarno-republikanske preobrazbe Jugoslavije v federacijo sedmih republik: Slovenije, Hrvatske, Bosne-Hercegovine, Srbije, Vojvodine in Makedonije. Zaradi enostranskega sistema je Tito izigral in obšel rešitev nacionalnega vprašanja. Zdaj zastopa dr. Ciliga stališče konfederacije osmih držav; svojemu programu sedmih držav iz leta 1923, dodaja še republiko Kosovo.

Ko so dr. Ciliga aprila 1971 ob petdesetletnici povabili na odkritje spomenika padlim v borbi s fašisti v njegovem okraju v Istri, torej v borbi, ki jo je politično organiziral, se je dr. Ciliga zahvalil za povabilo, češ da se sicer bliža čas njegovega povratka v domovino, toda da ta čas zaenkrat še ni prišel.

/ps/

PREKO 400 MATURANTOV JE DALA

SLOVENSKA GIMNAZIJA V CELOVCU

Leta 1955 je bila sklenjena avstrijska državna pogodba, po kateri se je avstrijska republika obvezala ustanoviti posebno gimnazijo za Slovence. Dve leti pozneje so res ustanovili tako 'poskusno šolo', ki je dobila svoje prostore v poslopju tedanje celovške realke, seveda s popoldanskim poukom, dokler ne bi bilo zgrajeno novo šolsko poslopje. Začetek gradnje je bil obljubljen za leto 1964, vendar pa so določili stavbišče šele 1970. leta, kakor povzemamo po letošnjem poročilu gimnazijskega vodstva. Končno so se slovenski dijaki neposredno pred zaključkom šolskega leta, 10. maja, le mogli vseliti v novo poslopje, ki je bilo uradno odprto 18. junija, sredi ustne mature.

V minulem šolskem letu je imela gimnazija 18 oddelkov s 436 dijaki in dijankinjami, a je iz dejstva, da bodo prihodnje leto spet tri paralelke prvega razreda, videti, da število še raste. Doslej sta imela tri paralelke drugi in tretji razred. Odličnjakov je bilo lani 91. Maturantov je bilo 36, od katerih je bilo šest odličnjakov, pet z dobrim in 24 z uspehom. Popravni izpit (iz ruščine) je eden. Učiteljski zbor šteje 32 učnih moči.

Vredno si je ogledati naslednjo statistiko: 147 dijakov je prišlo iz kmečkih domov, 126 iz delavskih, Obrtniških otrok je bilo 39, uradniško-nastavljeniških pa 96. Rentnikov 18 in 10 otrok staršev s prostimi poklici. 287 dijakov je stanovalo v dijaških domovih, 125 se jih je vozilo od doma v šolo, 24 pa je stalno bivalo v Celovcu.

Treba je dodati, da je bil ravnatelj dr. Pavle Zablatic imenovan za dvrnega svetnika, kar brez dvoma zasluži spričo obširnega kulturno-prosvetnega delovanja. Od naslovov pisarnih šolskih nalog bi omenil "Kdor v demokraciji spi, se zbudi v diktaturi" v 8. b. razredu, in maturitetno v 8. a razredu iz Kosovela: "In kar je enim topo preobilje, je drugim tiha beda in krivica, in s preobiljem luksusa in kaprica in meč in plamen, sila in nasilje. "Are Discipline and Democracy to be brought under one rule?" so pisali pri maturi angleško nalogo. Pri tem sem se spomnil na Alistair Cook-a "Freedom is the privilege of self-discipline".

(pd)

Od meseca do meseca

Avstrijska obletnica

Ob 20-letnici avstrijske državne pogodbe, ki so jo podpisali 15. maja 1955 in s katero se je v Avstriji nehala zavezniška okupacija, je jugoslovanska vlada 13. maja objavila izjavo, s katero "želi tudi ob tej priložnosti opozoriti na dejstvo, da republika Avstrija v zadnjih dvajsetih letih ni pokazala pripravljenosti, da bi v celoti, dosledno in v dobri veri izpolnila glavna določila te pogodbe, ki se nanašajo na Jugoslavijo." Zlasti je zaskrbljena "zaradi obstoja oziroma oživljanja nacizma in velikonemškega šovinizma v republiki Avstriji. Čeprav sta izkoreninjenje nacizma in prepoved organizacij, ki se ukvarjajo s sovražno dejavnostjo proti katerekoli članici OZN, postali po državni pogodbi mednarodna obveznost republike Avstrije, pa ta obveznost še do danes ni bila dosledno uresničena." Avstrija dovoljuje dejavnost organizacij "nacističnega izvora in narave," ki hočejo nasilno asimilirati slovensko in hrvaško manjšino in širijo velikonemško šovinistično propagando, narodno nestrpnost in sovraštvo "in ki so prišle na dan celo z ozemeljskimi zahtevami nasproti SFRJ. Poleg tega nekaznovano tolerirajo dejavnost nekaterih kvizlinških organizacij, ki so med drugo svetovno vojno delovale v Jugoslaviji." Te organizacije delujejo proti SFRJ in so organizirale celo teroristične akcije.

"Republika Avstrija," nadaljuje jugoslovanska vlada v svoji izjavi, "tudi ni dosledno in v celoti izpolnila nobenega od določil 7. člena državne pogodbe, ki se nanašajo na jezikovne, kulturne in druge pravice slovenske in hrvaške manjšine, na kar opozarjata tudi sami manjšini v svojih številnih spomenicah avstrijski vladi. Avstrijska vlada je, ko je začela veljati državna pogodba, z zakonskimi in drugimi ukrepi celo omejila poprej že priznane pravice manjšin na področju šolstva in glede uporabe jezika. Danes, 20 let po podpisu državne pogodbe, pogojuje izpolnitev svojih mednarodnih obveznosti do manjšin s tako imenovanim 'popisom posebne vrste' pripadnikov teh manjšin. S tem v resnici samo zavlačujejo uresničitev obveznosti republike Avstrije iz državne pogodbe ali se jim celo izmikajo ter izvajajo nasilno etnično asimilacijo pripadnikov manjšin, kar je poskus enostranske revizije te pogodbe, ki ne predvideva, da bi bilo določeno število pripadnikov manjšin pogoj za izpolnitev ustreznih določil. Kot rezultat takšne politike vzdržujejo na območjih, kjer živita slovenska in hrvaška narodnostna manjšina, ozračje narodnostne nestrpnosti do teh manjšin, s čimer izvajajo pritisk na pripadnike obeh manjšin."

V izjavi je nadalje rečeno, da Avstrija tudi ni izpolnila določila iz državne pogodbe o vrnitvi kulturnih zakladov, ki so jih nacisti med vojno odpeljali iz Jugoslavije. "Jugoslovanska vlada je v zadnjih 20 letih večkrat opozorila vlado republike Avstrije, da neizpolnjevanje njenih obveznosti iz državne pogodbe škodljivo vpliva na medsebojne odnose in da tako izgubljajo ceno načela, po katerih so se ravnali zavezniki iz protihitlerjevske koalicije pri sestavljanju državne pogodbe... Jugoslovanska vlada

kot ena od podpisnic državne pogodbe v jubilejnem letu, ko se izteka 20 let od podpisa pogodbe, v tej zvezi izraža resno zaskrbljenost zaradi takšnega stanja pri uresničevanju te pogodbe, za katere izpolnitev jamčijo članice zavezniške protihitlerjevske koalicije. Jugoslovanska vlada pričakuje, da bo republika Avstrija ustrezno ukrepala za izpolnitev svojih mednarodnih obveznosti iz državne pogodbe. Republika Avstrija bi tako pripomogla tudi k procesu sporazumevanja in sodelovanja v Evropi, ki si ga ni mogoče zamisliti, če evropske države ne izpolnjujejo iskreno in v dobri veri svojih mednarodnih obveznosti," pravi jugoslovanska izjava.

Avstrijski odmev

Avstrijski kancler Bruno Kreisky se je 14. maja vrnil z obiska v Bolgariji in je zelo ostro zavrnil jugoslovansko izjavo, češ da v takšnem tonu z Avstrijo "že več kot 20 let ni nihče govoril," jugoslovanske obtožbe pa so docela nevzdržne in da jih je treba "odločno zavrniti." Dan po obletnici državne pogodbe, 16. maja, je avstrijska vlada izročila jugoslovanskemu veleposlaniku Gustavu Vlahovu odgovor, avstrijskega veleposlanika v Beogradu Alexandra Otta pa so poklicali na Dunaj na posvetovanje, kar je v diplomatskem jeziku isto kot mulo kuhati. V izjavi avstrijske vlade je rečeno, da vsebuje jugoslovanska izjava kopico nevzdržnih in posplošenih obtožb zoper Avstrijo in da ji v žaljivem tonu očita, da ni izpolnila številnih obveznosti iz državne pogodbe. Priznava sicer, da določene obveznosti iz sedmega člena še niso zadovoljivo izpolnjene, hkrati pa vztraja pri preštevanju manjšine in nazadnje trdi, da je jugoslovanska izjava v nasprotju z duhom politike popuščanja napetosti.

Ribičič dolije olja

Na Poljani pri Prevaljah v Mežiški dolini so 17. maja praznovali obletnico zadnjih bojev v drugi svetovni vojni. Na velikem zborovanju je govoril predsednik Socialistične zveze Slovenije Mitja Ribičič, ki je omenil dvajsetletnico avstrijske državne pogodbe in Kreiskyjevo izjavo na proslavi, da bodo ostali zvesti duhu pogodbe in izpolnili, kar jim je naloženo. "To bi lahko pozdravili kot prvo lastovko letošnje pomladi. Žal pa so bile te izjave preračunane na štiri velike, na diplomatski zbor in evropsko konferenco," je dejal Ribičič. Toda na jugoslovansko opozorilo in zahteve Korošcev "so odgovorili na Dunaju z drugačnim jezikom, žaljivo, podcenjujoče, arogantsko odbijajoč vsak ustvarjalen pristop, izenačujoč celo pisanje našega tiska s fašističnim. Poznamo ta janusov obraz avstrijske politike in nočemo našega slavja spustiti na raven psovanj in groženj. Po vsakem takem incidentu smo samo še bolj prepričani, kako prav ravna naša vlada, ko vztraja pri izpolnitvi državne pogodbe v celoti."

Ribičič je govoril o osvobodilnih bojih in omenil, da so se morali zaradi pritiska velikih sil umakniti iz Trsta, Gorice in Koroške. "Jugoslavija je priznala obstoječo mejo z Italijo skupaj z zahtevo, da dosledno izpolnjuje svoje obveznosti do slovenske manjšine iz memoranduma in posebnega statuta. S podpisom avstrijske državne pogodbe smo isto obveznost sprejeli tudi za mejo nasproti Avstriji." Jugoslavija je za odprte meje, je pa proti

zlorabljanju odprtosti "za politično vmešavanje, hujskanje ali celo pošiljanje terorističnih skupin in vohljačev, in povedali bomo vsakomur, da je pri nas nacistična in fašistična propaganda, širjenje nacionalistične ali verske nestrpnosti, razizma in žalitev prijateljskih držav ustavno prepovedana in tudi onemogočena."

Ribičič je dejal, da se niso zbrali "tu ob meji, da bi komurkoli grozili ali mu vsiljevali svojo pamet ali sistem." Na paradi v Beogradu so pokazali veliko moč vojske "tudi zato, da bi se prepričali tisti, ki so nam v teh tridesetih letih tridesetih napovedali smrt in razpad, kako živa, razgibana, močna in trdna skupnost smo, in da bomo takšni tudi ostali." Veličastne proslave zmage pomenijo, da se ljudstvo zaveda pomena pridobitve revolucije in socialističnega samoupravljanja, je rekel Ribičič.

Avstrijci so Ribičičev govor označili za "vrhunec v sedanjem konfliktu." Kancler Kreisky je napravil Ribičiča za "ministrskega predsednika Slovenije" in je dejal, da se Jugoslavija kot na tekočem traku pričeka s sosedi za karkoli. Jugoslavija naj bi nakazovala dvome v trajnost meje z Avstrijo. Avstrijski predsednik republike dr. Kirchschrager je bil kasneje bolj pomirljiv in je govoril o obveznostih do manjšin, toda pripomnil je, da o zahtevah slovenske manjšine ni bilo toliko slišati, dokler niso v politično življenje posegli maturanti s slovenske gimnazije v Celovcu. Ta pripomba se je koroškim Slovencem zdela zelo neprimerna.

Kraigher pomirjuje

Na prvi seji Sveta republike 2. junija v Ljubljani je govoril Sergej Kraigher kot predsednik predsedstva Socialistične republike Slovenije. Svet republike je politično posvetovalno telo, a članstvo v svetu je bolj čast kot dolžnost. Kraigher je pleteničil o vlogi sveta in o tekočih družbenih vprašanjih, proti koncu pa o mednarodni politiki. Poudaril je pomen politike neuvrščeniosti in omenil pritiske na Jugoslavijo "kot eno najbolj aktivnih bojevnih neuvrščene politike." Potem je dejal: "Naj ob tej priložnosti glede odnosov z Avstrijo samo poudarim to, da nam je vsem vsekakor mnogo do tega, da bi imeli čim boljše sosedske odnose z Avstrijo - o tem pričajo dovolj zgovorno tudi vseh zadnjih 20 let po podpisu državne pogodbe z Avstrijo. Poudarim naj samo, da cenimo vsak ukrep Avstrije, ki resnično pomeni izpolnjevanje prevzetih obveznosti ali prispevek k poglobitvi medsebojnih odnosov. Razumljivo je, da smo in da bomo predloge cenili po njihovem dejanskem pomenu in vsebini in se ravnali po rezultatih."

Kraigher je rekel, da nismo mogli biti zadovoljni, da je Avstrija dovolila ustaški zbor v Pliberku, vendar pomeni "v primerjavi s prejšnjimi leti napredek dejstvo, da so v letošnjem letu oblasti prepovedale večje zborovanje ustaških emigrantov in njihov prihod iz drugih držav in ker so to resnično hotele, so v tem tudi uspele." Potem je povedal, da "cenimo nedavno izjavo predsednika avstrijske republike dr. Kirchschragerja o obveznosti avstrijske družbe do narodnih manjšin in bomo znali konstruktivno ceniti vse konkretne ukrepe avstrijskih oblasti, da se ugotovi zahtevam slovenske in

hrvatske manjšine, ki jih le-ta samostojno postavlja."

Kraigher se je na koncu spet obregnil ob nasprotnike: "Pritiski in napadi na našo državo od zunaj služijo kot signal in hrana nekaterim posameznikom in skupnicam tistih sil, pri nas, ki se ne morejo sprijazniti s sistemom socialistične samoupravne demokracije, z enakopravnostjo in enotnostjo naših narodov in narodnosti ter s samostojnim razvojem in politiko neuvrščeniosti naše države." Možnost za spodkopavanje sistema se je zožila. "Vendar drži dejstvo, da smo izpostavljeni stalnim psihološko propagandnim pritiskom ob obstoju in aktivnosti različnih skupin nasprotnikov našega sistema socialistične samoupravne demokracije - od anarhističnih, ultralevih ter liberalistično-tehnokratskih do birokratsko-dogmatskih in unitarističnih - in stalnem zaostrovanju mednarodnega položaja." To nalaga, da se dobro pripravijo za vse primere, če bi se propagandni pritisk spremenil v sovražno akcijo. "Oblike teh akcij sovražniki SFRJ in njene politike po njihovih potrebah in ocenah spreminjajo - od oboroženih napadov in vdorov čez mejo, do različnih psiholoških pritiskov preko različnih propagandnih kanalov, do poskusov zlorabljanja tudi kulturnih organizacij in dejavnosti za vplivanje na našo in mednarodno javnost in naše politično ukrepanje. Pri tem politična emigracija in nje enaki s svojimi gospodarji vredni izbirične glede potvarjanja resnice in spreobračanja zgodovinskih dejstev. Ko privsem tem sprevačajo socialistično revolucijo v nekašno mračno komunistično zaroto in ko enačijo moralne in politične pozicije narodnega izdajalstva in osvobodilnega gibanja, ponujajo na vseh osnovah nekako narodno spravo in sporazum, kar predstavlja že samo po sebi moralni, družbeni in politični nesmisel in prozoren sovražni maneuver pod krinko lažnega humanizma." Kraigher se je tako spet spodtaknil ob Edvarda Kocbeka in Tržačane.

Kurtović o zgodovini

Na pogovoru o vprašanjih kulture in informiranja v delovnih organizacijah, ki ga je pripravil medobčinski svet ZK notranjsko-kraških občin v Postojni 17. maja, je sekretar v izvršnem komiteju predsedstva ZKJ Todo Kurtović govoril o svobodi ustvarjanja in zatrjeval, da ni res, da bi jo zveza komunistov skušala uničiti. "Mi pa, kadar je beseda o ustvarjalcih, ne želimo ničesar drugega, kot usvariti pogoje, ki bodo sami po sebi vlekli k humanizmu... Ko pravim humanizem, mislim na ustvarjanje takšnih pogojev v družbi, da se nehumanost, nehumano delo ne more pojaviti, ne more pojaviti v tem smislu, da ga je moč širiti, da lahko eksistira kot nehumano... Ko pravim antihumano, mislim s tem tudi na antikomunizem. Kajti antikomunizem je za sam po sebi nekaj, kar je antihumano."

Kurtović je pripomnil, da je velikega pomena odnos do revolucije. Opozoril je, da so doživljali hude potvorbe zgodovine. "Tukaj v Sloveniji in tudi drugod," je rekel, "je prišlo na primer do takih potvorb v prikazovanju, češ da je bila neka grupacija kvizlingov iztrebljena malodane zaradi nekakšnega maščevalnega duha komunistov in partizanov. Podobne potvorbe je moč najti tudi na sociološkem področju, češ da so bili malodane komunisti tisti, ki so ogoljufali ljudstvo, čeprav

vsakdo ve, da ni bilo mogoče nikogar na silo povesti v revolucijo." Svoje misli Kurtović ni naprej razvil.

DRUŽINA ob obletnici

Verski tednik DRUŽINA je v 19. številki od 11. maja objavil uvodnik ob "30-letnici zmage nad pošastnim uničevalcem svobode mnogih narodov in posameznikov - nacizmom in fašizmom". Piše, da "ne smemo pozabiti na hvaležnost do vseh tistih bratov in sestra, ki so za svobodo dali največ, kar so imeli - svoja življenja." Dalje pravi: "Tudi katoliška Cerkev je v novi socialistični samoupravni skupnosti doživela specifičen razvoj. Novo stvarnost je priznala in jo po načelih krščanske morale pozitivno ocenila. Z njo je vzpostavila dobre odnose in v duhu teh odnosov skuša reševati občasno se pojavljajoča odprta vprašanja. Še več, Cerkev se po svojih močeh trudi, da bi pomagala pri razvoju in dvigu človeka, ki je osrednja vrednota politične in verske stvarnosti. Cerkev vzgaja svoje člane v velikodušni in zvesti ljubezni do domovine, v ljubezni brez ozkosrčnosti, to je tako, da imajo vsi verni hkrati pred očmi blagor vse človeške družine. Enake smotre pa ima tudi ljudska oblast.

"Kristjani v SFRJ," nadaljuje DRUŽINA, "imajo prijetno zadoščenje, da so se v naši domovini številna vprašanja, ki zadevajo medčloveške odnose, enakopravnost narodov in narodnosti, spoštovanja manjšin in druga vprašanja uredila po načelih, ki so tudi naša. Tudi sam odnos med Cerkvijo in socialistično samoupravno skupnostjo je blizu načelom, ki so jih koncilski očetje zapisali v eni temeljnih listin drugega vatikanskega cerkvenega zbora - pastoralni konstituciji o Cerkvij v sedanjem svetu."

DRUŽINA navaja to konstitucijo, ki pravi, da sta državna skupnost in Cerkev nalastnem področju druga od druge neodvisni. Potem zaključujejo: "Cerkev se skupaj z vsemi občani iskreno veseli gospodarskih, družbenih in drugih uspehov, ki jih je skupnost dosegla v zadnjih tridesetih letih. Po naročilu koncila se sama trudi in k temu navaja svoje člane, da pri razvoju državne skupnosti in posameznikov dejavno sodelujejo. Prav nič se ne želi vmešavati v politično življenje, ker to ne spada v njeno poslanstvo. Njena edina želja je v polni svobodi opravljati nalogo, ki ji jo je zaupal Jezus Kristus in jo lepo opredeljuje tudi naša ustava. In prav ob izpolnjevanju te naloge (evangelizacije) bi rada pomagala državnim skupnostim v službi istemu človeku."

Gorjup pritrjuje

Bralci dobe DRUŽINO v roke že v četrtek, čeprav je datirana s sledečo nedeljo. In kar istega dne, 8. maja, je glavni urednik in direktor Mitja Gorjup v DELU že objavil komentar na uvodnik DRUŽINE. Po stari navadi prične Gorjup s starimi rečmi in poseže v čase Osvobodilne fronte, v kateri je slovensko ljudstvo, "predvojna igračka strankarskih bojev in intrig," izrazilo svojo voljo po enotnosti, medtem ko so "kvizlinške formacije... pod versko zastavo gnale slovenske fante v narodno izdajstvo in bratomorno vojno... V imenu vere in za cerkev so zaslepljenci združili svoje sile zoper razredno in ljudsko naravo osvobodilnega gibanja, boja in revolucije, zoper socializem in napredek. In nič ni pozabljeno in nič ni

odpuščeno:" pribija Gorjup.

Potem Gorjup citira Franceta Popita, ki je v Horjulu 1.1972 poudarjal načelo, da je "sovražnik ljudstva tisti, ki hoče izkoristiti religijo za ustvarjanje razdora med ljudmi." Gorjup pripominja, da se je "uradna cerkev... večkrat obnašala tako, kot da teh mnenj in ocen ni slišala, kot da se nje ne tičejo. V svojem tisku je rada napihovala razne 'primere,' medtem ko se je do številnih kočljivih in nedopustnih pojavov v lastnih vrstah le zelo redko in zelo nerada jasno opredeljevala." Gorjup nato navaja Franca Šetince v Žužemberku 1.1973 in na četrti seji centralnega komiteja aprila letos, ko je povedal takole: "Celotna belogardistična dejavnost v našem času kaže, da ti še računajo na možnost politične mobilizacije poraženih sil v družbenem razvoju, ki jim monopol delovnega človeka na doblastjo jemlje njihove monopole, pa tudi dela katoliške cerkve za kontrarevolucionarne cilje, posebej še, ker uradni vrh cerkve noče na ustrezen način obsoditi njihovega izdajstva. Izkušnje preteklosti, vloga precejšnjega dela klera med drugo svetovno vojno in na drugi strani odločitev pretežnega dela katoličanov za osvobodilni boj opozarjajo, kakšne posledice bi imela takšna politična aktivnost cerkve zanjo samo in kakšno opustošenje bi povzročila v religioznem čustvovanju vernikov."

Gorjup piše, da "smo vsi vedno čakali takšen odziv cerkve, ki nam bo, v vernih in nevernih, utrdil prepričanje da tako kot v OF in revoluciji ostajamo in gremo naprej po nakazani smeri vsi delovni ljudje te dežele skupaj." Potem navaja dobesedno uvodnik DRUŽINE in izpušča le citat iz listine vatikanskega cerkvenega zbora. Celo "Cerkev" piše z veliko. Na koncu pripominja: "To pisanje zveni kot še eno priznanje naši stvarnosti in našemu socialističnemu razvoju, ki po vsem povedanem ne more biti za nikogar irelevantno. Lahko bi namreč pomenilo, da se v vodstvu katoliške cerkve počasi, pa vendarle prebija jo spoznanja, ki so se že prej uveljavila pri tistih duhovnikih in katoliških izobražencih, ki so bili v partizanih in v OF in so tudi danes aktivni v socialistični zvezi delovnega ljudstva Slovenije. Zato upamo da ta tekst lahko ocenimo kot iskren prispevek k splošnemu in skupnemu reševanju zadevnih vprašanj v duhu naše ustave in družbenopolitične prakse," zaključuje Gorjup v komentarju v DELU.

Šetinc hvali

Na brestaniškem gradu so 8. junija slavili 30-letnico osvoboditve in 30-letnico vrnitve izgnancev. Iz posavskih krajev so Nemci izselili preko 45.000 Slovencev in tam naselili Kočevarje. Na proslavi je govoril sekretar ZKS Franc Šetinc, ki je omenil uvodnik DRUŽINE in dodal: "Lahko samo ponovimo misel, ki jo je glavni urednik DELA Mitja Gorjup izrazil v svojem komentarju, ko je dejal, da je tekst v DRUŽINI lahko iskren prispevek k splošnemu in skupnemu reševanju vprašanj v odnosih med Cerkvijo in državo v duhu naše ustave in družbenopolitične prakse. Še več, lahko rečemo, da je to pot konstruktivnega sodelovanja."

V ostalem je bil Šetinc v svojem govoru manj pri-ljuden. Rekel je, da boja ne smejo omalovaževati tisti, ki so bili do konca Hitlerjevi zavezniki ali pa so se obrnili

proti njemu šele, ko je bilo povsem jasno, da je izgubil vojno. Da je s tem cikal na Bolgare, ni omenil, pač pa je dejal, da misli na "izdajalce naših narodov, organizatorje bele garde, domobranstva, ustaštva in četništva, ki so do konca pripadali zločinski sili, ki je prekrila Evropo s koncentracijskimi taborišči in milijoni grobov. Nekateri pozivajo k strpnosti do zločincev. Pravijo: pozabite že preteklost, vsak naj prizna svoje napake, pa bo vse dobro! Radi bi, da bi izbrisali črto ločnico med tistimi, ki so se bojevali za svobodo, in onimi, ki so bili izdajalci. Mi pa tega ne moremo pozabiti. Toda ne samo zaradi včerašnjega, temveč tudi zavoljo jutrišnjega. Zakaj vsi tisti, ki so nekoč pripadali zločinski nacistični sili, se danes pridružujejo novim gospodarjem... Mednarodna reakcija, ki ji služijo izdajalci naše domovine, je tudi tista, ki ji je politika neuvrščenosti in vloga Jugoslavije v njej trn v peti. Zakaj? Zato, ker se boje zmagovitega pohoda socializma."

Reakcionarje je strah neuvrščenih držav, je rekel Šetinc. "Zakaj je pritisk naperjen proti Jugoslaviji? Zato, ker je stopila na pot, po kateri postaja delavec v združenem delu svoje sreče kovač... Prav to pa je tisto, česar se boji mednarodni kapital, ki bi rad še naprej obvladoval odnose v svetu. Zato je napad na Jugoslavijo v resnici preračunan kot psihološki pritisk na napredne sile v njihovih državah. Poslužujejo se najbolj ogabnih natolcevanj in laži, samo da bi omajali zaupanje v samoupravljanje in v politiko neuvrščenosti. Govore, da pri nas preganjamo vero in cerkev. V resnici se spopadamo s pojavi klerikalizma zato, da bi preprečili zlorabljanje verskih čustev za politične namene. V nekaterih časnikih in revijah v tujini, ki jih urejajo med drugimi tudi nekateri duhovniki - politični emigranti, je polno strupa proti naši stvarnosti. Tudi del zahodnega tiska tendenčno, špekulativno prikazuje razmere pri nas. Na moč si prizadeva, da bi prikazal Jugoslavijo, kakor da je v njej polno nasilja in preganjanja. A resnica je ta, da pri nas nismo nikodar zaprli, ker piše pesmi ali prozo. Nihče ni v ječi, ker nazorsko drugače misli. Mora pa odgovarjati pred zakonom vsakdo, kdor širi klevete in nestrpnost, kdor organizirano deluje proti naši ustavni ureditvi," je dejal Šetinc v Brestanici.

Moralnopolitična merila

V razpisih za prosta delovna mesta pogosto zasledimo med pogoji zahtevo, da kandidat ustreza moralnopolitičnim kvaliteta. Posebno velja to za odgovorna mesta, včasih pa tudi za strojepiske, vratarje ali snažilke. Vesna Blueml je v DELU 14. maja raziskala, kaj pomeni ta zahteva. V Hidrotehni so ji povedali, da imajo v mislih, "da kandidat ni bil obsojen zaradi protidržavne dejavnosti," kar je najpomembnejše, "čeprav imamo pri tem v mislih tudi angažiranost v družbenih gibanjih in, če gre za starejšega človeka, sodelovanje v narodnoosvobodilnem boju." Pri uvoznno-izvoznem podjetju Papir so povedali, da nimajo v mislih "le tega, da nekdo ni bil kaznovan, temveč predvsem in posebej, da je kandidat član ZKJ." V Sintalu so rekli, da "tega pogoja ne enačimo s članstvom v zvezi komunistov, temveč z ukvarjanjem z družbenim delom na vseh področjih." V podjetju Gradska željeznica v Zagrebu preverjajo moralnopolitične kvalitete na podlagi

življenjepisov in razgovorov. V Vunateksu v Karlovcu se ozirajo na pismeno oceno družbenopolitične organizacije, kateri pripada kandidat. V že omenjenem Sintalu so uvedli prakso, da je pri razgovorih s kandidati navzoč tudi predstavnik ene ali več družbenopolitičnih organizacij.

Člankarica pripominja: "Zastavlja se tudi vprašanje, ali ne pomeni pravzaprav enačenje moralnopolitičnih kvalitete s članstvom v zvezi komunistov dvoma v moralnopolitične kvalitete vseh tistih, ki niso člani ZKJ, in pripisovanju članstvu v partiji privilegiranega položaja, kar je zveza komunistov vselej odločno zavračala." Tako definicija kot pojmovanje teh kvalitete sta različna. "Kot kaže, je precej dilem in beganja, enotnega lotevanja tega vprašanja pa za zdaj še ni bilo. Prav gotovo je to slabo, bodisi za kadrovsko politiko bodisi za ljudi, ki kandidirajo za posamezna delovna mesta in funkcije," se konča članek v DELU.

Dolanc o konferenci

V posebnem intervjuju za DELO in zagrebški VJESNIK U SRIJEDU za 1. maj je sekretar izvršnega komiteja ZKJ Stane Dolanc odgovoril tudi na vprašanje o pripravah na konferenco delavskih in komunističnih partij Evrope. Dejal je, da se je ZKJ od vsega začetka zavzemala, "da bi morala biti to predvsem koristna, svoboda in enakovredna izmenjava mnenj" teh partij "o tako pomembnih vprašanjih, kakršna so boj za mir, varnost, sodelovanje in družbeni napredek na naši celini... Pomen konference in njen celoten politični smisel vidimo ravno v tem, da bi lahko bila, če se tako izrazim, vir mnogih idej, predlogov in sugestij, ki bi utegnile biti sprejemljive in ki bi jih lahko uporabljale ne samo komunistične partije, temveč vse demokratične in miroljubne sile. Seveda v skladu z družbenimi razmerami, v katerih delujejo, in v skladu z njihovo strategijo in politiko."

Dolanc je na zapleten način, a dovolj jasno, poudaril, da se ZKJ ne bo pustila voditi od drugih: "Na podlagi takšnega pojmovanja konference smo se zavzemali in se zavzemamo za to, da bi se končala s sprejetjem političnega sporočila, ki bi vsebovalo samo tista vprašanja, za katera bi se sporazumele vse partije, kar izvira iz dogovorjenega načela o konsenzu, in ki so lahko sprejemljiva tudi za vse napredne demokratične in miroljubne sile. Vrh tega smo poudarjali, da konferenci ne bi bilo treba sprejemati dokumenta, ki bi kakorkoli predstavljal program obveznih skupnih akcij in nalog in ki bi bil praktično usmerjen h koordinaciji dejavnosti komunističnih partij, kar je v naših razmerah nemogoče, če upoštevamo, da komunistične partije delujejo v raznih okoliščinah. Tak je v kratkem koncept ZKJ ob pripravah na konferenco in s teh pozicij bomo nastopali še naprej in sodelovali v pripravah nanjo tudi v prihodnje," je rekel Dolanc.

Titov rojstni dan

Z običajno prireditvijo na stadionu jugoslovanske ljudske armade v Beogradu so 25. maja proslavili Titov 83. rojstni dan. Po vajah fantov in deklet in ognjemetu so Titu izročili štafetno palico, ki so jo kot običajno nosili po vsej državi.

Bakarić podpredsednik

V Beogradu je bila 12. maja seja predsedstva SFRJ, na kateri so v skladu z ustavo in "po določenem vrstnem redu" dr. Vladimirja Bakarića izvolili in razglasili za podpredsednika predsedstva SFRJ. Hrvat Bakarić opravlja to funkcijo eno leto od 16. maja dalje. Pred njim je bil podpredsednik eno leto Srb Petar Stambolić. Po ustavi opravlja podpredsednik nekatere posle namesto predsednika Tita, v primeru Titove smrti pa prevzame posle predsednika.

Axen na obisku

V Beogradu je bil od 18. do 20. junija na obisku Hermann Axen, član politbiroja in sekretar SED, vzhodnonemške partije. Pogovarjal se je z Aleksandrom Grlićkovim, ki je sekretar v izvršnem komiteju ZKJ in ki vodi jugoslovansko stran v pripravah na konferenco delavskih in komunističnih partij Evrope. Axena je sprejel tudi sekretar izvršnega komiteja ZKJ Stane Dolanc. Zelo verjetno je, da so se pogovarjali o pripravah na konferenco evropskih partij, čeprav tega niso naznanili.

Uradni obiski

Tuji državniki so si v Jugoslaviji takorekoč podajali kljuko. Francoski zunanji minister Jean Sauvagnargues je bil na obisku v Beogradu 21. in 22. maja. Pogovarjal se je z zunanjim ministrom Milošem Minićem in sprejela sta ga predsednik vlade Džemal Bijedić in predsednik republike Tito. Sauvagnargues je bil potem do 25. maja na oddihu na Sv. Štefanu na črnogorski obali. Kot je rečeno v skupnem sporočilu, se je z Minićem pogovarjal "o nadaljnjem poglobljanju dvostranskega sodelovanja in o žgočih problemih v zvezi z mednarodnimi političnimi in gospodarskimi odnosi." Ugotovila sta, "da je politika obeh vlad sorodna, saj jo navdihuje enaka težnja ohraniti nacionalno neodvisnost in poglobiti mednarodno sporazumevanje, in opozorila na željo, da bi se politično sodelovanje med Jugoslavijo in Francijo poglobilo," piše v skupnem sporočilu. Tako so zakrpali odnose, ki jih je bil skälil napad na podkonzula Djogovića v Lyonu (gl. KT maja). Mladen Djogović je zdaj v francoskem rehabilitacijskem centru in je ostal hrom.

Egiptovski predsednik Sadat je bil pri Titu na Brdu 29. in 30. maja, preden je šel v Salzburg na pogovor z ameriškim predsednikom Fordom. Na Bledu v hotelu Golf mu je Sergej Kraigher priredil sprejem.

Grški ministrski predsednik Konstatin Karamanlis je bil na obisku 4. in 5. junija. Enako kot Sadat je priletel in odletel z brniškega letališča. Z Bijedićem sta se pogovarjala na Bledu, a Tito ga je sprejel na Brdu.

Komaj je Karamanlis odletel, je na Brniku pristal predsednik DLR Koreje Kim Il Sung, ki je bil na obisku od 5. do 9. junija. Tito ga je gostil na Brdu, Bledu in ob Bohinskem jezeru. Zadnji dan obiska ga je peljal v Ljubljano, kamor so zbobnali kakih sto tisoč ljudi, kajti severnokorejskemu predsedniku zelo ugajajo masovni mitingi. Na Trgu revolucije pred novim spomenikom je Tito v kratkem govoru dejal: "Naši korejski prijatelji se morajo danes bojevati za združitev celotne Koreje in

glede tega se z njimi popolnoma strinjamo ter jim bomo dajali vso podporo tako v naših medsebojnih odnosih kot v mednarodnem obsegu." V skupnem sporočilu so zapisali, da Jugoslavija "sodi, da se samostojno zunanja politika DLR Koreje v celoti sklada z načeli neuvrščenosti, in v vsem podpira polnopravno sodelovanje DLR Koreje v dejavnosti neuvrščenih držav." Ponovila je tudi "svojo popolno podporo prizadevanjem DLR Koreje, da bi dosegla samostojno in miroljubno ponovno združitev države" in "odločno obsodila poskuse imperialistov in južnokorejskega režima, da bi z ustanovitvijo 'dveh Korej' ovekovečili razdelitev države na dva dela." Po mnenju obeh strani "je nujno treba popolnoma likvidirati tuja vojaška oporišča, umakniti vse tuje čete z ozemlja drugih držav, doseči splošno in popolno razorožitev, prepovedati in uničiti jersko orožje."

Predsednik ministrskega sveta Nemške demokratične republike Horst Siederma n je bil na obisku od 11. do 15. junija. Gostitelj Džemal Bijedić ga je sprejel v Beogradu, 13. junija pa ga je sprejel Tito na Brdu. Zadnja dva dni je bil na oddihu na Krku.

Predsednik izvršne komisije Evropske gospodarske skupnosti Francois Xavier Ortoli je prišel na obisk v Beograd 12. junija in se je pogovarjal z Bijedićem in drugimi o gospodarskih vprašanjih. Jugoslovane predvsem teži primanjkljaj v trgovini z državami EGS in omejevanje uvoza mesa v te države.

Predsednik socialnodemokratske stranke Nemčije Willy Brandt je bil na obisku 24. in 25. junija in se je med drugimi pogovarjal tudi s Stanetom Dolancem in Titom.

Indonezijski predsednik Suharto je bil na obisku od 30. junija do 2. julija. Priletel in odletel je z letališča v Puli in ga je Tito gostil na Brionih. V pogovorih sta poudarjala neuvrščenost in potrebo, da bi se neuvrščene države dogovorile o gospodarskem sodelovanju dežel v razvoju.

Tito o svobodi

V intervjuju za pariški LE MONDE, ki je bil objavljen v časopisih 26. junija, je Tito dejal, da demokratičnega centralizma v partiji niso nikoli opustili, a da zdaj več govore o njem, ker ga "posamezniki in skupine" niso spoštovali. "Če pa mislite na drugo, to se pravi centralizem oblasti, smo ta sistem že zdavnaj opustili in se ne samo ne mislimo vrniti k njemu, temveč delamo nove korake k osvobajanju človeka, njegovega dela in njegovega družbenega ustvarjanja." Potem je pristavil: "Slišijo pa se mnenja, da demokratični centralizem, ki sem ga že omenil, utesnjuje mišljenja. Znano je, da jugoslovanski komunisti niso nikoli slepo izpolnjevali ukazov." Njihova enotnost je bila osnovana na skupnih prepričanjih. "Ko pa sklepe sprejememo, seveda zahtevamo od vseh, da jih spoštujejo in izpolnjujejo... Sicer pa brez določene oblike demokratičnega centralizma ne bi mogel obstajati noben demokratičen sistem, saj bi se drugače demokracija spremenila v anarhijo in bi prenehala obstajati kot sistem, ki je sposoben nositi družbeni razvoj."

Tito je izjavljal, da prisoja velik pomen svoboščinam in pravicam občanov. "Teh svoboščin pa ni mogoče izkoristiti kot kritje za politično akcijo proti glavnim prido-

bitvam in vrednotam naše družbe, za katere uresničitev so naši narodi, tako tudi francoski narod, ogromno žrtvovali." Ali bi lahko dopustili, da kdo ogroža bratstvo in enotnost? "Ali bi v Jugoslaviji lahko dovolili svobodo delovanja v prid restavracije kapitalizma, proti kateremu so naši narodi vzdignili orožje revolucije? Ker poznate razmere v Jugoslaviji, se gotovo strinjate z menoj, da bi to privedlo deželo v hudo krizo. Takšnih dejavnosti, tudi tistih, ki se skrivajo pod plaščem kulture, dejansko pa s kulturo nimajo nobene zveze ali jo imajo zelo malo, pri nas ni mogoče trpeti. Konec koncev praksa vsake sodobne družbe kaže, da so te svoboščine družbeno pogojene," je modro pripomnil Tito.

Predsedstvo o zaščiti

V Beogradu je bila 9. julija seja predsedstva ZKJ, na kateri je Vladimir Bakarić prebral uvodni referat o uresničevanju družbene zaščite, Alli Shukrija pa o uresničevanju kadrovske politike v ZK in v družbi. Predsedstvo je obravnavalo poročilo delegacije ZKJ o drugem sestanku podskupine, ki je v Berlinu od 1. do 5. julija pripravljala osnutek dokumenta za konferenco komunističnih in delavskih partij Evrope. "Predsedstvo je sprejelo poročilo delegacije o tem sestanku, sprejelo njeno delo in potrdilo svoja stališča in gledišča, posebno kar se tiče značaja in političnih ciljev konference in značaja in vsebine njenega zaključnega sporočila, ki so jih delegacije ZKJ izražale na sestankih v Varšavi, Budimpešti in na sestankih v Berlinu." O sestanku v Berlinu v prvih dneh julija niso objavili nikakršnega sporočila.

Bakarić je v svojem referatu dejal, da so v nedavni preteklosti "z neposredno akcijo zveze komunistov in drugih subjektov naše socialistične samoupravne družbe politično potokli razne nacionalistične, liberalistične, neostalinistične in druge sile notranjega sovražnika, ki so si prizadevale zavreti naš socialistični družbeni razvoj ter razbiti bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti... Prostor za delovanje teh kakor tudi vseh drugih protisamoupravnih sil se je zdaj zožil, organizacije in vodstva ZK pa so v neposrednem boju proti njim okrepile svoje vrste in pridobile dragocene izkušnje." K razpravi o samozaščiti jih ni prisilil kak izjemen položaj, ampak jih je navedla "potreba, da na tej stopnji družbenega razvoja stopimo naprej k krepitvi socialističnih samoupravnih družbenih odnosov ter s tem namenom zagotovimo tudi bolj organizirano in odločnejše delovanje vseh subjektov družbe" v varnosti in zaščiti.

"V podružabljeni varnosti," je rakladal Bakarić, "so osnovni nosilec samozaščite delovni ljudje in občani, organizirani v svojih organizacijah združenega dela, krajevnih, interesnih in družbenopolitičnih skupnosti kakor tudi družbenopolitičnih in drugih družbenih organizacijah." Družbena samozaščita "ni poseben družbeni organizem ali organizacija v okviru družbenopolitičnega sistema ali zunaj njega, temveč samo redna funkcija tega sistema, vseh njegovih subjektov... Naloge s področja varnosti in zaščite potemtakem niso več samo naloge specializiranih državnih in drugih organov in služb. Državni organi - sodišča, tožilstva, organi za notranje zadeve, služba družbenega knjigovodstva, inšpekcije in

MEDVOJNO POBIJANJE - nadaljevanje z 8. strani

Sokolsko (liberalci) legijo ustanovil dr. Anton Krošelj - Benko na Primskovem ob tedanji italijansko-nemški meji med Litijo in Stično.

V tej prvi belogardistični postojanki - ustanovljena je bila maja 1942. leta (še prej, preden so Italijani privolili v legalizacijo oboroženih belogardističnih oddelkov) - najdemo dva kasnejša zloglasna črnorokca, in sicer Staneta Vovka, sina posestnika iz Litije, in nam že znanega črnorokca Milutina Ludvigerja.

Pri ustanavljanju belogardistične postojanke na Primskovem je pomagal tudi osmošolec Anton Kastèlic (ilegalno ime Lado Kalin), katerega so junija 1942. leta aretirali borci II. grupe odredov. Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet je namreč kmalu zvedelo za belogardistično taborišče na Primskovem in ukazalo II. grupi odredov, naj izsledi taborišče in uniči golazen. Borci so hitro razpršili belo zalego, ki je taborila komaj dvajset dni. Sicer pa je bilo v tistem taborišču komaj deset belih vojakov. Poveljnik je bil Stane Vovk, namestnik pa Ludviger.

Povedati je treba, da sebe niso šteli za belogardiste, ampak za kraljeve vojake, to je za četnike."

Tudi ti dve knjigi bosta zanimiv doprinos našim znanjem, da bodo zvedeli, za kaj dejansko je šlo v letih 1941-1945.

(ds)

drugi - so sestavni, strokovni del družbene samozaščite, katerih naloga je, da v uresničevanju svojih z zakoni določenih funkcij najtesneje sodelujejo z vsemi drugimi nosilci družbene samozaščite in jo v celoti aktivno pomagajo graditi." Veliko vlogo pri družbeni samozaščiti imajo tudi "službe notranjega nadzora ter neposrednega fizičnega in protipožarnega varstva v organizacijah združenega dela" in zlasti "organi samoupravnega delavskega nadzora, družbeni pravobranilec samoupravljanja in sodišča združenega dela," ki neposredno ščitijo samoupravne pravice občanov.

Ker torej samozaščita "temelji na aktivni vlogi vseh subjektov družbe," je Bakarić na dolgo govoril, kako se morajo zanjo zavzemati Socialistična zveza, sindikati, zveza socialistične mladine, zveza borcev "ter vse družbene organizacije sploh, zlasti pa še zveza rezervnih vojaških starešin," komunisti pa morajo vsem dati dober vzgled. Da bi bile vse te zapletene naloge bolj organizirane, so tudi napisali dolge dokumente, v katerih "ni predloga, da bi katero obstoječih služb razglasili za vodilno ali da bi ustanovili kako novo službo, ki bi imela vodilno ali usklajevalno vlogo." Zato se zdi Bakariću analogija med vseljudsko obrambo in samozaščito nemogoča. Res, organi za notranje zadeve zajemajo najširše področje družbene samozaščite, toda "ne glede na doslej izražene tendence in najpogostnejše predloge je očitno, da nobena izmed obstoječih služb, tudi organi za notranje zadeve ne, ne more imeti vloge vodilne ali usklajevalne službe v družbeni samozaščiti. Delo vseh subjektov družbene samozaščite... lahko usklajujejo samo

usklajevalni organi družbenopolitičnih skupnosti," je razlagal Bakarić.

Alli Shukrija je govoril o kadrovske politiki, ki da je "poglavitno idejno in politično vprašanje skupne prakse zveze komunistov. Je eden izmed najvažnejših instrumentov uresničevanja družbene vloge, programskih ciljev in konkretnih nalog ZK." Med kadre, na katere je treba paziti, je Shukrija vključil sekretarje osnovnih organizacij ZK, odgovorne ljudi v temeljnih organizacijah združenega dela, interesnih in krajevnih skupnostih, učitelje, vzgojitelje in profesorje. Pri izbiranju ljudi ne veljajo merila, ki "vrednotijo politično in akcijsko opredeljenost za socialistično samoupravljanje, dejanski prispevek h krepitvi enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije, njene neodvisnosti in ozemeljske celovitosti, delovne, strokovne in moralne vrline in pripravljenost za boj za dosledno izvedbo ustave SFRJ," ne pa "zgoj članstvo ZK samo po sebi." Treba je "odločno zatirati sektaško razlaganje in izvajanje tega stališča," kar se po domače pravi, da ne smejo povsod vsiljevati same komuniste za vsako ceno.

Kadrovska politika mora biti "po svojem bistvu delavska, razredna politika," je rekel Shukrija. "Zato so socialni oziroma razredni in izobraževalno-strokovni vidiki izpopolnjevanja kadrov in izvajanje kadrovske politike izredno pomembni." Shukrija se je pohvalil s "širino in demokratizmom kadrovske baze," o kateri prča milijonska množica izvoljenih delegatov. "Med približno 1,190,000 člani ZK konec lanskega leta je bilo delavcev več kot 340,000 ali 29%, kar je po letu 1968 največje število delavcev v ZK." Forumi in organi ZK so "precej pomlajeni" in nacionalna sestava je "vedno boljša." "Gotovo je, da bo še dolgo potreba po poklicnem opravljanju določenih družbenih, samoupravnih in političnih funkcij v družbi, v zvezi komunistov in v družbenopolitičnih organizacijah." V kakšni meri bodo funkcije nehale biti poklic, bo odvisno od razvoja samoupravljanja.

Shukrija je nato govoril o kadrih na splošno, to se pravi o izučenih in šolanih ljudeh. Dobro bi bilo, da se ti "usposabljaajo in usmerjajo po dolgoročnem in znanstveno utemeljenem načrtu. V dose danji praksi pa niti približno ne moremo govoriti o tem." Ljudje so se šolali neizenačeno in nesmotno, tako da je bilo strokovnjakov v nekaterih strokah preveč, v drugih pa premalo. Ponekod je čutiti odpor proti visokokvalificiranim ljudem. Nesmotna uporaba kadrov se kaže tudi v tem, da odhajajo v tujino. Shukrija je poudaril "načelo nacionalne enakopravnosti v kadrovske politiki," ki je "izredno pomembno idejnopolično, razredno vprašanje." Za posle v federaciji "so nujno potrebni strokovni in idejnopolično sposobni, izkušeni in v praksi preverjeni kadri iz vseh republik in pokrajin," ki morajo imeti "razumevanje in političen posluš" tako za skupne interese kot za interese svoje republike in pokrajine. "Odločneje se moramo postaviti po robu težnjam, da bi družbeno omalovaževali načelo enakopravnosti zastopanosti kadrov iz vseh republik in pokrajin v organih federacije. Takšne tendence se navadno pojavljajo v obliki izgovora, da je važno, kakšne vrline in sposobnosti imajo kadri, ne pa tudi njihova pripadnost določenemu narodu in narodnosti

oziroma republiki in pokrajini. Toda danes se ne moremo več sprijazniti s tem, da nimamo kadrov te ali one narodnosti. Tu moramo biti odločnejši in bolj odprti zlasti do mladih in sposobnih kadrov iz vseh struktur in vseh narodnosti." Pravilna zastopanost kadrov je ena od bistvenih pogojev enakopravnosti narodov in narodnosti. "Včasih nastajajo objektivne težave pri prihranjanju kadrov na delo v organe in organizacije federacije. Vendar pa v nekaterih primerih lahko govorimo tudi o nezainteresiranosti za to, da bi kadri iz republik in pokrajin prišli na delo v organe federacije, kakor tudi o nezadostnem prizadevanju republik in pokrajin, da bi poskrbele za te kadre," je rekel Shukrija, ne da bi povedal bolj določno, na kaj meri.

Tuji obveščevalci

O družbeni samozaščiti je govoril republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen na seji slovenske skupščine v Ljubljani 2. julija. Dejal je, da z razvojem samozaščite postaja celotna družba "notranje trdnejša in odpornejša," "varnostno situacijo" v Sloveniji pa je ocenil "kot relativno dobro in stabilno kljub določeni eskalaciji števila konkretnih sovražnih in drugih družbeno škodljivih pojavov." "Prisotnost inozemskega faktorja" se kaže "v obveščevalni aktivnosti, psihološko-propagandnem pritisku, sistematičnih poskusih indoktrinacije na dolgi rok, zlasti prek naših delavcev v tujini in poslovnih partnerjev" in je "nenehna in intezivna." Tuje obveščevalne sile ocenjujejo vse dogodke "z vidika notranjega odnosa sil" in iščejo opozicijske sile, na katere bi se lahko oprle. "Pri tem je očitno, da gre tudi za določeno nerazumevanje bistva naše družbenopolitične ureditve in revolucije in za tendence predimenzioniranja posameznih negativnih pojavov."

Orožen je trdil, da so si tuje obveščevalne sile razdelile vloge. "Nekatere se očitno bolj posvečajo gospodarskim podatkom, vse do poskusov, da se prek tega ugotavlja smer našega gospodarskega razvoja in možnosti, da bi prek kapitalnih naložb plasirali takšno tehnologijo, ki ne prispeva k naši ekonomski neodvisnosti. Druge se bolj posvečajo podatkom o političnih dogodkih, pri čemer so objekt njihova opazovanja zlasti najvišji predstavniki našega političnega življenja in nosilci socialističnega samoupravnega kurza ter neuvrščenosti v naši zunanji politiki in eventualna opozicija. Tretje zanimajo konkretni objekti, pomembni za našo obrambo, še posebej koncepcija in organizacija splošnega ljudskega odpora."

Orožen je dodal, da je z obveščevalnim delovanjem "tesno povezan na jrazličnejši psihološko-propagandni pritisk, ki je z eno in isto, protisamoupravno in protikomunistično vsebino usmerjen v prvi vrsti proti konsolidaciji političnih in ekonomskih razmer v Sloveniji in Jugoslaviji. . . Neprestano plasirajo parole o takoi menovani 'jugokrizi,' o skrbi za Jugoslavijo jutri, o nujnosti naše naslonitve na ta ali oni blok, neoinformbirojevške parole o 'nujnosti' ponovnega vzpostavljanja centralistične ureditve, napadajo samoupravljanje ter nosilce boja za politično in gospodarsko stabilizacijo." V tem je Orožen videl akcijo vodeno "iz določenih centrov,"

ko jo "ne smemo gledati izolirano od delovanja notranjih opozicijskih sil." Opozoril je, da je v tej luči "potrebno ocenjevati tudi aktivnost ostankov slovenske politične emigracije oziroma ostankov slovenske kontrarevolucije v inozemstvu. Ti ostanki ne morejo predstavljati in ne predstavljajo nevarnosti za naš sistem, ne zato, ker ne uporabljajo terorističnih sredstev, temveč zato, ker so se s svojim hlapčevanjem mednarodni reakciji docela onemogočili pri našem narodu. To pa ne pomeni, da nam ni potrebna budnost, zlasti če upoštevamo, da uživajo vso podporo določenih krogov v inozemstvu."

"Na tej liniji," je nadaljeval Orožen, "so ob 30-letnici svojega poraza in zmage naše revolucije prišli na dan z nekakšnimi izjavami in pozivi 'Slovenci v svetu Slovincem v domovini.' V njih obujajo nade, da vojna generacija, generacija borcev odhaja in sejejo optimizem, da bo nova generacija napravila 'nove korake,' Slovincem v svetu ponujajo koncept skupnega delovanja, ne glede na razlike v političnih pogledih, pod geslom, da gre za usodo Slovenije, ki naj bi jo skupaj z njimi 'reševali' liderji iz obdobja eskalacije liberalizma in nacionalizma." Orožen je nato govoril o notranjih nasprotnikih politike ZK, ki po eni strani prihajajo z barvo na dan, po drugi pa se umikajo v podtalno delovanje. Povezujejo se tudi z opozicijskimi silami v drugih republikah. "Z nosilci birokratsko-dogmatskih in klerikalnih parol se objektivno povezujejo tudi ostanki tehnokratizma in posamezniki iz vrst bivših informbirojevcev, posameznih užaljenec, pa tudi posamezniki iz organizacije združenega dela, ki pridejo v ekonomske težave. Kljub temu, da birokratsko-dogmatske sile v Sloveniji ne morejo računati z realnimi možnostmi, pa moramo reči, da bi lahko dobile določeno osnovo in oporo, če ne bomo hitro in odločno presekali z nosilci tehnokratizma in drugih antisamoupravnih teženj, vključno tudi z vsemi oblikami gospodarskega kriminala," od navadnega osebnega okoriščanja do tistega s širšimi političnimi razsežnostmi in korupcije ter špekulacije. Orožen je dodal, da "razpolagamo z zanesljivimi dokazi in nam je danes precej jasno, kaj je bilo ozadje in kaj se je hotelo doseči s plasiranjem parol o tem, da imajo najvišji predstavniki našega političnega življenja naložen denar v tujih bankah in podobno. Poskušali so diskreditirati vodilne kadre naše družbe, tiste, ki so bili nosilci akcije proti deviacijam, da bi lahko sami nadaljevali s prisvajanjem in korupcijo," je povedal Orožen.

Obsodba v Tuzli

Sedem tuzlanskih stalinistov je okrožno sodišče v Tuzli 2. julija obsodilo na krepke zaporne kazni. Zaprlji so jih 2. marca (gl. KT maja), glavna razprava v juniju pa je trajala 13 dni. Upokojenca Teufika Selimovića, imenovanega Budjoni, so obsodili na 9 let strogega zapore za kazniva dejanja sovražne propagande, netenje nacionalne nestrpnosti in žaljenja ugleda države, njenih organov in predstavnikov. Za podobne grehe je Salih Burek dobil 7 let, Halid Čokić 4 let, Ahmed Delibegović 3 leta, Fadil Čokić 2 leti, Seniha Hodžić 2 leti, in Dušan Glamočanin 18 mesev zapora.

Kot je pojasnjeval Tanjug, je skupina rovarila

"z dogmatsko-birokratskih, informbirojevsko-stalinističnih in nacionalističnih pozicij" in je poskušala vzpostaviti omrežje somišljenikov. Njihove ideje "se vračajo k stariim odnosom - k centralizmu, tujim gospodarjem in tujim pogledom na svet," a skupino sestavljajo "birokrati in tehnokrati, ki so ostali brez oblasti, katerih pozicije je omajal čedalje močnejši razvoj samoupravnih odnosov." Kar se je zgodilo od leta 1950 naprej, so imenovali izdajstvo komunizma. Iz Tanjugovega sporočila izhaja, da so med sabo veliko govorili in zabavljali "na sestankih in 'seansah' v udobnih stanovanjih, počitniških hišicah, loviščih, zdraviliščih (na družbene stroške) in v razkošnih hotelih ob jadranski obali," storili pa niso nič, ker se je bilo treba "varovati za 'prihodnje čase' ". Selimović je bil pred upokojitvijo pomočnik generalnega direktorja jugoslovanske skupnosti PTT, Glamočanin direktor sektorja za splošno ljudsko obrambo pri PTT, Halid Čokić direktor lesnega podjetja v Tuzli, a Burek direktor inštituta za rudarsko-tehnične raziskave v Tuzli. Kot taki so imeli zveze predvsem na pošti in so navezovali "tesne stike s tehnokratskimi silami in somišljeniki v nekaterih podjetjih PTT".

Ljubičić o orožju

Na proslavi dneva vstaje Srbije 7. julija v Beli crkvi pri Valjevu je govoril gen. Nikola Ljubičić, zvezni sekretar za ljudsko obrambo, o herojskih časih in o pripravljenosti, da bi ohranili domovino. "Vse dokler so na svetu sile, ki sanjajo o revanšizmu in osvajanju tujih ozemelj, vse dokler izvajajo pritiske na druge dežele z manevri oboroženih sil v bližini njihovih meja in dokler ne spoštujejo mirovnih pogodb, vse dotlej ne moremo govoriti o trajnem miru," je dejal Ljubičić. "To pa nam prav tako nalaga obveznost, da posvečamo izredno skrb obrambi svobode in neodvisnosti." Svojo obrambno strategijo so izdelali na podlagi izkušenj narodno-osvobodilne vojne in socialističnega samoupravnega razvoja.

Ljubičić je dejal, da se pripravljajo zato, da "jugoslovanski narodi nikoli več ne bi doživeli 1941. leta. To nas zavezuje, da budno spremljamo vse, kar se dogaja okrog naše domovine, da krepimo in izpopolnjujemo naš sistem splošne ljudske obrambe. Iz tujine dostikrat slišimo, da želijo trdno in stanovitno Jugoslavijo, toda vidite, boje se za njeno prihodnost! Zahvaljujemo se jim za to skrb in jim sporočamo, naj nas puste pri miru. Kajti če bi bilo to res, tedaj jim ne bi bilo treba to dokazovati z besedami, marveč bi to dokazali z dejanji, ne bi izvajali pritiska in rožljali z orožjem v bližini naših meja, ne bi omejevali prodaje orožja naši državi in ne bi nam delali raznih ekonomskih in drugih težav," je rekel Ljubičić.

Zahodni časopisi so pisali, da je Ljubičić cikal na ZDA, ki da so se obotavljale prodati Jugoslaviji najmodernejšo vojaško opremo. Včasih so omenjali elektronsko opremo za protiletalsko obrambo, včasih pa protitankovske rakete.

(Obžalujemo, da smo zaradi pomanjkanja prostora morali odložiti dodatne vesti iz gornje rubrike za septembski KT)

naslednico častitljivega oglejskega patriarhata), ki je po vojni ostala ozemeljsko sila okrnjena

Odhaja joči msgr. Santin ni bil Slovencem naklonjen. Že kot škof na Reki in pozneje (za pravicoljubnim msgr. Fogarjem) v Trstu, je prerad ustregel fašističnim željam. Ne bo na primer pozabljeno suspendiranje in laiciziranje duhovnika in bivšega državnega poslanca v rimskem parlamentu Virgila Ščeka. Praviijo, da je škof Santin po končani vojni demonstrativno šel v Koper, češ, da je še vedno koprski škof, kjer pa ga je razdražena (in očividno nahujskana) množica enostavno porinila v morje. To da ga je naredilo še bolj pristranskega do Slovencev.

Goriški nadškof msgr. Cocolin, po rodu Furlan, ima posluh za večnarodne probleme, kar je že dokazal v Gorici. Kljub temu njegova vloga v Trstu ne bo lahka

HVALA VAM!

22. februarja smo poročali, da so komunistične oblasti v Kranju odvzele potni list gospe Zdenki Sirčevi, materi našega sodelavca dr. Ljuba Sirca, češ da so to zahtevali interesi državne varnosti. Gospa je stara 81 let. Kot smo tedaj napovedovali, je tujina v precejšnji meri zvedela za to varnostno-narodno obrambno akcijo: pisalo je tuje časopisje, poslana so bila številna tuja pisma jugoslovanskim diplomatskim predstavništvom in slično. Slednjič je gospa Sirčeva 9. junija dobila potni list nazaj. Ponovno vprašujemo, če je bilo res potrebno, da se je jugoslovanski režim tako osmešil pred tujci.

UREDNIŠTVO.

6. Colville pravi, da zaenkrat niso mogli ničesar najti, ker so prizadeti častniki demobilizirani, novi nastavljeni v ministstvu za vojsko pa nič ne vedo o celi stvari. Zato je mnenja, da bi morali zahtevati od ministrstva za vojsko, da uvede preiskavo glede neposredne odgovornosti za vračanje v času, ko so na višjih mestih razpravljali o skupni politiki.

Colville dodaja, da njegov urad ne more zaenkrat storiti ničesar drugega kot priznati poslancu Lloydju, da je prišlo do grobe napake in da meče ta dogodek senco na častnike, ki se jih zadeva neposredno tiče. Z ozirom na to je svojemu šefu Thourdinu predložil načrt pisma za ministrstvo vojske.

7. V tem pismu je Thourdin želel vedeti, če so v vojnem ministstvu uvedli preiskavo o neposredni odgovornosti za vračanje in kakšen je bil rezultat.

Po poročilih iz Vatikana, je Vrhovno sodišče Hrvatske obsodilo Revd. Živka Kustića, urednika katoliškega tednika GLAS KONCILA v Zagrebu na pet mesecev zapora. Kustić je bil že 1973 obtožen agitiranja proti državi, a je bil pred okr. sodiščem v Zagrebu oproščen. Po dveh letih pa je vrhodno sodišče razveljavilo sodbo nižjega sodišča in urednika obsodilo, kar je povzročilo dokajšnje začudenje med verniki. Rev. Kustiću so očitali, da je napisal dva članka v GLASU: o pomanjkanju duhovnikov v Banatu in življenjepisa Poliona, mučenca iz III. stol. po Kr. Ob tem je rekel, da so kristjani dolžni pokoravati se pravičnim zakonom, ne pa krivičnim. (ds)

Zaradi letnih dopustov smo bili primorani združiti juljsko in avgustovsko številko Klica v eno dvojno številko.

Ur.

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Avstralija	5.00 (8.00)	Kanada	6.00 (9.50)
Avstrija	80.—	Nemčija	16.—
Francija	25.—	U. S. A.	6.00 (9.50)
Italija	3000.—	Velika Britanija	2.20

Ostale evropske države: 2 funta (sterling) v odgovarjajoči valuti

Južna Amerika: 2 funta (sterling) — letalsko: 3 funti — odn. temu odgovarjajoča valuta

Naročnino v Severni Ameriki je treba poslati na naslov:

Mr Tine Kremžar, 11047 — 110 St. Edmonton, Alta., Canada

Naročnina v evropskih državah je plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave, v ostalih državah po navodilu uprave.

KLIC TRIGLAVA PRODAJAJO

v Trstu: Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan
v Gorici: Katoliška knjigarna, Piazza Vittoria 20.